

צקלון

.8

לוחמה בשטח הררי

סיוע לוגיסטי בלוחמה הררית

מאת: תא"ל קמ"ט אחמד הואש, צבא סוריה*

חשיבות ניתוח הקרקע

עקב ההשפעה שיש לקרקע על הלחימה בשטח הררי, על המפקד ללמוד באופן אינטנסיבי את גזרת הפעולה. הלימוד חייב לכלול את הנושאים הבאים:

- התבליט. • סוג הקרקע. • אופי התכנית (במיוחד הצמחייה), ואפשרויות ניצולה להסתר ולמזון. • מקורות המים האפשריים (בארות, ואדיות, הפשרת שלגים). • תופעות אקלימיות שונות (ערפילים, רוחות, משקעים, שינויים חדים במידות החום), והשפעותיהן על הכוחות הלוחמים.
- לאיסוף התנונים על גזרת הפעולה ניתן להיעזר גם באמצעים הבאים:
- מפות מיוחדות בק"מ 1:25,000 או 1:10,000 (תחולקנה ללוחמים). • תצ"א מוגדל של האזור. • תחקור אוכלוסייה מקומית.

הכוחות והאמצעים בלוחמה הררית

הכוח המתאים ביותר ללוחמה הררית הוא דיביזיית (או חטיבת) חי"ר, עם מספר שינויים בחימוש ובמבנה. עם זאת, בכמה צבאות בעולם קיימות יחידות ייעודיות מיוחדות ללוחמה הררית. בלוחמה זו, בגלל הקשיים הכרוכים בה, יש צורך בחיילים שעברו הכשרה מיוחדת, ובעלי מוראל גבוה.

כלי הנשק המתאימים להפעלה בלוחמה הררית הם:

- נשק האישי של חיילי החי"ר. • מקלעים קלים ובינוניים. • רימוני יד הגנתיים והתקפיים. • ארטילריה לטווחים בינוניים. • מרגמות קלות ובינוניות (מתאימות במיוחד עקב יכולתן לירות אש תלולת מסלול).

נוסף לאלו, יופעלו אמצעי הלחימה הבאים:

- מטוסים לגיחות סיוע ותצ"א. • מטוסים להפצת ריכוזי אויב. • מסוקים להובלת ציוד, תחמושת ואספקה ולפינוי נפגעים.

ההשפעות העיקריות של הקרקע בשטח הררי על אופן ארגון הסיוע הלוגיסטי הן:

- מיעוט צירי תנועה לצרכי האספקה והפינוי, דבר המחייב הקצאת כוחות הנדסה לפריצת דרכים וזאת תוך הפעלת צמ"ה קל ובינוני בלבד, בלי להפעיל צמ"ה כבד. • ריבוי ואדיות ונחלים בעלי ארזימת מים חזקה. • ריבוי רכסים, שלוחות וכיפות המגבילים את אפשרויות התמרון ומקשים על השליטה בגורמי

הסיוע הלוגיסטי. • איכותן הירודה של הדרכים ההרריות הקיימות, המגבילה את הפעלת כלי-הרכב ומחייבת שימוש בבהמות משא להובלת ציוד ומזון. הבהמות דורשות פיקוח וטרינרי מיוחד. • הקור העז בהרים מחייב לבוש מיוחד לחיילים, ואספקת מזון מיוחד. • קשיי תנועה ותנאי מזג האוויר גורמים לניצולת גבוהה של דלק ושמיים ולבלאי מוגבר של הציוד.

אופן הקצאת הסיוע

הכוחות בשטח הררי יתקפו בדרך-כלל במפוצל, בשניים או שלושה צירים נפרדים, דבר המחייב את סגן-המפקד לענייני העורף (ק' התחזוקה העוצבתי) לחלק את אמצעי האספקה והפינוי ביניהם. עם זאת, החלק הגדול ביותר של הסיוע יינתן לכוחות התוקפים בציר המאמץ העיקרי.

ריכוז גורמי התחזוקה ייעשה בקרבת הצירים, כדי להקל על תנועתם, תוך הקפדה על הסוואה, אבטחה ואפשרויות תנועה. ריכוז רכבי אספקת התחמושת והמזון ייעשה בגבעות בהן לא מתנקזים מי גשמים ושלגים, כדי שהללו לא ישקעו בקרקע.

השירותים הלוגיסטיים השונים בשטח הררי

- **אספקת ציוד מיוחד:** עקב תנאי האקלים והקרקע יש לספק לחיילים ציוד מיוחד, כגון — ביגוד חם (כפפות, בגדי צמר, כובעים וכו'), תנורי חימום, משקפי מגן מפני עוררון שלג, וציוד לטיפוס הרים.

- **אספקת מזון:** יש לעשות מאמץ לספק לחיילים מזון חם. ייתכן ניצול של מי הפשרת השלגים ושל מקורות מים בשטח (לאחר בדיקה רפואית של ניקיון המים).

- **סיוע רפואי:** בשטח הררי יש מחלות ספציפיות. משום כך, יינקטו הצעדים הבאים: הכנת מלאי מוגדל של תרופות נגד כוויות, מכות שמש, קלקול קיבה ופגיעות קור, הכנת ביגוד מתאים, ארגון שרות וטרינרי לבהמות משא.

- **אספקת התחמושת:** יש להיערך להספקה מוגברת של תחמושת. התנועה תיעשה במידת האפשר ברכב, אבל בהתאם לצורך ייעשה שימוש בבהמות ובחיילים רגלים. כמו-כן, תופעל תובלה אווירית, במיוחד במסוקים, אולם סוג תובלה זה ייתקל בקשיים בגלל מיעוט משטחי נחיתה, והוא מחייב תיאום מראש בין הטייסים לכוחות הקרקע.

- **פיקוד ושליטה:** השיטה העדיפה היא ביזור (דצנטרליזציה), כלומר — הקצאת גורמי הסיוע הנוספים ישירות לכוחות, כדי שכל מפקד יפעילם בהתאם לצרכיו.

המשך בסוף החוברת

* מעובד ומקוצר ממאמר שפורסם בבטאון הסורי "אלפכר אלעסכרי", ינואר 1981.

לקט מאמרים מעיתונות צבאית בעולם
מספר 8 (מאי, 1981)

עורך ראשי: אל"מ יעקב זיסקינד
העורך: סא"ל יוסי פורת
עורך "צקלון": עמוס רגב
עורכי משנה: רס"נ שמואל אבנרי, סרן רחל רוז'נסקי
צוות המערכת: סא"ל מיכאל הירשפלד, סרן דן אופיר, סרן יואב תדמור, יצחק טמיר.

חוברת זו נערכה בשיתוף פעולה עם מה"ד/תו"ל/ענף צבאות זרים

תוכן העניינים

- דבר המערכת — 2
- חלק I — עקרונות לוחמת הרים — 3**
- לוחמת הרים — 4
- עצות למפקד על גייסות בשטח הררי — 14
גנרל קינרד
- לחימה בהרים — 20
המרשל דה-סאקס
- הכוחות והאמצעים הדרושים לכיבוש המעברים ההרריים — 21
תרגום מסמך שלל מצרי
- חלק II — לוחמת הרים לפי הדוקטרינה הסובייטית — 27**
- עקרונות לוחמת הרים לפי הדוקטרינה הסובייטית — 28
- תרגיל טקטי — התקפה בהרים — 33
- תרגיל טקטי — כיבוש מעבר הרים על ידי גדוד חי"ר מוצנח — 35
- לוחמת הרים באפגניסטן — 39
- חלק III — פרשיות קרב — 41**
- הקרבות על דרך מין טהאן — 42
גנרל דון סטארי
- מבצע "אקספורטר" — כיבוש סוריה ולבנון בידי הבריטים, יוני-יולי 1941 — 47

דבר המערכת

"תצורתה הטבעית של הארץ היא הטובה בבני-בריתו של איש-צבא" — כך קבע חכם-המלחמה הסיני, סון-טסו, במאה החמישית לפנה"ס; וכונות פתגם זה גם במציאות ימינו נלמדת מדי יום ביומו בקרבות המתחוללים באפגניסטן, שהיא ארץ-הרים מובהקת.

גם ארץ-ישראל מאופיינת בחבלי-ארץ הרריים הכוללים בתחומיה או בסמוך לגבולותיה; והלוחמה בשטח ההררי עוברת כחוט השני בהיסטוריה הצבאית של הארץ, ומקשרת את מערכת מגידו של שנת 1469 לפנה"ס עם קרב מגידו של שנת 1918, את מלחמת היהודים ברומאים בהרי הגליל עם קרבות מלחמת השחרור, ואת כיבוש ירושלים בימי דוד עם איחודה במלחמת ששת-הימים. מטרת ה"צקלון" שלפנינו היא להציג מגוון בעיות המאפיינות את הלוחמה בשטח ההררי.

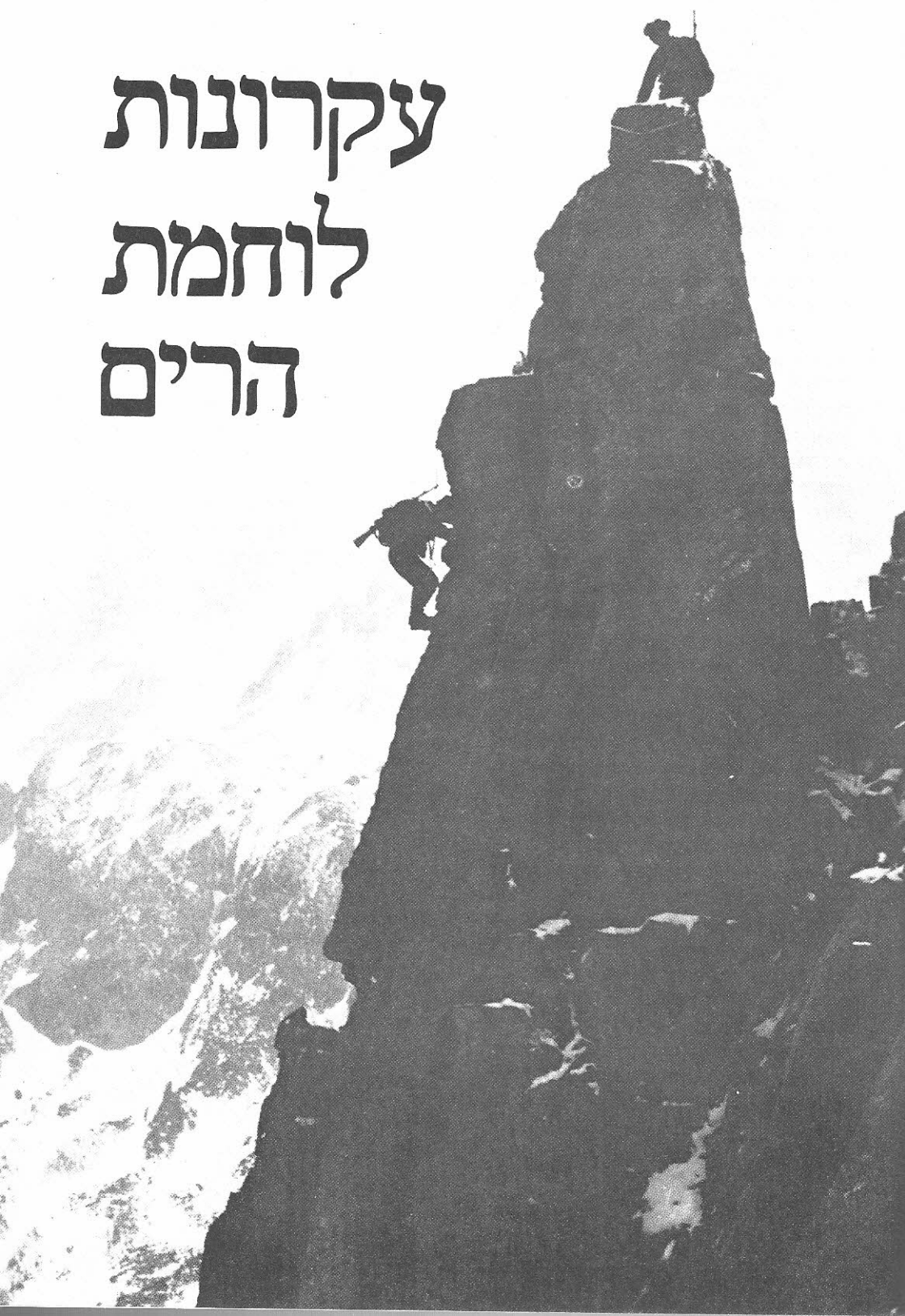
החוברת נחלקת לשלושה חלקים: חלק ראשון: **עקרונות לוחמת הרים**, הכולל דיון תאורטי על מאפייניו של סוג לחימה זה. בין המאמרים מובא גם תרגומו של מסמך שלל מצרי, המפרט את הדוקטרינה המצרית ללכידת מעברי הרים. בחלק השני, **לוחמת הרים לפי הדוקטרינה הסובייטית**, ובו נסקרת הדוקטרינה לפיה נערך הצבא האדום ללחימה בשטח ההררי, מוצגים שני תרגילים טקטיים ברמה גדודית, ונסקרים בקצרה הקרבות באפגניסטן — מקום בו מנסה הצבא הסובייטי ליישם, הלכה למעשה, את הדוקטרינה שלו. בחלק השלישי, **פרשיות קרב**, מוצגות שתי פרשיות קרב המאופיינות כלחימה בשטח הררי. במאמר הראשון, "הקרבות על דרך מין טהאן", נדונה בעיה "קלאסית", המאפיינת כל שטח שבו אי אפשר לרדת מצירים — חסימת ציר באמצעות מארב. במאמר השני, "מבצע אַקספורטר", מוגשת סקירה על כיבוש סוריה ולבנון בידי הבריטים ביוני-יולי 1941. ידועה הממרה ש"לרשות האויב עומדות שלוש דרכי פעולה — והוא נוקט ברביעית". בשטח ההררי, יותר מבכל שטח אחר, עומדות לרשות הכוחות הלוחמים דרכי פעולה רבות; אבל הן גם מחייבות היערכות מחשבתית נכונה לקראתן.

המערכת

"ההרים — הרי הם המכשולים שאין לגבור עליהם, שתמיד מתגברים עליהם."

גנרל ז'ומיני

עקרונות לוחמת הרים

פרק א': עקרונות אסטרטגיים ואופרטיביים

1. השפעת השטח ההררי על טיבן הגיאוגרפי-צבאי של זירות-מלחמה הגורמים הבאים קובעים את השפעת השטח ההררי על המבנה של זירת-מלחמה בתור שכזאת.
 1. אופי הזירה בכללותה: המשמעות הגיאוגרפית-צבאית של שטח הררי שונה בזירה "עמוקה" או "שטוחה", רחבה או צרה. כן משתנה היא במידה שהזירה כוללת חוֹפֵי־ים רחב, לובשת צורה של חצי־אי, או שהיא יבשתית גרידא.
 2. מיקום השטח ההררי והיקפו: סוגי-קרקע הרריים יכולים להשתרע על פני חלק קטן — או גדול — של הזירה, או אף למלא אותה כולה.
 3. תנוחת השטח ההררי לגבי האזורים החיוניים שבזירה: השפעתו הגיאוגרפית-צבאית של השטח ההררי נקבעת במידה רבה בהתאם לאופן שבו הוא חופף את אזורי התעשייה והאוכלוסייה הצפופים, מקורות חומרי-גלם, בסיסים ימיים ואוויריים ראשיים, וכדומה, או גובל אִתָּם, וכן, אם עורקי-התחבורה הראשיים עוברים דרכו, בטוח שליטתו או בריחוק ממנו.
 4. מבנה השטח ההררי עצמו: גם לאופי השטח עצמו נודעת השפעה: אם מדרונותיו תלולים — או משופעים; אם חוצים אותו גאיות המתרחבים אחר-כך לבקעות — או שהללו צרים, והשטח אינו כולל כל סוגי קרקע מישוריים וכן — אם מסתעפים מהגאיות העיקריים ערוצי משנה רבים — אם לאו, ובאיזה כיוונים מוליכים הללו (האם בזוויות ישרות, פחות או יותר, אל הגאיות העיקריים עצמם — או בכיוונים שבעיקרם הנם מקבילים).

2. התכונות האסטרטגיות הכלליות של זירה הררית

לכל הזירות ההרריות למיניהן מספר תכונות-יסוד משותפות, המשפיעות הן על קווי הפעולה האסטרטגיים, והן על תכנון המבצעים האופרטיבי בהן. שלוש התכונות החשובות ביותר הן:

לוחמת הרים

המאמר מעובד על-פי "מערכות", ע"ב - ע"ג, מאי 1952

בתורת-המלחמה מבחינים, כידוע, בין סוגי-לוחמה רגילים למיוחדים. במושג הראשון כוללים את כל אותן משימות-קרב שלקראתן בנויים בדרך-כלל הגייסות, ואלהן קְכוּוֹנִים ציודם ואורחות-פעולתם.

לעומת זאת, מגדירים כסוגי-לוחמה "מיוחדים" את אלה אשר עקב נסיבות שונות (בעיקר — גיאוגרפיות ואקלימיות) מחייבים שינויים מרחיקי-לכת במבנם, חימושם, ארגונם ואימונם של כל החילות או של מרביתם — וכן שימוש באורח בלתי-רגיל בעקרונות הטקטיים, האופרטיביים והאסטרטגיים.

מקובל למנות את לוחמת-ההרים עם סוגי הלוחמה המיוחדים — בדומה למלחמת-הג'ונגלים וכד'.

אכן, ניתוח מעמיק יותר יוביל למסקנה שאין לדבר על "לוחמת-הרים" בעלמא. הלחימה בהרים גבוהים (למעלה מ-800 מטר) — מהווה באמת סוגיה מיוחדת במינה והיא דורשת כוחות ושיטות מיוחדים. אלא, שזירות מעין אלו אינן רבות יחסית.

כנגד זה, שטח הררי למטה מהגובה הנזכר — הריהו משולב בדרך כלל, בצורה זו או אחרת, עם סוגי-שטח סמוכים אחרים למערכת גיאוגרפית-צבאית אחת; וזוה מצוי בארצות רבות. בעיות-קרב, כפי שמציגן שטח הררי מעין זה — חייבים כל החילות לפתרון תוך שינויים מינימליים-ביחס באשר למבנה, חימוש וארגון; והאימון השגרתי צריך להכשיר לקראת כך את אנשי כל הדרגות.

אין, כמובן, פירושם של דברים אלה שלא קיימים הבדלים ניכרים מאוד בתכנון ובביצוע, בין משימות בשטח גבעי והררי שגובהו בינוני, לבין אלו שבשטח מישורי. ולציונם של העיקריים שבהבדלים אלה נועדים ראשי הפרקים הניתנים להלן.

בזירה זאת מוגבלת — כלומר, כשהוא פועל לצורך הטעיה אסטרטגית, או לריתוק כוחות האויב; (2) במקרה, שרוב כוחות האויב מרותקים בזירה אחרת — וקיים על כן הסיכוי ליצור יתרון כוחות מוחלט במקום התורפה, יתרון שיש בו כדי לאפשר התגברות על קשיי פני-הקרקע.

כמובן, שעשויים להיווצר אף מצבים אסטרטגיים שאינם משאירים לתוקף שום ברירה ביחס לבחירת הזירה.

הצד שנמצא בהגנה יפעל בזירה הררית, אם חופש הברירה בידו, באחד משני התנאים: (1) כדי לרתק ולהתיש את כוחות האויב — על מנת ליטול את היוזמה התוקפנית בזירה אחרת. (2) במקרה, שלאור יחסי הכוחות אין לו סיכוי לעבור למתקפה ולנקוט בנסיגה להכריע ומטרתו האסטרטגית אינה אלא השגת רווח-זמן, ומניעת הכרעה בלבד.

(ב) אופיה המיוחד של מערכה בשטח הררי: מהמגבלות, אשר התנאים הטופוגרפיים גוזרים על תמרון אסטרטגי, על הפתעה אסטרטגית ועל יצירת נקודת-כובד, נובע שהמערכה בשטח הררי היא, ברוב המקרים, מערכת התשה — ולא מערכת הכחדה. כן נובע מהתכונות המצוינות לעיל, שכמעט שלא מתרחש קרב היתקלות בין שני גופי-צבא יריבים, תוך תנועתם — אלא שהמגן, ברוב המקרים, ניצב בעמדות אסטרטגיות קבועות. לכן, מערכת-התקפה בשטח הררי היא לעתים קרובות ביותר מערכת-הבקעה — ולא מערכת-תמרון; וכיוונה, על-פי רוב, הינו חזיתי — גם אם מגמתה היסודית נועדה להשיג איגוף או כיתור אסטרטגיים.

4. עקרונות אופרטיביים בהתקפה

המגמות האופרטיביות של התוקף בשטח הררי הן:

- הבקעה עמוקה וגמורה של מערך האויב.
- פתיחת מספר גדול ככל-אפשר של צירים לתנועה מבצעית ולוגיסטית — ומניעת התבססות-מחדש של האויב, לחסימה מחודשת, על אחד או כמה מהצירים.
- ניתוק צירי-התנועה וההספקה של האויב, על-ידי איגוף וכיתור.

(א) בשטח הררי קטן מספרם של עורקי התחבורה. נובע מזה, שהתנועות המבצעיות והלוגיסטיות של גופי צבא גדולים — שהן מרותקות, מטבע הדברים, לעורקים אלה — מוגבלות בחירותן, ואף מתפצלות, בהתאם למערכת העורקים האלה המצויה בפועל, לזרועות מוגדרות-מראש, שאין בדרך-כלל לשנות מהכיוון שנגזר עליהן.

(ב) הגבלת קצב התנועה. ההגבלה לצירי תנועה מוגדרים וסיבוכם של אלה על-ידי עליות וירידות, סיבובים חדים וכו' מגבילים את השימוש ברכב-מונע, ודבר זה מחייב לעתים קרובות שמהלכים אופרטיביים (וכמעט תמיד — כל המהלכים הטקטיים) בשטח כזה, ללא דרכים מפותחות, יבוצעו תוך שימוש באמצעי תנועה ותחבורה שהנם איטיים יותר כשלעצמם (מסע ברגל, ובעבר — שימוש בבהמות-משא, וכו'); וכן, מחמת קשיי מוג'אוויר וקשיי פיתוחם של שדות-תעופה בשטח הררי, מוגבל השימוש בתובלה אווירית. על כן, התנועות שבמהלכים השונים — הן מבצעיים והן לוגיסטיים — מתנהלות בקצב אטי יותר, ודרוש בשבילן זמן רב יותר מאשר בשטח מישורי.

(ג) שליטתם של ההרים על צירי התנועה. על-פי רוב, כמעט כדבר של קבע, עוברים עורקי התחבורה העיקריים בתוך גאיות, במעברים ומצרים שהשטח הגבוה חולש עליהם. לכן נמצאים בדרך כלל היעדים האסטרטגיים והאופרטיביים בעמקים וגאיות; ואילו היעדים הטקטיים — בהרים שבצדיהם.

3. עקרונות אסטרטגיים

(א) הזירה ההררית אינה מתאימה, לרוב, להכרעה אסטרטגית: היות והתכונות שצוינו לעיל מגבילות את השימוש באמצעים ההתקפיים העיקריים (גופים משוריינים אופרטיביים, נחיתות גדולות מן האוויר, היל-אוויר טקטי) ומקשות על ריכוזן — והספקתן — של עוצבות גדולות בכלל ועם זאת על יצירת מאמץ עיקרי אופרטיבי גדול-ממדים — הרי הצד שבידו היוזמה האסטרטגית, לא יבחר בדרך-כלל זירה הררית להתקפה, אלא בשני תנאים: (1) אם מטרתו

ולהנחה בקביעת המאמץ-העיקרי באופן מוחלט במועד הנכון. כן יש לשמור בהקפדה על קשר הדדי בין שדרות ההתקפה ועל הבטחת הרווחים ביניהן; כי דווקא אלה הם מקומות-התורפה הטבעיים להתקפת-הנגד האופרטיבית של המתגונן.

התוקף יוכל להגדיל את הגמישות האופרטיבית של מבנהו גם באמצעות הכשרת צירי-תנועה נוספים, בעת הפעולה עצמה. תיקן דרכים ובניין הן פעולות-לוואי מקובלות תוך כדי התקפה אופרטיבית.

3. ניצול ההצלחה

ניצול ההצלחה הטקטית — להצלחה אופרטיבית. בהתקפה אופרטיבית בשטח מישורי מגיע, כידוע, השלב המכריע, עם ההפעלה של העתודות האופרטיביות (ובעיקר — של עוצבות משוריינות) דרך ההבקעה ההתחלית, להעמקתה ולהבקעה גמורה. אולם בשטח הררי — עוד גדולה בהרבה חשיבותו של שלב זה, מחמת היכולת העדיפה של המתגונן כאן לסחוט הבקעות התחליות ולשמור על רציפות מערכו ועל חסימת צירי-התנועה, גם לאחר נפילת מספר מוצבים.

לכן ישאף התוקף להשתלט על שטחים — או, לפחות, על ציר אחד — שיהא בהם כדי לאפשר לו את פריסתם והפעלתם של כוחות-שריון ויחידות ממונעות. הדבר אפשרי — אם לשני הצדדים כוחות שווים מבחינת חימושם החדש — רק שעה שמצוי יתרון אווירי; וזאת — בשלב המעבר מפריצה לתוך מערך-אויב אל הבקעתו-ממש, ובמקום בו מתרחש מעבר זה. את התשובה לבעיית החדירה-המהירה-לעומק — שהיא, כאמור, קשה ביותר לפתרון בתנאי שטח הררי — מספק לפעמים איגוף אמפיבי אל כיוון ציר התנועה הראשי, או אל הצטלבות של צירים. אך דבר זה ניתן על-פי רוב לביצוע רק כשליחת-המלחמה צורת חצי-אי. (אנציו, באיטליה 1944; אינצ'ון, בקוריאה 1950).

4. החילות השונים בהתקפה

כלי-הביצוע של ההתקפה האופרטיבית בשטח הררי יכולים להיות אלה:

1. היעדים

יעדי ההתקפה האופרטיבית הם הגאיות, בהם עוברים צירי-תנועה, וההרים, או קבוצות ההרים, החולשים על אלה. ואין להפריד את האחד מן השני: כי בהכמידה שכיבושו של שטח גבוה אינו מביא תועלת זו ואינו ניתן לניצול על-ידי תנועה בעמק, הרי כל התקדמות בעמק זה, מבלי להבטיח את הגבעות וההרים שסביבו, טומנת סכנה של מלכודת. ולדוגמה: השמדתה של הדיביזיה האיטלקית "ג'יליה" בחזית האלפנית, בנובמבר 1940, כאשר פותרה בבקעה, הואיל והזניחה את לכידת הרכסים שחלשו על הבקעה.

תנאי מסייע חיוני להתקפה אופרטיבית ניתן לתוקף שעה שנמצא, כי גאיות רבים חוצים את איזור הפעולה בכיוון המקביל לצירי ההתקדמות. לעומת זאת, אם הגאיות חוצים אותם צירים במאונך, עלולים הם להוות מכשול, ואף סדרת מכשולים, ובייחוד אם זורמים בהם נהרות.

2. המבנה

ברובמן שגוף טקטי, כפי שעוד יוסבר להלן, חייב להיות חופשי בתנועתו המבצעית והלוגיסטית בשטח, ולא צמוד לכבישים דרכים, אין גוף אופרטיבי יכול לשחרר את עצמו מריתוקו לעורקים מפותחים; ועל כן חסרה לגופים אלה, בשטח הררי, אותה מידת החופש והגמישות בבחירת המבנה, הקיימת בשטח מישורי.

התוקף ינסה להתגבר על מגבלה זאת על-ידי כך שיתקדם, בשלב הראשון של ההתקפה, על פני כל הצירים האפשריים תוך פריסה רחבה, ויקבע את המאמץ-העיקרי שלו רק לאחר המגע היסודי הראשון באויב. דוגמה לכך תשמשה התקדמות הבריטים אל ירושלים, על פני חמישה צירים, ב-1917, וההתקפה הגרמנית, ב-1941, על יוגוסלביה ויוון — על פני שבעה צירים. לפריסה הרחבה ולריבוי בזרועות נדע — בהתקפה האופרטיבית — גם היתרון של הטעיית המתגונן ומתיחת מערכו (ההופך ממילא לדיל יותר, וניתן יותר לפריצה).

אולם מבנה התחלי זה של ההתקפה, בשדרות רבות, אסור שיביא לפיצול-יתר של הכוח

לוחמה בשלגים — חיילים מצוידים בסקי

- לתצל את האויב להתקפה חזיתית מובהקת לאורך כל צירי-התנועה העיקריים, ובמיוחד אלה העוברים בגאיות רחבים-יותר והמאפשרים פריסת כוחות משוריינים וממונעים והפעלתם, וחסימת צירי-המשנה, שדרכם אפשר לאגף את הצירים הראשיים.
- להנחית מהלומת-נגד על התוקף, בטרם יספיק זה ליצור את המאמץ העיקרי שלו.

1. אורחות-הפעולה בהגנה

(1) מערכת קדמית של מוצבי הסחה-הפרעה-והשייה לפני המערך העיקרי. המתגונן ישאף להגביר בתכנון מראש את פיצול כוחות התוקף ואיטיות תנועתם — תופעות שתנאי-השטח גורמים אותן בלא-הכר. לשם כך ישתמש בכוחות מצומצמים, המוצבים קדימה במרחק יחסי ממערכו העיקרי, על מנת להעלים את זה — ולאץ את התוקף לפריסה מוקדמת ובלתי-נכונה. יחידות קדמיות אלו תפעלנה בקרב השהייה. יעילותן של יחידות אלו תוגבר על-ידי מערכת מתוכננת של חבלות ומיקוש.

(2) מוצבי-מפתח. בשטח הררי לא יוכל מערך-ההגנה להתפרש בקווים רצופים; נדירים הם המקרים בהם מספיקים גם כוח-האדם וגם אמצעי-הלחימה להקמת מערך צפוף, שיכלול כל מוצב אפשרי-להלכה לפי מבנה השטח. לכן יבסס המתגונן, בדרך כלל, את מערכו על מספר גושי

• עוצבות משוריינות ועוצבות חי"ר המאוגדות בגוף אופרטיבי אחד, כשסוג הגייסות הראשון הוא המשמש בתור הזרוע העיקרית של ההתקפה. מכשיר מעין זה מופעל לרוב בצורה הבאה: השריון מפתח את ההתקפה, באופן מהיר החותר להכרעה, לאורכם של צירי-התנועה הראשיים, בסיוע מתמיד של האווירה הטקטית, וחיל-הרגלים לוכד את המוצבים המפריעים להתקדמות המשוריינת, ומתגבר על אותם מרכזי-ההתנגדות, שאינם נופלים מעצם מהירות-התמרון והמהלומת-מן-האוויר.

• עוצבות חיל-רגלים עם סיוע ארטילרי, אווירי והנדסי מוגבר, בעלות כושר-תנועה בשטח הררי ללא דרכים. זהו כלי-הביצוע המקובל של התקפה אופרטיבית בלוחמה הררית נגד אויב מאורגן, ושאינו נחות באמצעי-הלחימה. בגוף מעין זה מאוגדות יחידות קטנות של שריון עם חיל-הרגלים, לתמיכה טקטית בלבד. זהו ההרכב של המחנות המתמודדים ברוב הזירות ההרריות. היתרונות של "מכשיר" לפי דוגמה זאת הם: יכולת להחימה רצופה ולהתגברות על מערך-ההגנה מאורגן. מגבלותיו: כושר מוגבל להכרעה מהירה מחד-גיסא, וכובד לוגיסטי מסוים — מאידך-גיסא.

5. עקרונות אופרטיביים בהגנה
המגמות האופרטיביות של המתגונן בשטח הררי הן:

להשתמש בכוחותיו להעמקת המערך ולהצבת חסימות נוספות — תוך ויתור על שטח שאבד — תחת שיבובם במאמצים ללא-סיכוי.

פרק ב': מספר בחינות טקטיות

1. חכונות השטח מבחינה טקטית

כל מה שנאמר מבחינה אסטרטגית ואופרטיבית על הגבלות התנועה והאטת הקצב, וכן פיצול הכוחות על-ידי השטח ההררי, בהתקפה ובהגנה — תוקפו יפה עוד יותר כשהמדובר הוא מבחינה טקטית; וביתוד בהתחשב בעובדה שצוינה לעיל — שהיעדים הטקטיים נמצאים בשטח הגבוה בלבד, ולא בגאיות. נוסף על אלה, משפיעים על אורח-החלימה הגורמים הבאים:

- ריבוי ההסתר הטבעי, המאפשר מצד אחד תנועה במחסה, ולעומת זאת מגביל את הטווח היעיל של רוב כלי-הנשק וכן את אפשרויות התצפית.

- בו בזמן, שהתצפית בטווחים הקרובים הנה, כאמור, מוגבלת ברוב המקרים — מצויות בשטח הררי לעתים קרובות אפשרויות יוצאות מגדר הרגיל לתצפית לטווחים בינוניים ואף רחוקים. אפשר לאמור איפוא כי בדרך כלל מגביל השטח ההררי את יכולת התצפית של חיל-הרגלים ומגדיל את זו של חיל-התותחנים.
- השטח ההררי מקשה על תנאי-הקשר, הן הקווי, הן האלחוט, והן על תנועת רצים. לאיתות-ראייה ישנו איפוא בתנאים אלה ערך גדול יותר מאשר בשטח המישורי.
- מזג האוויר, המשתנה בשטח הררי, לעתים קרובות, הוא הגורם בעל השפעה טקטית מרובה.

2. השימוש בחילות השונים

מהעקרונות האסטרטגיים והאופרטיביים, ומההשפעה הטקטית של פני הקרקע, נובעות המסקנות הבאות בעניין שימוש בחילות, מבנם וטכנותיהם.

1. חיל-הרגלים

תל זה, בתנאים רגילים, הנו אחת

הרים או גבעות אשר בשמשם כעמדות-תצפית ארטילריות ועמדות-אש לנשק בינוני, חוסמים לחלוטין את צירי-התנועה הראשיים וצירי-הקשנה.

גאיות העוברים בכיוון אנכי ל"צירים" אלה יהיו מכשולים יעילים המסייעים לביזור המערך — ובעיקר, אם עוברים דרכם נהרות ונחלים, שחצייתם, בניגוד למקובל בשטח המישורי, מעמידה כאן קשיים לא-מעטים לפני התוקף.

(3) להתקפת-הנגד האופרטיבית יש, בדרך-כלל, סיכוי להצליח רק נגד אויב הנתון בתנועה, בטרם יצר לעצמו בסיס מוצק. במצבים אלה היא תהיה, כרגיל, מכוונת לרווחים שבין שדרות התוקף — אשר, כפי שכבר צוין, מחמת תנאי-השטח הן נאלצות להתקדם במפוצל. מטרת התקפת-הנגד — לבודד ולכתר אחת (או כמה) משדרות אלו. לתכלית זאת, יתקדם המתגונן במקרים רבים דרך גאיות-המשנה, המצטלבים בגאיות העיקריים בהם עוברים עורקי-האספקה של התוקף.

גורם מסייע חשוב להתקפת-הנגד של המתגונן עשויות לשמש יחידות הנמצאות בעורפו של התוקף (פרטיזונים, יחידות-פשיטה, גופי-צנחנים; דוגמאות לכך מצויות בלקח הפעולות בקוריאה). ברובם שישנן אפשרויות רבות להצלחה בהתקפת-נגד על אויב מפוצל, בעת התקדמותו (בדומה למכת-הנגד המידית, שעוד ידובר עליה), חלות על התקפת-נגד כלפי אויב שהתבסס על יעדים אחרי כיבושם, אותן ההגבלות החלות על ההתקפה עצמה. במצב זה, רק עדיפות בעוצמה יכולה, ברוב המקרים, להביא לניצחון; והרי זו לרוב אינה עומדת לרשות המתגונן, באשר הוא מתגונן. התקפות-נגד שלא הוכנו מבחינת הסיוע והן בלתי מספיקות מבחינת העוצמה, נידונות מראש לכישלון, ובשטח הררי עוד יותר מאשר בשטח מישורי; (דוגמא לכך — התקפות-הנגד הנועות, רבות-האבידות והבלתי-מוצלחות שערכו התורכים נגד הבריטים בסתיו 1917, בבית-חורון, זיתון, נבני-סמואל ואל-בורג'). המתגונן, שאין ביכולתו לערוך התקפת-נגד אופרטיבית בקנה-מידה גדול, או אשר מאילו סיבות שהן כבר החמיץ את האפשרות הטובה לכך, ייטיב

שריון בשטח הררי — טנקים סובייטיים באפגניסטן

של החזקה בכל מוצב בודד ושל ניצול כל יתרונות הקרקע לתצפית-אש ולמחסה — בהתחשב עם חוסר-הרציפות, המציין בדרך-כלל מערכי-הגנה שבשטח הררי.

העצמאות היחסית של גופי-רגלים טקטיים קטנים מחייבת, מצידה, ציוות מפוצל יותר של אמצעי-הלחימה והאמצעים הלוגיסטיים. לעתים קרובות יוקצב לפלוגה, ואף למחלקה — הן בהתקפה והן בהגנה — נשק מסייע בינוני, ובהתאם לתנאים נשק נ"ט וכן תהיה היחידה הטקטית היסודית במלחמת הרים, צוות-הקרב הגדודי, שבו יסופחו לחיל-רגלים לעתים קרובות מרגמות כבדות, יחידות הנדסה ואף ארטילריה. את גבול עצמאותו של צוות-הקרב הרגלי

מזרועות-הקרב העיקריות בשטח הררי, ובו מותנית פעולתם של כל החילות האחרים. כדי שיוכל לפעול בשטח הררי ביעילות, חייב חיל-הרגלים לפתח את התכונות הבאות: יכולת-מסע בכל צורות השטח ההררי, ללא תלות בדרכים ובאמצעי-תובלה ממונעים, ויכולת לחימה בכלי-נשק הקלים והבינוניים של עצמו (ובייחוד, בכלי-נשק תלוי-מסלול), עד לרמה אשר תאפשר לפרקים ויתור על סיוע בנשק כבד, שלפעמים קשה לארגנו בשטח הררי. פני-השטח ההרריים גורמים לפיצול בתנועה ובלחימה לא רק ברמה האסטרטגית והאופרטיבית, אלא גם ברמה הטקטית. על-כן נפתחות בהתקפה אפשרויות רבות לתכסיסי הסתננות; בהגנה — גדול הערך

למלא תפקידים חשובים כגון סיוורים, פשיטות, ולפעמים גם הסתננויות בתוך פרצות במערך האיוב, בשיתוף עם חילות אחרים או אף בלעדם.

3. חיל-תותחנים

הפעלת חיל זה מושפעת על-ידי התכונות המיוחדות של השטח ההררי; ובעיקר — מבחינת סוגי הכלים וסוגי האש, אופן הייחודות, שיטות התצפית והקושי בהספקת התחמושת.

מובן מאליו שלכלים תלולי-מסלול יש יתרון ידוע על אלה בעלי מסלול התעופה השטוח, וזאת — הן בהתקפה והן בהגנה.

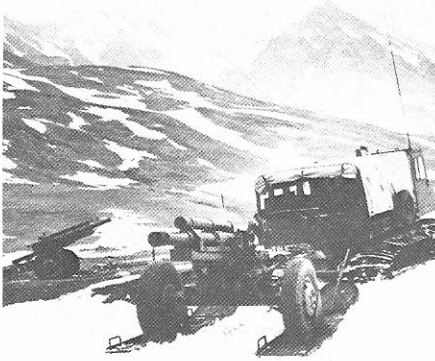
בראשונה מצורות-קרב אלו עולה, עוד יותר מאשר בשטח המישורי, חשיבותם של "ריכוזי אש" מכינים, קצרים ומדויקים, ושל סיוע אש צמוד לצוותי-הקרב התוקפים, עד הטווח הקרוב ביותר — לעומת הכנה ארטילרית שגרתית וארוכה. דבר זה נובע מגורמים שכבר צוינו לעיל: ריבוי המחסה וההסוואה המצויים בשטח, וכן מהיכולת שבידי היריב לחצוב לו בתוך סלעי ההרים ביצורים, שבהם אף אש ממושכת, המפוזרת על מרחב גדול, ואפילו כמותה גדולה — אין באפשרותה לפגוע, ורק פגיעה מדויקת, אחרי הכרת המטרה באופן ודאי ומפורש ותוך הכנת תחמושת בעלת מרעומי-השהיה, עלולה לזעזע אותם. סוג אש שיש לו ערך מיוחד בשטח הררי הוא אש הטרדה, בטוחים בינוניים וארוכים, על צירי-התנועה שבעורף האיוב; ובאופן מיוחד — על קצרים, מעברים, גשרים וכדומה; והוא הדין לגבי מקומות העשויים לשמש מחסה להיערכות ריכוזים. העיקר בהטרדה הארטילרית בשטח ההררי הוא רציפותה והתמדתה. כבר הודגש כאן, שבשטח ההררי משתמשים לסירוגין בנקודות תצפית השולטות על מרחק רב מאוד, ובכאלו שנגזרה עליהן הגבלה חמורה של שדה-הראייה. על חיל-התותחנים להתאים את עצמו לתנאים משתנים אלה, כך שלפרקים תופעלנה יחידות-אש רבות מאוד במרוכז, על-ידי קרפו אחד, ולפעמים יהיה ניהול-אש אפשרי רק בדרך של פיצול של יחידות-הסיוע, לפי צוותי-קרב, וכפיפותן הישירה לאלה האחרונים — או על-ידי ריבוי גדול של קת"קים אשר עם

באשר לאמצעי-לחימה, יקבע בשטח הררי, עוד יותר מאשר בשטחים אחרים, הגבול של היכולת הלוגיסטית; בעיקר — לגבי הספקת התחמושת; וכן תחום יכולת אמצעי התובלה הבלתי ממונעים המצויים. כן ייקבע אחוז הציוות — בין יחידות-הרגלים לאמצעי-אש נוספים וכבדים יותר — על-ידי ההגבלות שאלה האחרונים מטילים על ניידותן של היחידות. לא אחת יותר חיל-הרגלים, הפועל בשטח הררי, על עוצמת-אש מוגברת, למען יכולת-תנועה גדולה יותר. הרמה הגופנית של חיל-הרגלים הנה, לאור עובדות אלו, גורם ממדרגה ראשונה במלחמת-הרים.

2. שריון וגייסות ממונעים

אין הגרסה ש"שטח הררי מונע הפעלת שריון" עומדת בפני מציאות הקרב. בעניין זה מן הראוי לציין את התקנון הסובייטי, האומר: אין קרקע טוב או רע לשריון; כל שטח שבו הוחלט להפעיל טנקים — הם צריכים ויכולים לפעול בו. וכבר צוין כאן, שגם בשטח הררי אין לעתים קרובות להעלות על הדעת הכרעה אופרטיבית בלי ההפעלה של עוצבות משורינות וממונעות. כמובן, שמבחינה טקטית יהיו שיטות פעולתו של השריון בשטח ההררי שונות מבשטח המישורי. הוא לא יפעל ביחידות גדולות ומקובצות, אלא בצוותי-קרב שבהם אחוז הרגלים יעלה בהרבה על זה של כלי-הרכב המשורינים — בין השאר, כדי שיובטחו אלה בפני מארבים נגד-טנקים, שקל כל-כך להציבם בשטח הררי. שיתוף פעולה הדוק בין שריון לרגלים יהיה הכרחי במיוחד שעה שחסרים שטחים מישוריים נרחבים יותר כלשהם, בתוך ארץ-ההרים, לפעולתו של הראשון — והוא ירותק, כפי שזה קורה לעתים כה קרובות, לכבישי ההרים בלבד. במקרה זה, אין די בכך שחיל-הרגלים יאבטח את אגפי תנועתו של השריון, וילכד את המעוזים המאיימים עליה; אלא, היות וכרוב המקרים צירי-התנועה הם מטרות הנתונות במיוחד להרעשה ארטילרית והפצצה מן האוויר, תחייב הפעלת השריון בשטח-הררי גם שיתוף-פעולה הדוק עם חיל-התותחנים וחיל-האוויר.

כן יכולות יחידות ממונעות קלות (כגיפים)

התאמת ציוד ללחימה בשלג — תותח נגרר על מזחלות

הפרעות לא-מעטות לפעולות האווירייה. על אף זאת עשוי שימוש נכון בחיל זה להיות מכריע גם בשטח ההררי, הן מבחינה טקטית והן מבחינה אופרטיבית.

מטוסים ומסוקים מצוידים ברקטות, עשויים במידה רבה למלא את מקום הסיוע-הארטילרי, במקרים בהם נתקל זה בקשיים מבחינת תצפית או ניידות. כלי-טיס מסוגים אלה יכולים להיות מופעלים בדיוק רב-ביחס, ובטווח קצר מאוד מחילות-הקרקע היחידותיים, על-ידי הכוונה אלחוטית ועל-ידי פיתוח שיטות קישור יעילות ומפורטות (מטוסי-בקרה, ריבוי בקציני-קישור של חיל-האוויר עם היחידות הטקטיות הקטנות, וכדומה). דבר זה הוכיח במיוחד חיל-האוויר האמריקני בקוריאה.

מטוסי-קרב ומפציצי-קרב עשויים להשיג תוצאות טקטיות, ואף אופרטיביות, חשובות, ולעתים אפילו מכריעות, באם מופעלים הם במספר גדול לאו דווקא נגד הגייסות הפועלים של האויב אלא נגד עורקי-התחבורה וההספקה שלו. לא זו בלבד שיכולים הם לצמצם כל תנועה מבצעית ולוגיסטית של הצד שמנגד ולהעמידה על שעות הלילה בלבד, אלא שיש ועולה בידם אף לשלול ממנו כמעט לגמרי את חופש הפעולה האופרטיבית. (לְקַח אִיטְלִיָּה וְקוֹרִיָּאָה.)

היחידות הקדמיות — או על-ידי שני האמצעים האלה גם יחד. יש גם צורך להביא בחשבון את ההגבלות החלות לעתים קרובות בשטח ההררי על תצפית מהאוויר וכן על ירי יעיל על-פי נתונים מחושבים. בשטח-הר, עוד יותר משבשטח-מישור, יש ערך גדול לקביעת מאמץ עיקרי ארטילרי, הן להתקפה והן להגנה; זאת, בעיקר, בשל מיעוטם של צירי-תנועה אופרטיביים, או בשל הגבלות התנועה הטקטית, שכבר דיבר עליהם לעיל. ומוכן הדבר, שהמאמץ העיקרי באשר למתן אש מצריך גם קביעת מאמץ עיקרי באשר לתחמושת; כלומר, הקצבה גדולה, או אף "בלתי-מוגבלת", בנקודת-הכובד — וצמצום קפדני של השימוש בתחמושת בכל הגזרות "השניות במעלה".

4. חיל-הנדסה

בשטח הררי רבים מאוד תפקידיו של חיל זה. כמעט כל פעולת התקפה, בעלת היקף גדול יותר, מחייבת עבודות בקנה-מידה רחב כתיקוני דרכים, התגברות על מחסומים וחבלות-האויב, ופתיחת נתיבי-תנועה חדשים. הניצול הנכון של חיל זה לקראת תפקידים אלה הוא אשר מגביר את הניידות הטקטית, ולפעמים אף את הניידות האופרטיבית, של ההתקפה בארץ-הרים.

לעומת זאת, בהגנה יכול חיל-ההנדסה, על-ידי פיצוצים אחדים מתוכננים היטב בצירי התנועה, חבלות בגשרים, והנחת מוקשים בגאיות, לחזק בהרבה את תכונותיו הטבעיות של השטח, ולהגדיל את יכולת-ההתגוננות אפילו של כוח קטן. כן אינן ניתנות לביצוע, בלי עזרה רבה מצד חיל-ההנדסה, רוב פעולות הביצור בשטח ההררי, המצריכות לרוב מלאכת חיצוב ופיצוצים.

5. חיל-הקשר

כאמור, מגדיל השטח ההררי בהרבה את הצורך במערכת-הקשר, הקווי והאלחוטי גם יחד; על כך אפשר להתגבר רק על-ידי ריבוי הקצאת מכשירי-אלחוט קטנים (עד מחלקה, ולפעמים אפילו עד כיתה).

6. חיל-האוויר

ננאי מוג-האוויר והראות שבשטח-הר גורמים

סיפומים ומסקנות

ראשי-פרקים אלה, המתבססים על לקח המסעות והקרבות בהרים, בעיקר במלחמת-העולם השנייה, מוליכים אל המסקנות העיקריות הבאות:

1. במערכה אסטרטגית ואופרטיבית בשטח הררי — מכריעה עדיפות העוצמה. תנאי השטח ההרריים מגבילים את השפעת אותם הגורמים אשר בסוגי-שטח אחרים פועלים לטובת היחמה האסטרטגית והאופרטיבית: הפתעה, תמרון, ניידות, יצירה מהירה ומוחלטת של מאמץ עיקרי והעברתו הזריזה מגורה לגורה. למרות זאת, גם בשטח הררי, ההתקפה האסטרטגית והאופרטיבית הנה צורת-הקרב העדיפה. אמנם, הצלחתה מותנית באופן בולט — להבדיל מטיפוסי-זירה אחרים — בעדיפות העוצמה הכוללת של התוקף, המצטרפת מכוח מספרי, באמצעי-אש ובאמצעים לוגיסטיים (כמוכח ממצבי תיקו באיטליה, 1943-44, וקוריאה, 1951).

2. כוחות מצומצמים יכולים להשתות, או אף למנוע, הכרעה אסטרטגית ואופרטיבית. המגננה המוחלטת, שהיא איננה רק שלב-מעבר (פתיחה) לקראת התקפה אופרטיבית ואסטרטגית נגדית, הרי היא, גם בשטח ההררי, צורת-הקרב החלשה יותר. אולם, לאותו צד שאין לו סיכוי (בכלל או, לפחות, למשך תקופה מסוימת) ליצור את העדיפות הדרושה לנטילת היוזמה, ישנה כאן האפשרות גם בעוצמת-כוחות מוגבלת, לרתק את האויב ולהתישו, למשך זמן ארוך יותר מזה הניתן בסוגי-שטח אחרים; ולעתים אף למנוע ממנו הכרעה אופרטיבית ואסטרטגית בכלל.

3. השפעת-גומלין של זירות הרריות ומישוריות במערכת אסטרטגית אחת. על כן צבא, אשר צריך לפעול בכמה זירות בבת-אחת — יצור בדרך כלל את המאמץ העיקרי בהתקפה שלו בזירה מישורית, ויבטיחו על-ידי מגננה בשטח הררי. אמנם, לפעמים יכולות הנסיבות להביא לידי הפיכת סדר זה, על-ידי יצירת המאמץ האופנסיבי דווקא בזירה ההררית, וכך אפשר לעתים להשיג הפתעה אסטרטגית. אולם מצביא העושה מהלך מעין זה, יצטרך לחשב היטב את כוחותיו ולהביא בחשבון

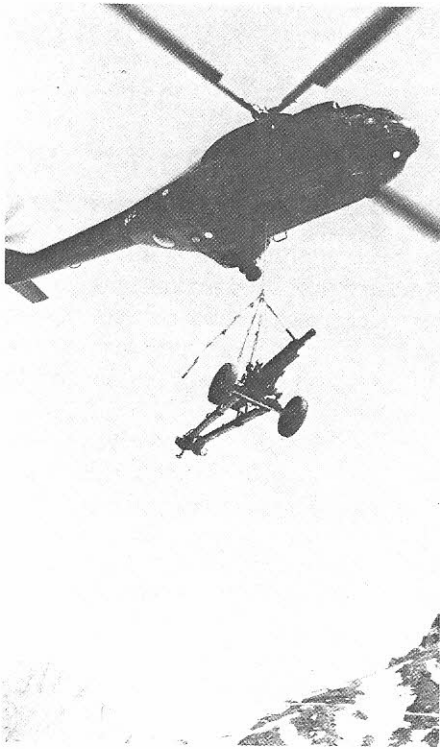
ממאפייני השטח ההררי — תצפית בעין ושליטה באש על מעבר הכרחי

מטוסי תצפית, ומסוקים שביכולתם להנמיך טוס והם נועדו לסיוור ולכיוון האש-הארטילרית וההפצצה מהאוויר, חשיבותם רבה במיוחד בשטח ההררי; הגם שלרוב יכולים הם לפעול רק תוך כדי הבטחה על-ידי מטוסי-קרב — או בהעדרו של כוח-אווירי של האויב.

המסוקים מתאימים במיוחד ללוחמת הרים; גם לתפקידים טקטיים וגם לתפקידים לוגיסטיים.

7. צנחנים

אמנם מצויות בהרים רק אפשרויות מעטות בלבד לנחיתות גדולות מן האוויר; אך, לעומת זאת, שימושית כאן ביותר הצנחתן של יחידות קטנות. הן יכולות להשתלט על מעברים חשובים, ללכוד, בתיאום עם גוף-הצבא התוקף על-פני הקרקע, גבעות חולשות; וכן עשויות הן לבצע בעילות מרובה משימות של לוחמה-זעירה: הטרדות וחבלות בעורף האויב; ולפעולות כאלו יכולות להיות בשטח הררי תוצאות מרחיקות-לכת יותר מאשר בשטח מישורי.

ניידות מודרנית בשטח הררי — מסוק מדלג
תותח לעמדה

נדרשים הם וחשובים בשטח הררי יותר
מבסוגי־שטח אחרים.

6. היכולת הלוגיסטית קובעת את היכולת הטקטית. בכל טיפוס אחר של שטח המערכת הלוגיסטית הנה, כידוע, אחד הגורמים האסטרטגיים והאופרטיביים הקובעים ביותר. ואילו בשטח ההררי, תלוי בה באופן בולט במיוחד גם כושר הלחימה הבלתי אמצעי של היחידה הטקטית הבינונית, ואפילו של זו הקטנה. מי שיכול לפנות את פצועיו במהירות וביעילות, מי שיכול להגן על לוחמיו בפני קשיי הקרקע ומזג־האוויר שבארץ־ההרים, מי שמוצא את אורח האספקה והתובלה המאפשרים להגדיל את טווח פעולתה של היחידה הקטנה ואת כוח־האש שלה — הוא אשר ידו על העליונה בקרב הטקטי בשטח הררי.

את התוצאות של החלשת עוצמתו בזירה המישורית (שברוב המקרים רק על חשבונה של זו יכול הוא להשיג את העדיפות הנדרשת לאופנסיבה בזירה ההררית); כן יצטרך הוא לשקול גם זאת, שבזירה מעין זו תצריך השגת ההכרעה זמן רב יותר, ועד שתושג, קרוב לוודאי שלא יהיה ביכולתו ליטול את היוזמה במישור.

4. המערכה הטקטית בשטח הררי מוכרעת לא על־ידי העוצמה אלא על־ידי האיכות. ברמה הטקטית פותחת השפעתם של תנאי השטח ההררי ובניגוד לטיב השפעתם ברמה האסטרטגית והאופרטיבית נפתחות כאן ברמה הטקטית אפשרויות גדולות יותר להפתעה ולתמרון מבכל סוג שטח אחר. יתרונותיו אלה עשויים להיות מנוצלים על־ידי התוקף והמגן כאחד. על כן הוויכוח, "האם ההתקפה או ההגנה הטקטית היא העדיפה בשטח הררי?", ויכוח קרֶקֶ הַנּוֹ. אותו צד אשר מיטיב לנצל את האפשרויות שבפני־הקרקע לכיסוי תנועתו או לחיזוק עמדתו או הסוואתו, אותו צד אשר לו היכולת הגופנית הגבוהה יותר לתמרון מאומץ ולמסעות בעומס כבד בשטח קשה, אותו צד, שסיווריו נועזים יותר ומדויקים יותר, אותו צד אשר ישתמש בנשקו (ובעיקר בנשק הקל והבינוני) ביעילות יתר ובכושר קליעה רב יותר, אותו צד, המסוגל לבצר את משלטי־היטב, ולשלוט על כל מעבריו ופרצותיו וביניהם, בחגורת־אש רצופה, והוא יהיה מסוגל גם להפעיל מכה נגדית מיידית בכל קטע של מערכו — זה יהיה הצד העדיף.

לכן, האמרה הגרמנית "ארץ־הרים היא שדה־הפעולה שנועד בשביל האדם הקטן" ("האדם הקטן" פירושו כאן: הצד החלש יותר) הנה נכונה רק במידה מוגבלת. האמת היא, שהזירה ההררית מחזקת את ידי "האדם הקטן" בתנאי שלו גם האיכות והאימון הגבוהים יותר.

5. שיתוף הפעולה של כל החילות. כפי שכבר הוסבר בגוף המאמר, מצריך שטח הררי, כבר החל מהיחידה הטקטית הקטנה ביותר, צוות־לוחם המצריך את סוגי־הנשק ומכשירי הלחימה השונים; לפיכך, הרי שילוב הרמוני בין כל הכלים והחילות, פעולה תקינה של דרכי הקשר ותיאום ביניהם והשליטה הגמישה, המוחלטת, של הפיקוד על אמצעיו המגוונים —

הטקטי יהיה מוכר היטב לפקודיו, ולא יפול מהם באף אחת מתביעות הכושר הגופני ויכולת המנהיגות. המאמץ המושקע בפעילות בשטח הררי גבוה לאין ערוך מזה שבמישור, והאפשרויות למתן מנוחה לחייל מועטות יותר. מאפיינים אלה יש בהם כדי להניח יסוד לדרישה לאימון נמרץ ורצוף של גייסות בתקופת שלום כהכנה לביצוע משימותיהם. אין לתאר לחימה בשטח הררי בלא שיתוף פעולה נרחב עם חיל-האוויר, וזאת לצורך השגת עומק פעולה טקטי רב יותר ולשם הגנה על כוחות ידידותיים, שהיסעיהם המבצעיים נערכים בעמקים ובגאות. צרים, ותנועתם כבולה לנתיבים יחידים וחשופה להתקפות מן האוויר.

משימותיו של חיל-האוויר במרחב הטקטי אף הן מגוונות ביותר — יעדי פעילותו יהיו סיור וצילום מהאוויר, תקיפות מכל הסוגים, ניהול ובקרת אש של הארטילריה הידידותית, דחיפת אספקה לצוותי קרב הקדומניים ביותר, מיסוך העמקים והובלת גייסות.

תפקיד מכריע בלחימה בשטח הררי נודע לרכב ההופך לנושא העיקרי של מערכות הנשק ואספקה. פיתוחו של הרכב הקרבי המודרני, המאפשר עבירות וניידות טובות יותר בשטח הררי, העניק ללחימה בשטח זה קמד חדש של מהירות בהטלת יחידות לקרב, בהעתקת תגבורות לגזרות הרגישות, ובהזרמה מאובטחת והולמת של אספקה למרחב הלחימה.

הפעילות המבצעית בשטח הררי על כל צורותיה ובכל רמותיה דורשת שלבי הכנה ממושכים ומדוקדקים. שלבי ההכנה חייבים לכלול את הניתוח וההערכה של הדרישות המיוחדות המוצגות מאופי השטח, שכן שטחיות הטיפול ואי-הכרת הנושא לאשורו עלולים להמיט אסון על הגייסות. הדאגה הרבה ביותר תוקדש לנושא הבטחת זרימתם התקינה של אמצעי האספקה והאפסניה בשטח ההררי. בלא טיפול נאות בתחום זה תתמוטט כל פעולה בשטח הררי, ויהיו הגייסות מאומנים ומעולים ככל שיהיו. עונת השנה ומזג האוויר משפיעים השפעה רבה על יכולתם של הגייסות בשטח הררי — השינוי בהם תלוי בגובה

עצות למפקד על גייסות בשטח הררי *

מאפייני השטח ההררי

מהלך המבצעים והקרבות בשטח הררי נבדל באופן משמעותי ממהלכם בשטח מישורי, וזאת בשל ההשפעה הרבה שיש לשטח ההררי על שלושת מאפייני היסוד של הקרב:

- א. הפעלת הכוחות.
- ב. ניהול הקרב.
- ג. התנועה, האורכת בתנאים אלה זמן רב.

התביעה מן הפיקוד ומן הגייסות בשטח ההררי איננה מצטמצמת למישור הגופני (הפיזי), היא כוללת גם את יכולתו הנפשית של המפקד והלוחם. ההכרה המדויקת של השטח על מאפייניו השונים מהווה את תנאי היסוד להצלחת הלחימה בו.

במאפייניו של השטח ההררי כלולים הנושאים הבאים:

- מבנה ההרים, העמקים, הגאיות — צורותיהם האופייניות ונתוניהם הגיאוגרפיים הכלליים.
- קרקע ותכנית.
- נתוני מזג האוויר והשפעותיו, השינויים בעונות השנה השונות, מידות החום והקור.
- הכבישים ונתיבי התנועה — כיווניהם ומצבם בעת תכנון המבצע.
- האוכלוסיה וצפיפות הישוב.

השטח ההררי דורש מן הגייסות רמה גבוהה של אימון וכושר סיבולת. הוא דורש גם שהמפקד

היצאתו של הגנרל קינרד, מי שהיה מפקדו של הקורפוס ה-49 ההררי של צבא גרמניה במלחמת העולם השנייה.

* מתוך הספר: Alex Buchner, Kampf in Gebirge, Munchen, 1957.

גייסות הרריים גרמניים בקווקז (שים לב לתרבושים...)

ביותר. לחימה מוצלחת בשטח הררי איננה מתבטאת רק בכיבושם של החילות הלוחמים והמסייעים, אלא גם בחישולם הפיסי והנפשי של הלוחם ויחידתו, שכן השפעת שטחים גבוהים, שבהם האוויר דליל ועני בחמצן, עשויה לגרום לשינויים קיצוניים בהתנהגות הלוחם ותפקוד יחידתו.

של השטח, והוא הופך קיצוני יותר ככל שמגביהים. תקופת המעבר מן הסתיו לחורף היא הקשה ביותר, ועלולה ליצור קשיים בניהולה התקין של התחזוקה וההספקה — גם כאן חשובים התכנון וההכנות המוקדמים, הכוללים צבירת מלאי והכנת מערך ההספקה המסוגל לעמוד ביעילות בתביעות הכוחות הקדומניים

יבוצעו על-ידי יחידות היבשה. כאן עולה חשיבותו הרבה של הסיוור הרגלי של אנשי החי"ר (המשוריינן). ניידותם האווירית של כוחות קלים המושגת באמצעות הטסתם במסוקים תשמש כאן לצורך הבאתם אל נקודות המוצא שלהם.

רשת הנתיבים ושדרות המסע

• בתחום השיקולים הטקטיים והאופרטיביים יושם דגש על הערכת השטח וניתוח רשת הנתיבים, והכבישים בשטח הררי — ויוענק להם מעמד חשוב הרבה יותר מזה הניתן להם בתכנון מבצעים בשטח מישורי. רשת הנתיבים וצירי ההתקדמות האפשריים משפיעים על ההיערכות וארגון הכוחות, על מבנה ההיסע המבצעי ועל יעדי הפעולה. תנאי שטח הררי הם גם המכתיבים את ארגון שדרות המסע המיוחדות לשטח זה, הנעות כתבניות צרות שניתן לפרוס אותן לאורך הציר.

תנועת השדרות, המתנהלת ונקבעת על-ידי מספר הנתיבים האפשריים העבירים לכוחות בשטח ההררי, סובלת מנקודת תורפה חמורה ביותר, והיא — מידת הסיכון הרבה בהיחשפות הכוח לפעולת אויב מן האוויר. תכנון תנועת נרחבות של עוצבות בשטח הררי חייב להסתייע בשילוב סיוע אווירי הולם להגנת מרחב תנועותיהן, סיוע, שניתן להגבירו ולהפעילו במהירות. שדרות המסע יאורגנו בקבוצות (צוותים) הנעות במרחקים גדולים זו מזו. במצב בו נתוני הפעילות האווירית של האויב אינם ברורים די צרכם, ויש בכך כדי לסכן את כוחותינו, ינוצלו הלילה והמיסוך (המלאכותי) לביצוע התנועה והמשימות השונות. בחישוב גם יימשך מעבר קטעי המסע השונים בשטח הררי זמן הגדול פי ארבעה עד פי שישה ממעבר אותם הקטעים בשטח מישורי (גבעי מתון ונוח למעבר שריון).

למסע ההתקרבות של הכוח העיקרי, תוקדם הפעלת כוחות קדומניים, ומהלכו ילווה בהוצאת משמרות קדמיים על מנת לתפוס בעוד מועד שטחים שולטים ומעברים הכרחיים בעלי משמעות מכרעת לניהולו של המבצע. כוחות אלה יישמשו כחיפוי למעברו של הכוח העיקרי, ויפעלו

עקרונות מבצעיים בשטח הררי

ניהול מוצלח של המבצעים והקרבות בשטח הררי תלוי במימושם של העקרונות הבאים:

• הפתעת היריב: ברמה האופרטיבית, הטקטית, ואף במישור הטכני; כלומר — באמצעות שמירת סודיות, מהירות התנועה, עוצמת הכוחות, תוצאות הפעלתן של מערכות הנשק, ודחיפתה היעילה של האספקה. מאמץ חזיתי לשבירת התנגדותו של היריב איננו מספיק בשטח ההררי — כאן יש למוטט את כל מערכו ולהשמיד את כוחותיו באמצעות פעולה בצירי התקיפה היעילים ביותר, ועל-ידי שיבוש וניתוק קווי ההספקה שלו.

• בניית המאמץ העיקרי בניהול המבצעים בשטח הררי, חייבת לזכות למרב תשומת-הלב בשלב התכנון, חזית בשל התלות הרבה ברשת הנתיבים, המחייבת הפעלת כוחות בחזית רחבה.

שינוי גזרת המאמץ העיקרי, וההיערכות-מחדש של כוחות הכרוכה בכך, הופכים, בשל אבדן הזמן הרב — לצעד בלתי רצוי, שכן:

• שידרות הכוח הפועלות בצירים נפרדים עלולות להינתק בשל תנאי השטח הקשים מדרגי התחזוקה הנעים בעקבותיהן. על כן, נודעת כזו חשיבות לשאלת כושרו של הכוח לבצע את משימתו במסגרת המבצע, כאשר לרשותו מלאי המאפשר לו לפעול ולהשיג יעדיו באופן עצמאי.

• הן בהתקפה והן בהגנה הופך העיתוי של תפיסת שטחים חיוניים לבעל חשיבות ראשונה במעלה (הכוונה היא לרכסי הרים, למעברים יחידים וכו') למהלכם של כלל המבצעים. השיטה העיקרית לתפיסת יעדים אלה תהיה הפעלתם של האמצעים המהירים ביותר הזמינים למפקד. (בעיקר כוחות המוטסים במסוקים — הערת המְעבד.)

• הגזרות בהן מצויים פתחי היציאה מן השטח ההררי אל המישור חייבות לקבל את מרב הסיוע האווירי ולמעשה ליהפך לגזרות מאמץ עיקרי של סיוע זה, כמרגם להזרמת תגבורות וקידום מהיר של כוחות שריון ובניית מערך הגנה ג'ט הקבוע לשיבוש ולהתגברות על התקפות-נגד של יריב חזק הפועל במישור.

• עיקר מאמץ הסיוור לטווח רחוק בשטח הררי יוטל על חיל-האוויר. הסיוור הקרוב והסיוור האלים

לעולם תהיה כרוכה בקשיים רבים יותר מאשר במישור. האויב ימקם את קו מוצביו הקדמיים בשטח הקשה ביותר להשגה, שטח, אשר יעמיד בפני התוקף שורה של מכשולים קרקעיים (כגון מצוקים ותעלות עמוקות). סיוע האש לפני חדירת הכוח ידרוש קיום קשר הדוק בין יחידות החת"מ המסייעות לבין יחידות הכוח המסייעות. פיזור האש הארטילרית וסכנת הנחזים (והנתירים — המערכת) יצריכו הפעלת צוותי הסער בצדי המסך הארטילרי, או יותר מוחלט על הסיוע הארטילרי המלווה את הפריצה לתוך מערך עמדות האויב. החדירה לתוך עמדות האויב מבוצעת בצורה היעילה ביותר על-ידי יחידות קטנות. ההצלחה הכוללת תלויה, כמובן, בניצול המושפל וההחלטי של הישגיהן בידי הכוח כולו. השטח טומן בחובו אפשרויות רבות לאויב להנחית התקפות-שיבוש והתקפות-נגד לפני ההתקפה ותוך כדי ביצועה. על כן, חייב המפקד לערוך את כוחותיו באופן שבו תינתן להם אבטחה קרבית בכל שלבי ההתקפה. בחדירה שהצליחה, חייבים לפעול מיד להרחבתה ולהעמקתה, שכן ליריב אפשרויות מועטות בלבד לייצב קו חדש בעומק בדומה למישור. עובדה זו מצביעה על היתרון שיש לתוקף שניצל חדירה מהירה ועמוקה, ועל הסיכוי לבסס את הצלחתו הטקטית והאופרטיבית.

שלא כמו בשטח המישורי, בשטח הררי יהווה קרב הרדיפה צורת לחימה קשה במיוחד. הרדיפה המתנהלת בתנאי רשת נתיבים נתונה תיתקל בהתנגדות המשמרות העורפיים של האויב, העלולה להימשך ככל שיישמר כושרו של האויב להילחם. הרדיפה החזיתית לובשת כאן צורה של חדירה איטית ומבוקרת בגלל פעולות ההשהיה של האויב, ופירושה, לעתים קרובות, התקדמות תוך קרבות מרים ואכידות רבות לצד הרוף. לכן ניתן לצפות לתוצאות טובות מן הרדיפה אם תנוהל באמצעות תמרון לפיתה לשם כיתור כוח האויב.

הגנה בשטח הררי

השטח ההררי מעורר את הרושם החיצוני שתכונות השטח מעניקות עוצמה מיוחדת להגנתו. אולם אין לטעות ברושם זה מבלי לבדוק את האפשרויות הפיסייות של השטח בפועל. דבר אחד

נגד קת"קים של האויב הפועלים בשטח הידידותי, וזאת במטרה לשבש את תצפית הקרקע של האויב ובקרת האש הארטילרית שלו. כוחות אלה יסיירו גם נתיבים ושטחים, הנחוצים לפריסת הכוח העיקרי, יאבטחו אותם ואף יוכלו לבצע שיפורים ותיקונים בנתיבים אלה.

דרגי התחזוקה הנעים בשדרות בעומק חייבים אף הם להבטיח את יחידותיהם מפני התקפות פתע האופייניות ללחימה בשטח הררי באמצעות קיום שגרה של אבטחה צמודה וסיוור נתיב ההתקדמות.

התקפה בשטח הררי

התקפה בשטח הררי יכולה להסתמך על הלקח מתולדות הלוחמה בשטח זה, והאומר שכוח ערוך היטב ומסתייע בסיוע אוירי הולם יכול למנות מספר לוחמים קטן בהרבה מן הצוות של אותו הכוח למשימת ניהול של קרב הגנה. קו עמדות ההתקפה חייב להיחם בקרבת עמדות אויב, בטווח שעדיין מאפשר לכוח הידידותי מסתור ומחסה (על-ידי השטח), ואשר איננו משבש את פעולתה של אש אמצעי הנשק הידידותיים. על המפקד המתכנן לשים לב, שהתחפרות מהירה בתנאי הקרקע השוררים בשטח הררי הינה בעיה קשה, ולעתים אף הופכת למשימה בלתי אפשרית. כדי לצמצם במידת האפשר את הפעולה בשטח הנשלט על-ידי אויב ו/או המהווה מכשול לתנועה, יש לחפוס עמדות זינוק להסתערות קדומניות (ככל שניתן) וזאת טרם ההתקפה, ועל-פי רוב בעת ההכנה הארטילרית הידידותית.

משך ההכנה הארטילרית ייקבע על-ידי מבנה מערך הביצורים של האויב בשטח, עוצמתו, והיערכות האויב. בשל הקושי בתחמושת (הספקת תחמושת לעמדות התותחים) מן הראוי לנצל הנחתות אש קצרות ומרוכזות על מרכזי ההתנגדות של האויב באמצעות פעולת צוותי סער מהירים ומאומנים היטב. תכנון האש והקצאת כמות הפגזים יסבלו בשטח הררי מן המגבלות של התחמושת וההספקה המאפיינים לוחמה זו. לבקרת האש ולתכונות הבליסטיות של מערכות הנשק תיוודע משמעות מכרעת בעילות הפעלתן. חדירת הכוח לתוך עמדות אויב בשטח הררי

מטרת קרב ההשחיה תהיה הונאה, השגת רווח זמן וגרימת אבידות לאויב. **משכו של קרב ההשחיה** חייב להיות ביחס ישר לעומק השטח המיועד לניהולו.

הגנה משהה המסתייעת בחיל-אוויר ונהנית מתנאי שטח נוחים, ניתן לנהלה בהצלחה באמצעות כוחות קטנים. ריפויז כוח עיקריים, הכוללים בסמוך גם ריכוזי תחמושת שמוקמו במעברים ובצירים החיוניים וביניהם מפרידים שטחים גבוהים, ניתן לתפסם ולאבטחם באמצעות כוחות קלים בלבד.

התקפה משהה מטרתה להנחית מהלומת-פתע בנקודת תורפה של האויב, כגון אגף או עורף. ההפתעה בשטח הררי ערכה גדול ויעילותה מוכפלת בשל הקשיים אותם גורם השטח במניעת תגובה מהירה, פיצול הכוח ומגבלות בהחשת התגבורות. הפתעה מוצלחת מביאה לעתים קרובות להצלחה טקטית של ממש ואף משפיעה באופן משמעותי על ההצלחה ברמה האופרטיבית. **נסיגה סדירה** בעומק מרחב הררי דורשת זמן ניכר להכנה. הגורמים המשפיעים על ניהולה יהיו מספר צירי התנועה ומאפייניהם, כושר הנשיאה של אמצעי ההובלה והיקף הגופים והאמצעים אותם יש להעביר. מיעוט צירי תנועה זמינים פירושו משך זמן רב יותר לניהול הנסיגה. עורפו של מרחב הנסיגה חייב להיות פנוי ומוכן לקליטת הגוף הנסוג, כבר עם תחילת פעילות ניתוק-המגע בקו החזית. התנועות יתבצעו בלילה ומטרתן תוסתר בקפידה.

ניתוק מגע ילווה בפעילות רצופה של הרס ושיפוש נתיבי הנסיגה על מנת למנוע מן האויב לעשות בהם שימוש כקו הספקה ותגבור כוחות. להפעלתו המרוכזת של חיל-האוויר בשלב זה נודעת חשיבות מכרעת.

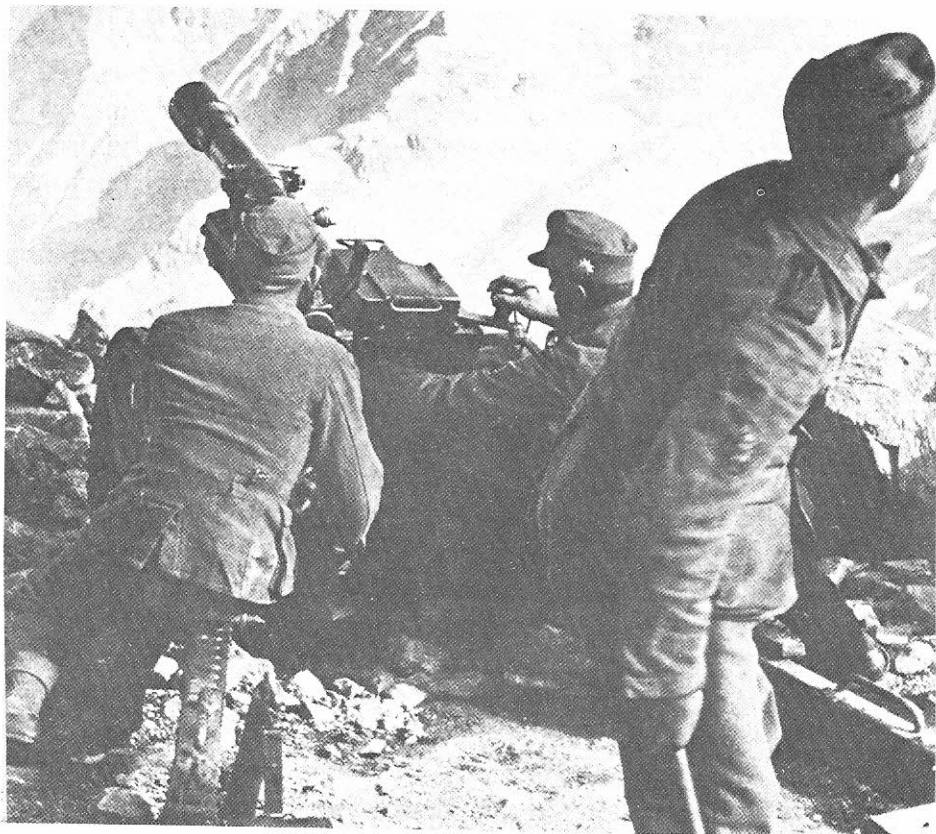
מעברים הכרחיים, גשרים ומצרי הרים, המהווים נקודות רגישות במיוחד, יאובטחו באמצעות יחידות הגנה נ"מ המוגברות ביחידות אבטחה בטרם הוחל בניתוק המגע.

חיפזון רב מדי בתנועה לניתוק מגע המלווה בנסיגה רצופה של הגייסות עלול לגרום לאבידות כבדות ונוק לכושר העמידה של הגייסות.

ברור מעל לכל ספק, שפעולת הטיפוס והלחימה הרגלית דורשות מאמץ רב וחוסן גופני רב. ההגנה המנוהלת בשטח הררי נגד אויב מאומן ומצויד היטב ומונהג בכישרון הינה אחת מן המשימות הקשות ביותר. המגן חשוף ופגיע להנחתות פתע של אש ארטילרית, ומוגבל לעתים קרובות בהפעלת נשקו הכבד. למרות כל המגבלות והמכשול הטבעי חייב המפקד לנהל את קרב ההגנה בפעלתנות ומיצוי כושר הניידות של גייסותיו, תוך שהוא מרבה בהנחתת התקפות ומהלומות-נגד, וזאת לצורך נטילת היוזמה בדיו ושילת ההישג הקרקעי מן האויב. גם בנסיגה מתוכננת והמבוצעת בשלבים אל עומקו של השטח ההררי, אין לוותר על ניהול תוקפני. בהחלטה על מיקומו של הקמ"ק ויצירת מערך ההגנה העיקרי יהא על המגן לבחור את השטח המעניק לו יתרונות רבים ככל האפשר, והטומן קשיים ומלכדות לאויב התוקף. מערך הגנה עיקרי שעומקו רב, גורתו רחבה והוא שולט היטב על קדמתו כמעט שאיננו בנמצא. בשטח הררי נמצאים בחזית הקמ"ק שטחים מתיים, נקיקים וגאיות, המקשים על הפעלתו היעילה של נשק ההגנה.

תיאום האש ושיתוף הפעולה בין מערכות הנשק של הכוח הממומן לבין הסיוע הארטילרי בקדמת הקמ"ק, מחייב הכנה מדוקדקת בשל הבדלי הגובה בין המטרות השונות, תנאי המסתור וגובה עמדות האש. בגזרות חזית רחבות בשטח ההררי יהיו ארגון וציון משימות אש סכנה לפני גזרות רגישות בעיה רצינית במיוחד. מן ההכרח הוא לדאוג לכך שהאש הארטילרית כולה תרופז בגזרות המאמץ העיקרי של מערך ההגנה. חשוב ביותר הוא גם ניצולה של האש האגפית, אשר אפשרויותיה טובות במיוחד בשטח ההררי. גם בהגנה בשטח הררי נועד לחיל-האוויר תפקיד מכריע — הוא יהווה את העתודה המהירה והיעילה להדיפת התוקפן.

ניהול קרב ההשחיה בשטח ההררי מסתייע בתנאי השטח הנוחים במיוחד לצורת קרב זו. הבחירה בין התקפה המשבשת את התקדמות האויב לבין הגנה הבולמת את תנופתו תושפע מן הכוונה, המצב והשטח, מעוצמת האויב ופעילותו.

ארטילריה גרמנית בשטח הררי

התורפה של שיטה זו מן הבחינה הטכנית והטקטית.

המלצה אחרונה בנושא פינוי הנפגעים, אשר גם הוא מושפע מן הקשיים של התנועה ומקשיי האיסוף הראשוני והפינוי לעורף. בתכנון המבצע תילקח בחשבון כמות רבה יותר של אמצעי פינוי, ויהיה צורך לרכוש קרוב ככל האפשר לקו המגע.

לקחו של אימון הפרט הוא החשוב כאן; מן החובש בשטח הררי תידרש פעולה המצריכה השקעת מאמץ רב בנשיאת הפצוע בטיפוס ובירידה ממדרונות בעלי שיפועים חדים. הכנת יחידת החר"פ והכשרתה בתנועה ובנשיאת פצועים בשטח הררי הינם הכרח לתפקודו התקין של הפינוי הרפואי.

סיכום

הקשיים המיוחדים לשטח הררי שצוינו במהלך הצגתן של המלצות אלו, מבליטים את החיוניות והמרכזיות של נושא התחזוקה בניהול המבצעים הקרביים בו. המתכננים חייבים לתת דעתם על הגברת מאמץ התחזוקה בהקצותם כוחות למנהלת התחזוקה ולביצועה. ארגון השטח מבחינת מיקום או תכנון למיקום עתידי של מתקנים, קצרומים, ונקודות התחזוקה השונות הוא בעל חשיבות ראשונה במעלה. כעיקרון תנוצל שיטת ההספקה היבשתית, אולם במקרים בהם קיים קושי מיוחד או מחסור באמצעי הובלה כגון משאיות, תישקל בזריזות הספקה בהיטס (באמצעות מטוסים בעיקר). תוך ניתוח הגורמים המסכנים ונקודות

לחימה בהרים

אין להרבות במלים על נושא זה. מי שאומר לנהל מלחמה באזור הררי, חייב להיות מחונן בתחכום מובהק. לעולם אל תעברו בגיאיות או תנועו במעברים צרים, אלא אם כן השתלטתם קודם על הרמות שמסביב. כך לא תיתקלו במארבים, והמעבר יהיה בטוח. בשיטה שונה מזו תסתכנו בתבוסה, או לפחות בנסיגה מאולצת תוך אבדות חמורות.

במקרה שהמעברים והרמות כבר תפוסים בידי כוח עוין, כדאי להעמיד פנים כאילו הנכם מתכוונים לפרוץ אותם בכוח, על-מנת לעורר את תשומת-לבו של האויב ולבלבלו — ובעונה אחת לתור אחרי דרך מעבר במקום אחר. ככל שההרים עשויים להשרות אימה ופחד, הרי בכל זאת, אם מיטיבים לחפש, תמיד ניתן למצוא מעברים נוחים. ייתכן שתושבי ההרים בעצמם אינם יודעים היכן הם, מפני שלא אולצו אף פעם לחפש כאלה, ועל כן — אל תתנו אמון בדבריהם, כי דיעותיהם על סביבת מגוריהם הן לרוב פרי דמיון או הרגל. לא פעם נוכחתי בבורותם ובגוזמות שבסיפוריהם. במקרה הנידון יש צורך בעריכת חקירה וגילוי עצמי; ייתכן גם שיהיה צורך להיעזר באנשים, שאינם נרתעים מקשיים. בעזרתם כמעט תמיד תגלו מקומות עבירים, כאשר תתאמצו לחפשם. האויב, בהיותו בלתי-מודע להם, לא יידע כיצד להגיב, ולכן ייאלץ לנוס; כי הרי הביא בחשבון התרחשויות שבשגרה, ובמקרה הנידון — דרכים סלולות בלבד.

פרק מתוך הספר: מוריס דה-סאקס, עיונים באמנות המלחמה, ת"א, מערכות, 1980.

פעולת ההתקפה יבוצעו פעולות הטרדה כדי לבלבל את שליטת האויב באזור המזרחי של קו המעברים, וזאת באמצעות כוחות קומנדו מאומנים ומצוידים היטב לסוג פעולות אלה, שיוכנסו לשטח האויב בקבוצות לפני פעולת ההתקפה. משימתם של כוחות אלה היא לתקוף את מרכז הבקרה, להשמיד את בסיסי הקשר והמכ"מ, להשמיד את קו צינורות המים וקווי הטלפון בכמה מקומות, להרוס את צמתי הכבישים, לתקוף את טורי האספקה ולפוצץ את המחסנים, וזאת על-מנת להפנות את תשומת לבו של האויב לאזור המזרחי של המעברים. פעולות אלה צריכות להיות ממושכות.

הרעיון בתכנית כיבוש המעברים נועד למנוע מהאויב מלתגברם ולהגן עליהם מיד עם התחלת פעולת ההתקפה, וכדי ליצור את הנסיבות המתאימות לכוחותינו הראשיים לפתח את ההתקפה בעומק. ישנן כמה שיטות לכיבוש המעברים, והן:

השיטה הראשונה

תבוצע על-ידי סגירת הכניסה למעברים והיציאה מהם באמצעות כוחות מוטסים שיונחתו במצנחים או במסוקים או בשניהם, בהתאם לאפשרויות ההנחה המצויות ברשותנו, ובהתאם למצב האויב המגן על המצרים והמקומות המתאימים להנחתה, ואופיו של המצב עצמו. ההנחתה תבוצע במקום אחד או בשני מקומות. במקרה שההנחתה תתבצע במקום אחד, יוטל על חלק מהנוחתים להגן על הקצה הרחוק של המצב בשעה שהחלק השני יילחם בתוך המעבר כדי לכבוש, ולאחר מכן הוא יחבור עם הכוחות הקרקעיים הקדמיים. במקרה שמצויים בידנו כוחות הנחתה במידה מספקת, תבוצע ההנחתה בשני צדי המעבר (בכל צד יונחת כוח שגודלו מפלוגה עד גדוד קומנדו). כוח קומנדו זה יתחלק לשני חלקים: כוח גדול מתוגבר שישוגר מוקדם יותר לכבוש את המעוזים במצב וליצור את התנאים המתאימים לפעולת כוחות ההנחתה האווירית, וכוח שיגיע בשלב השני. יש לדאוג לשחק את האויב שבמצב שיתוק אפקטיבי באמצעות חיל האוויר, וכמו כן יש להקצות מאמץ אווירי כדי לסייע לכוחות ההנחתה להשלים את

הכוחות והאמצעים הדרושים לכיבוש המעברים ההרריים

להלן מובאים קטעים מתוך מסמך מצרי שנלקח שלל במלחמת יום הכיפורים. במסמך זה, שהוכן ב-1972, מופיעים עקרונות יסוד לכיבוש מעברי הרים כפי שנלמדו בצבא המצרי. בהמשך ניתנים עיקרי תכנית לכיבוש המצרים החיוניים בסיני, ולבסוף — שאלון לשינון, עם "פתרונות בית-ספר".

הלקח העולה ממסמך זה ברור למדי — המצרים אמצו חלקים מהדוקטרינה הסובייטית ללחימה בהרים (ראה להלן). קרוב לוודאי שגם הסורים בפעולותיהם בלבנון, פועלים על-פי דוקטרינה דומה. המסמך מובא תוך שינויים לשוניים מעטים ביותר, מתוך כוונה לשמר את רוח המקור.

כללי

אופיים של המצרים מעניק לכוחות המגנים הזדמנות יותר גדולה להחזיק בהם, ובמיוחד לאחר התקנת מכשולים במצרים אלה. על הכוחות שיוטל עליהם לכבוש את המעברים להיות מאומנים בלחימה בשטח הררי, היות ועל-פי רוב הלחימה במעברים תהיה קשה ואכזרית.

השיטות לכיבוש המעברים ההרריים

שיטת כיבוש המעברים ההרריים משתנה בהתאם לתכנית ההתקפה, שיטת ההגנה של האויב על המעבר, אוכיו של המעבר, והכוחות העומדים לרשותנו כדי לכבוש. אשר לאופי זירת הפעולות בסיני, עדיף להתקיף את כל המעברים כמעט בעת ובעונה אחת כדי לשלול מהאויב את האפשרות לתגבר את כוחותיו, וכך למנוע ממנו את האפשרות לבצר את מערך ההגנה שלו שם. חשוב מאוד שיומיים או שלושה לפני התחלת

המעבר.

5. נכונות להעברת כוחות ולמתן סיוע אווירי לכוחות.

6. יש לספק נציגים של כוחות האוויר לכוחות ההנחתה, הקומנדו, והיחידות המתקדמות לשם הכוונת המטוסים.

ארגון שיתוף הפעולה

1. יש לקיים תיאום מדויק בין פעולות הכוחות הפועלים לאורך הפסגות המקיפות את המעבר לבין הכוחות העוסקים בהתקפה בתוך המעבר. כן יש לקיים שיתוף פעולה בין היחידות הקדמיות, יחידות האיגוף וכוחות ההנחתה, וכן עם כוחות חיל האוויר.

2. יש לקיים את שיתוף-הפעולה בצורה מפורטת בכל הדרגים.

אבטחת הלחימה

התקפת כוחותינו במאמצים מפוצלים חאפשר לאויב להסתנן ולהנחית מהלומות נגד אגפי העוצבות והיחידות התוקפות. לכן, יש לייחס תשומת לב מיוחדת לאבטחת דרכי הגישה הרחוקות המובילות למעברים, ויש להציב אלמנטים של אבטחה כדי למנוע מהאויב מלהתקרב, ולארגן תצפיות וסיוורים פעילים. יש להקפיד על כך שכוחות גדולים לא ייכנסו לתוך המצר כל עוד המקום לא אובטח, כדי שאי אפשר יהיה להשמידם בקלות.

שיטת כיבוש מעבר המיתלה

1. לשם הקלת פעולתם של הכוחות הראשיים, וכדי שכוחות אלה יוכלו לתפוס את המעבר במהירות ולהבטיח אותו, דרושים הכוחות הבאים:
 - א. גדוד קומנדו מתוגבר.
 - ב. גדודים של כוח הנחתה (חי"ר, צנחנים או קומנדו).
 - ג. יחידות איגוף (גדוד חי"ר ממוכן ומתוגבר).
 - ד. יחידה קדמית (גדוד חי"ר ממוכן ומתוגבר).
 - ה. יש להכניס גדוד קומנדו מתוגבר במרגמות בינוניות ונשק נ"ט ללא רתע לאזורים המתאימים לכך צפונית ודרומית למעבר. כוח זה צריך להימצא במקום לפחות 24

כיבוש המצרים. חשוב מאוד לתגבר את כוחות ההנחתה בכמות גדולה של מוקשים, כדי שיוכלו להחזיק מעמד היטב בשטח עד שהכוחות הקדמיים יחברו עמם.

השיטה השנייה

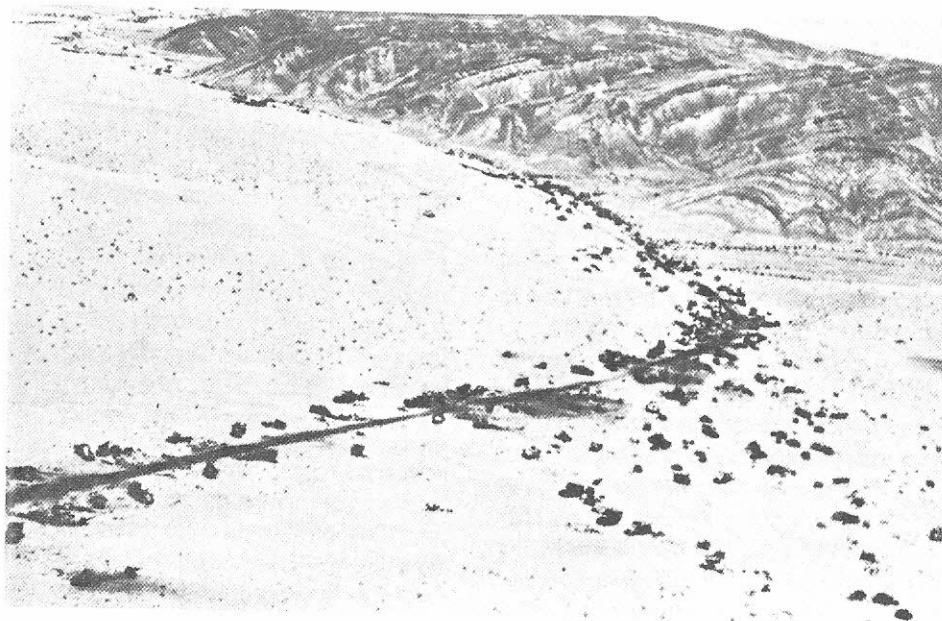
שיטה זו תופעל אם לא מצויים ברשותנו כוחות הנחתה או אמצעי הנחתה אוויריים, או במקרה שאופי המצר או השטח המקיף אותו אינו מאפשר שימוש בכוחות הנחתה. אז יוטל כיבוש המצר על יחידה קדמית ויחידת איגוף. יש להקצות יחידה קדמית חזקה מתוגברת (גדוד חי"ר ממוכן) שאומנה במיוחד לפעולות כאלה ושהוכנה מתחילת הפעולה לפרוץ את המצר (קודם לכך ישוגר כוח קומנדו שיכשיר את הקרקע לפעולה זו). בה-בשעה תשוגר יחידה לאיגוף (ככוח של גדוד עד חטיבת חי"ר) בהתאם לדרכי הגישה המובילים ליציאה מהמצר, וזאת כדי להתקיפו מאחור. כן יש לשחק בצורה אפקטיבית את מערך ההגנה של האויב במצרים באמצעות חיל האוויר, ולהקצות מאמץ אווירי כדי לסייע לפעולות הלחימה של היחידה הקדמית וליחידת האיגוף.

השיטה השלישית

במידה שמצויות דרכי גישה לאגפי המצר, יש לשגר יחידות איגוף כדי לתקוף את אגפי האויב, ובאותו זמן לסייע לפעולות הלחימה של היחידה הקדמית.

כוחות האוויר

- כוחות האוויר ממלאים תפקיד מרכזי בהצלחת המערכה לכיבוש המעברים.
1. עליהם לבצע תצפית אווירית מתמדת לפני הקרבות ובמהלכם.
 2. עליהם להשמיד ולשתק את מערך ההגנה של האויב ומקורות האש שלו במעוזים שבתוך המעבר ובביצורים השולטים על המעברים תוך שימוש בנפלם בנוסף לאמצעים אחרים.
 3. עליהם לספק מטרייה אווירית לכוחות העוסקים בהתקפה וכיבוש המעברים.
 4. עליהם להגיש סיוע לכוחות, וביחוד בתקופה שבה הארטילריה אינה יכולה לסייע בפריצת

השמדת שריון מצרי בתוך מצר המתלה, יוני 1967

אפשר להנחית בדרך האוויר כוח משני צדי המעבר באור הראשון של ע-1, בכל צד גדוד חי"ר מתוגבר (או גדוד צנחנים מתוגבר); כל אחד מהם יתפוס אחד מקצות המעבר כפי שצוין לפני כן. היתרון של שיטה זו הוא סגירת הכניסה המזרחית של המעבר תוך שלילת האפשרות מהאויב לשגר כוחות שיתגברו אותו מצד זה. נקודת החולשה בתכנית זו היא, שכוח ההנחתה התוקף את הכניסה למעבר צריך לפעול בצורה עצמאית לתקופה ארוכה (העולה על 24 שעות) לפני שיצטרף אליו כוח האיגוף. דבר זה עלול להקטין את סיכויי הצלחת המשימה שהוטלה עליו.

יש להנחית מהאוויר גדוד חי"ר מתוגבר (או להצניח גדוד צנחנים מתוגבר מגובה נמוך) בקצה המערבי של המעבר לפני האור הראשון של יום ע-1. הכוח יתקיף ויכבוש את המעבר וימנע מהאויב כל סיוע. באותו זמן יפרוץ חלק מהכוח אל תוך המעבר

- ז. שעות לפני פעולת ההתקפה, ולאחר מכן ישגר גדוד זה קבוצות שישתננו לכיוון אזורי הפעולה שנקבעו לכל אחת מהן.
- י. ריכוך האש של הארטילריה וחיל האוויר יקדים את פעולת ההתקפה של הארמייה. תוך כדי תנועת הכוחות האלה, יופצץ המצר במפציצים ומפציצי קרב כדי להשמיד את מערך ההגנה של האויב בתוך המצר ובייחוד את הביצורים החזקים והמעוזים, תוך שימוש בנפלם בנוסף לפצצות ומקלעים. יש לשים לב לכך שהפצצת המטוסים לא תגרום לסתימת המעבר. כן יש לקבוע לחיל האוויר את המטרות שעליו להשמידן. מיד עם תום פעולת חיל האוויר יתחילו הפטרולים של הקומנדו להשתלט על הפסגות השולטות באמצע המעבר ועל נקודות הבקרה ועל מרכזי המכשולים, כדי למנוע מהאויב מלפוצץ את המעבר. חלק מהם יופנה לכניסה המזרחית של המעבר כדי לכבוש את המעוזים ואת הביצורים השולטים.
- ח.

י"א. משימת הדיביזיה למחרת היום ($2 + e$) תהיה ניצול הצלחת היחידה הקדמית על-ידי שיגור כוחות חדשים שישלימו את פעולת הפריצה למעבר ואבטחתו.

י"ב. עם ארגון שיתוף הפעולה במסגרת הארמייה, נלקח בחשבון להטיל על הדיביזיה התוקפת בכיוון מצר אל-גי'די להקצות חלק מכוחותיה לאגוף הכניסה המזרחית של מצר המתלה דרך ואדי אם סיאל ולפרוץ את המצר מצד מזרח, וזאת במקרה שתיכשל פריצת מעבר המתלה.

שיטת כיבוש מעברי אל-גי'די ואל התמיה

אופיים של מעברים אלה מצריך כוחות קטנים יותר לתקיפתם וכיבושם, וזה תואם את סדר-גודל וסוג הכוחות שהוקצו למטרה זו.

אימוני לחימה במעברים ההרריים

כללי

אופיים הטופוגרפי של המעברים מחייב אימון הכוחות בצורה מיוחדת לחימה במעברים אלה לפני שיגורם לחימה. הניסיון הוכיח שכוחות מאומנים בצורה מתאימה, חמושים בנשק מתאים והפועלים תחת פיקוד נמרץ, מפיקים תועלת מהתכונות הטבעיות של המעברים לשם הפתעת האויב והשמדתו. כוחות אלה יכולים להשתייך לעוצבות או ליחידות המיוחדות. הם עשויים להביא תועלת מרבית אם יאומנו בשטח דומה לשטח בו עתידים המבצעים להתבצע.

נושאי האימונים

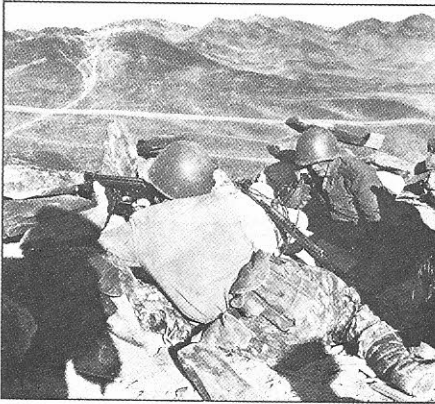
להלן נושאים חשובים במיוחד:

1. פעולה בשעות הלילה: בלחימה במעברים חשוב מאוד שהכוחות יאומנו בכל הפעולות, ובכלל זה תנועה וירי, על מנת שיוכלו לבצע פעולות אלה ביעילות בשעות היום. אולם, רצוי לעבור לאימונים בלילה בירח מלא, ולבסוף להתאמן בחושך מוחלט.
2. אבחנה: יש לאמן את החיילים והכיתות בפעולות אבחנה וזיהוי ביום ובלילה.
3. שיתוף-פעולה: היות ובפעולות כאלה נאלצים לפעול בקבוצות קטנות המורכבות מחילות שונים בפיקודם של קצינים וזטרים, שיתוף-פעולה

לאבטחת החלק הארוך ביותר בו, ועל-ידי כך ישלול מהאויב כושר תמרון בתוך המעבר. לפני האור האחרון של יום ע-1 יונחת גדוד חי"ר מתוגבר נוסף בקצה המזרחי של המעבר כדי להתקיף ולכבוש תוך שיתוף פעולה עם כוח הקומנדו שצוין קודם לכן. חלק מהכוח יחדור לתוך המעבר כדי לאבטח את החלק הגדול ממנו עד שתגיע יחידת האיגוף לפני האור הראשון של יום ע+2. יחד עם זאת תהיה אפשרות לאויב במשך כל יום ע+1 להתגבר על יחידות הקומנדו ולחזק את המעבר מכניסתו המזרחית — אפשר לצמצם הישג זה באמצעות הפעלת חיל האוויר.

ט. יחידת האיגוף שתופעל מורכבת מגדוד חי"ר ממוכן מתוגבר. עם התחלת ריכוך האש של הארטילריה וחיל האוויר להתקפה, חונחת באזור ראס מסלה ותפעל כיחידת איגוף מוואדי סדה במשימה להתקיף את הכניסה המזרחית של מעבר המתלה ולקיים מגע עם גדוד ההנחתה האווירית שיונחת בליל ע+1 / ע+2, וזאת עד אור ראשון ב-ע+2 — ולמנוע מהאויב תיגבור המעבר. ארגון ותיגבור גדודי ההנחתה האוויריים צריך להיעשות בצורה שתאפשר פעולה עצמאית במשך 24 שעות. כמו כן יש לצייד גדוד נוסף כעתודה לפעולת ההנחתה האווירית. כן יש לצייד גדוד חי"ר מתוגבר נוסף כעתודה ליחידת האיגוף. אפשר לשגר כוח זה בשעת הצורך מדרך העפר בוואדי אל ראהה.

י. לאחר חציית תעלת סואץ והגשמת המשימה הבאה של הדיביזיות, על הדיביזיה שהוטל עליה להתקיף בכיוון מעבר המתלה לשגר יחידה קדמית מורכבת מגדוד חי"ר מתוגבר בטנקים, חת"מ, הנדסה צבאית ולהביורים, ושצוידה במיוחד לפעולה זו, כדי שתקיים מגע עם הגדוד שהונחת מהאוויר בכניסה המערבית של המעבר. יחידה זו צריכה להשלים את פריצת המעבר, השמדת הביצורים באמצעות צוותי פריצה מיוחדים וטיהור המעבר מהאויב.

קומנדו מציב מארב במעבר הררי

2. מעבר אל-גידי — כוחות ההנחה ישמשו באזורים אלה כדי למנוע מעתודות האויב להתערב בשעת ביצוע כוחותינו את משימותיהם הבאות (דיביזיה).

שיטת הפעולה: כוחות קומנדו יימצאו באזור הפעולה בליל ע-1, ואילו כוחות ההנחה האווירית יגיעו למקום בשעה שהדיביזיה תגשים את משימתה הבאה ותפתח את ההתקפה בעומק, במגמה למשוך את העתודה האופרטיבית הקרובה של האויב להתקרב לאזור ולהיתקל בכוחותינו (שהם כבוש קרבי מעולה) וכן כדי לבלבל את כוחות האויב הנסוגים.

שאלה מס' 2: מהו המבנה המתאים ביותר של היחידות הקדמיות שעליהן לקיים מגע עם אנשי הקומנדו וכוחות ההנחה, וכן שיטת שיגורן והכנת הנסיבות המתאימות לכך?
התשובה:

שיגור חטיבת צנחנים בכיוון המאמץ הראשי, ואילו ליתר הכיוונים ישוגר גדוד צנחנים לאחר השלמת המשימה הבאה של הדיביזיה בכיוון המכה העיקרית שהיא מעבר המתלה או רוב אל חאג'י(?) (לא ברור). כוח זה יכלול גדוד טנקים, פלוגת חי"ר מתוגברת בגדוד חת"מ + אלמנטים של דרכים (2 גדודי דרכים + פלוגת הנדסה צבאית + פלוגת נ"מ + פלוגת נ"ט). כן תשוגר יחידה מהחטיבה כדי לאבטח את האגף הימני.

הדדי עשוי להקל על פעולת קבוצות אלה. כן יש להתאמן בקיום שיתוף-פעולה עם חיל האוויר.

4. ניווט במדבר בשעות הלילה.
5. אימון שכלי של הכוחות: מגמתו להסיר את הפחד מהבלתי-ידוע, וליצור חיל עירני וחשדן, מסוגל להגיב במהירות, ובעל כושר המצאה.
6. כושר גופני — יש להכשיר את החייל לצעוד עם ציוד מלא במהירות ובתנאים גרועים.
7. אימון צבאי: מותר להמחיש לכל הדרגות תמונה ברורה על הפעולות הצפויות בעתיד וללמדם לנצל את אופי השטח ומזג האוויר בהרים על-מנת שיצליחו להיות קלי תנועה וקלעים טובים. יש להקפיד על הדברים הבאים:

- א. לאמן את החיילים לפעול בקבוצות קטנות המורכבות מחיילי חילות שונים בציר אחד או בכמה צירים תוך שיתוף פעולה הדדי.
- ב. לאמן את היחידות בלחימה במעברים. דבר זה מצריך ידיעה מלאה וכושר באימון הפרט וביחוד שימוש בנשק אישי, עירנות וזהירות בשעת התנועה ובזמן העמידה במקום. כן יש לאמן את החיילים בצליפה במארבים, בהסתרות ובסוואה, ועליהם לדעת להגן על עצמם מהשפעת הפצצת מטוסים ונשק כימי.
- ג. יש לאמן את האנשים להסתגל לפעול בתנאים מנהלתיים גרועים במשך ארבעה-חמישה ימים לפחות.
- ד. מבחנים מחזוריים מבליטים את מידת ההישגים, ולכן יש להעביר מיד מהיחידה את החיילים הלא-מתאימים.
8. מוראל גבוה צריך לשרור בין החיילים, והצוותים צריכים להיות מלוכדים. ידע טוב בנושאים צבאיים משמש ערובה לניצחון.

שאלון לשינון אימון מיוחד של החילות

שאלה מס' 1: מהו האזור הטוב ביותר להנחת כוחות מיוחדים בגורת פעולת כוחות הארמייה?
התשובה:

1. מעבר המתלה — מזרחית ומערבית מהמעבר ובמחציתו.

והתאום, וכל איש חייב לדעת את תפקידו ואת תפקיד היחידות האחרות ושיטת ההיכרות כדי למנוע התנגשות בין כוחותינו לבין עצמם.

שאלה מס' 4: מהי שיטת הלחימה בתוך

המְצוּיִם?

התשובה:

ההתקפה תחבצע בזינוקים ובפעולות לחימה על-ידי איגוף מחוץ למצר תוך שיגור כוחות קרביים לתוך המצר ותוך קיום מגע מהיר עם הכוחות שהונחתו מקודם.

אמצעי ההזדהות ושיתוף-הפעולה חייבים להיות מדויקים ויעילים.

שאלה מס' 3: מהי צורת שיתוף-הפעולה והתאום בין כוחות הקומנדו וההנחתה לבין הכוחות הקדמיים?

תשובה:

1. חייבים להתקיים שיתוף-פעולה ותאום מלאים. יש לתרגל את הדבר בשולחן חול תוך עיבוד הפרטים המדויקים ביותר של התכנית.
2. שיתוף-הפעולה יקום באמצעות קשר אלחוטי.
3. שיתוף-הפעולה יקום תוך שימוש בסימנים מוסכמים (סימנים הנראים בעין) שיובאו לידיעת הדרגים הנמוכים ביותר. יש להקדיש תשומת לב מיוחדת לעניין שיתוף-הפעולה

דיביזיית החי"ר ההררי של צבא גרמניה המערבית במבנה החדש של זרוע היבשה (דגם ארבע)

תותחי שדה חדישים 155 מ"מ מסוג FH-70 (18 קנים), סוללת תותחים כבדים 203 מ"מ ושתי סוללות מטל"ר מ"מ 110 (16 רכבי שגור).

האגד נ"מ ימנה 36 תומ"תים נ"מ חדישים ומשוכללים ביותר מסוג "GEPARD" — החמושים בתותחים 35 מ"מ דו-קניים — מונחי מכ"מ. באגד 6 סוללות בנות 6 תומ"תים כ"א.

הסיוע הקרבי יכלול גם את גדוד ההנדסה הדיביזיוני שיצוייד במיטב המערכות לגישור, טיפוס ופינוי בשטחים ההרריים של גרמניה. כמו כן נמצא במעטה הדיביזייה את פלוגת התגוננות אב"כ, שעיקר תפקידה הוא סיוור וטיהור אב"כ.

במערך הפיקוד והשליטה נבחין לצד מפקדת הדיביזייה, בטייסת מסוקים ובה 10 מסוקי קשור ותצפית מסוג "Alouette II", ובגדוד הקשר האוגדתי.

ביטוי לעוצמת התגבור הגלומה במעטה העוצבתי ניתן לראות בגדוד הטנקים (54 "לאופרד I") ובשלושה גדודי חי"ר (מילואים) המשולבים בו.

עם תחילת השנה הנוכחית הוחל בשינוי פניה של דיביזיית החי"ר ההררי של צבא גרמניה. הדיביזייה מנתה עד עתה שתי חטיבות חי"ר הררי וחטיבה ממוכנת אחת. במבנה החדש תהפוך הדיביזייה לצוות קרב הכולל את כל האלמנטים המשוריינים והממוכנים המאפיינים את העוצבה המודרנית, המתאמת ללוחמה הניידת.

המתבונן בעץ המבנה הדיביזיוני יגלה כאן עוצבה רבת עוצמה המשופעת בטנקים ובשפע רק"מ ומערכות נ"ט. בעיקרון נבנתה הדיביזייה מחטיבה משוריינת, חטיבה ממוכנת וחטיבת חי"ר הררי. אולם, המעטה הדיביזיוני קלט יחידות חדשות, והוא מייצג היטב את התמורה שחלה במערך הסיוע העוצבתי המודרני עם פיתוח מערכות נשק חדשות. נסקור אותו להלן בקיצור:

- במערך הסיוע נמצא את גדוד הסיוע הדיביזיוני המונה 31 שריוניות סיוור אופניות מדגם "Luchs" ר-31 טנקים "פטון" M-48 (במבנה החדש יהיו אלה טנקי "פטון" M48 A5G החמושים בתותח 105 מ"מ).
- האגד הארטילרי העוצבתי (לבד מן הגדודים האורגניים לחטיבות הלוחמות) יכלול גדוד

לוחמת הרים לפי הדוקטרינה הסובייטית

לוחמת הרים לפי

הדוקטרינה הסובייטית

הדוקטרינה הסובייטית התייחסה לשטח הררי כמו למכשול טבעי, אמנם קשה, אך שחייבים לחצותו על מנת להעביר את הלחימה אל שטחים נוחים לתמרון נרחב של הגייסות.

צבא ברה"מ אינו מקיים תל-הררי מיוחד, והדרישה היא כי כל יחידה מהכוחות הלוחמים, המסייעים והמתחזקים תוכשר לחימה ולפעילות בהרים, ולכן כוללת כל תכנית אימונים של הגייסות למיניהם גם פרק של לוחמת הרים. דגש מיוחד בסוגיה זו מושם בהדרכת הגייסות המוצבים קבע בקרבת הרים (בעיקר באזור הרי קווקו, הגבול המזרחי עם סין, ועוד). לנושא לוחמת הרים מוקדשת תשומת-לב מיוחדת באימונם של הגייסות המוטסים, שהרי אחד מתפקידיהם החשובים הוא השתלטות, לאחר הצנחה או הנחתה ממסוקים, על מעברי הרים שהחזקה בהם תבטיח פריצה של הכוחות היבשתיים אל מעבר לרכסי ההרים.

אפיוני לוחמת הרים

תנאי השטח והאקלים מקנים ללוחמת הרים אופי מיוחד בשל הקשיים הספציפיים עליהם חייבים הגייסות להתגבר. הקשיים אינם מתבטאים רק בקשיי תנועה, אלא בעיקר בדרישות הנוגעות לנוהל קרב, לניהול הקרב ולתיפקוד ושליטה.

כל תנועה בשטח הררי טעונה הכנות רבות מהרגיל ותכנון קפדני יותר, מה עוד שאפשרויות התמרון היבשתי מוגבלות לנתיבים המעטים הקיימים, כרגיל, בשטח הררי, ושהם גם בעלי אופי מיוחד. לכן, מטבע הדברים יופנה עיקר המאמץ בלוחמת הרים לשליטה על הנתיבים הקיימים ועל מעברי-ההרים, כולל השליטה על שטחים סמוכים ושולטים עליהם.

עם בעיות נוספות המתעוררות בלוחמת הרים נמנות אלו:

- ריבוי שטחים-מתים ואפשרויות של

גישה מוסתרת (הקשורה לרוב בתנועה קשה במיוחד).

- קשיי ניווט והתמצאות בשטח.
- הפרעות לקיום קשר-רדיו ולפעילות-המכ"מ מחמת תנאי מיסוך כבדים מהרגיל.

• ההכרח לעבד לכל סוגי הנשק טכניקות-ירי ספציפיות להרים, ולעבד לוחות-ירי מיוחדים לנשק הכבד (במיוחד הארטילרי).

• מיעוט דרכים ונתיבי-תנועה אחרים וקשיי התנועה בהם, מה שדורש הכנות ממושכות וקפדניות במיוחד לפני תנועה.

• סיוע הנדסי רב-קמדים במיוחד המבוצע בתנאים קשים יותר, בעיקר לעבודות ההנדסה (למשל — לאור הסכנה של היווצרות מפולות סלעים).

• הסכנה לזיהום ממושך של העמקים, הבקעות, והגאיות שבשטח הררי באמצעי לוחמה כימיים.

• תנאי תחזוקה קשים יותר, במיוחד בגלל צריכת-דלק מוגברת.

הדגשים בניהול לוחמת הרים

הדוקטרינה הסובייטית שמה דגשים מיוחדים בלוחמת הרים על הנושאים דלהלן:

• ההכרח שבנוהל קרב ממושך יותר וקפדני במיוחד.

• ההכרח שבהקניית עצמאות טקטית גדולה יותר למרכיבי המערך התוקף והמגן כאחד.

• חשיבותו העליונה של המודיעין הקרבי.

• השאיפה לנצל את ההזדמנויות הרבות בשטח הררי להשיג הפתעה טקטית, שתאפשר השגת הכרעה ביחסי כוחות קטנים בהרבה מאשר בשטחים רגילים.

• אפשרויות רבות יותר לניצולם, לצרכי הלחימה, של חשכת הלילה ושל מצבי ראות גרועים (השכיחים בשטח הררי).

• השטח ההררי מקל על הקמת מערכי-הגנה סדורה בכוחות קטנים יחסית, כאשר הדגש יהיה על חיפוי על צירי

יאורגן "כוח הבטחת התנועה", שיימצאו בו כוחות חז"נ עם ציוד מכני הנדסי, וציוד לצליחת מכשולי מים הרריים (שהם לרוב צרים אך מצטיינים בזרימת מים מהירה מאוד).

יובטחו כמויות מלאי-דלק מוגדלות, ויוקפד להעמיס את כלי-הרכב במטען קטן בהרבה מהרגיל. פיקוח היסעים, במיוחד בשטחים הקשים, יאורגן ביתר קפידה. גורמי פיקוח היסעים ייכללו לרוב ב"כוח הבטחת התנועה" הנ"ל.

תכנית המסע חייבת להיבנות כך, שכל מרכיביה יהיו עצמאיים מבחינה טקטית, ומסוגלים להיכנס לקרב עם אויב תוקף עם ההיתקלות בו. הדבר מחייב קידום רב יותר של יחידות הסיוע (בעיקר הנדסה וארטילריה).

כאשר התנועה מתבצעת בנתיבים מקבילים (באחד מהם, הנוח לכך, ינוע רוב השריון), אסור שהמרחקים בין הנתיבים יהיו גדולים מדי ושיפירידו ביניהם שטחים לא עבירים, כי אחרת יימנע שיתוף פעולה (ש"פ) בין השדרות הנעות במקביל.

לפני שדרות המסע נעים כוחות-סיוע, החייבים לאסוף במהירות ידיעות מפורטות ככל האפשר על האויב, ולהזרימן לממונים.

כוחות החלוץ חייבים, בין היתר, להבטיח רציפות התנועה של הכוחות העיקריים, ולכן עליהם להתגבר על התנגדות חלשה של האויב שבדרך. במקרה של היתקלות בהתנגדות חזקה יותר יש לרתק את האויב חזיתית ולתקוף אותו בעוצמה העיקרית מהאגף ו/או מהעורף, ולהשמירו.

אם צריך להשתלט במהירות על פְּרִטְיוֹנוֹף חיוניים שבעומק מערך האויב יש לשגר קדימה (כמו בהתקדמות ובהתקפה רגילה) "כוחות קדומניים" (בעוצמה של צוות פלוגתי משוריין [צ"פ] מ] אך לרוב צוות גדודי משוריין [צ"ג"מ]), שישתלטו על מעברי הרים, על מעברים, על מכשולי-מים וכדומה, ויחזיקו בהם עד לחבירה עם הגוף העיקרי.

משימות דומות תוטלנה לרוב על כוחות מוטסים במסוקים, ויצוין שחשיבותם של מבצעי תובלת-סער בשטח הררי הולכת וגדלה. יש לזכור

תנועה נוחים לשריון האויב. עם זאת, במערך הגנה כזה ייווצרו בהכרח פריצות ופערים, שיקלו על התוקף לעקוף את מתחמי ההגנה ומוצביה המבודדים.

• החיל הנושא בעול העיקרי בלוחמת הרים הוא חיל-הרגלים, אשר חייב לקבל בכל התנאים סיוע הנדסי וסיוע ארטילרי גדל קמדים. חיל השריון יופעל בעיקר לניצול הצלחות טקטיות בצירים נוחים לתנועתו.

המודיעין הקרבי בשטח הררי

איטוף המודיעין הטקטי הוא בעיקר מנת חלקם של סיירים ופטרולים רגליים, שהכרח לאמנם לקראת תנועה, התמצאות וניווט בשטח הררי קשה. אך בצד הקשיים, מאפשר השטח ההררי לכוחות הסיוע הסתננות שקטה אל תוך מערכי האויב ואל עורפם, להציב לו מארבים ואף להשיג אפקט של הונאה.

פטרול-סיוע יהיה בעוצמה של חמישה עד שבעה חיילים. למשימות סיוע, שיהיה הכרח לפעול בהן בשיטה אלימה (בעיקר לצרכי לקיחת שבויים), יופרשו כוחות סיוע (לא בהכרח מיחידות הסיוע העצמאיות, אך גם — ובעיקר — מהכוחות הלוחמים והמסייעים) בעוצמה של עד מחלקה. אולם השאיפה תהיה לרוב להימנע מהתנגשות פיזית עם האויב.

לסיוע אווירי במיוחד ממסוקים, יהיה שימוש רב בשטחים הרריים. רשת התצפיות בהרים תהיה צפופה במיוחד, והיא חייבת להבטיח תצפית היקפית ורצופה, בעיקר על הגישות הישירות אל המערך הידידותי, בלי לוותר על דרכי-מעבר מוסתרות, כגון גאיות, נאדיות וכדומה.

בלילה מצבים חשמועים מאומנים, שיהיו מסוגלים לפרש נכונה את הקולות והרעשים (לדעת, למשל, להבדיל בין רעש טנק לרעש נגמ"ש).

מסע התקדמות לקרב היתקלות בהרים

התנועה המבצעית בהרים טעונה הכנות מרובות, וביניהן בדיקת כשירות כלי-הרכב, ובעיקר של מערכות הפלימה שלהם.

ברובם בין כוחות המשימה השונים ונעים, בעיקרון, לאורך הדרכים הקיימות (או המוכשרות), העמקים ואפיקי הוואדיות, ומשם משתפים פעולה (מסייעים באש) עם החי"ר התוקף.

חטיבת הטנקים של הדיביזיה הממוכנת משמשת דרג שני ונועדה לניצול הצלחת ההבקעה שתבוצע על-ידי הדרג הראשון של הדיביזיה, כדי לפרוץ אל עמק רחב או רמה רחבה.

הדרג השני של רמת הארמיה (לרוב דיביזיה משורינית או ממוכנת) נכנס לפעולה לאחר הפריצה של הכוחות העיקריים אל שטח פתוח יחסית. תיתכן הכנסת דרג מערכתי שני זה במפוצל, אך תמיד בכיוונים מתמקדים, וזאת כדי להבטיח עוצמה מספיקה לפעולה מהירה בעומקו של מערך האויב.

שימוש רב בלוחמת הרים יהיה לכוחות המכונים "עוקפים". יהיו אלה כוחות משימה בעוצמה של צוות גדודי משוריין (לעתים צפ"מ) שייעודם לנוע בקסטר (לרוב בלילה) בדרך-לא-דרך (לעתים קרובות לאחר הנחתה ממסוקים) ולתקוף ולהשתלט מהאגף ו/או מהעורף על משלטים בעומק הגנת האויב, על מעברי-הרים ועל מעברים דרך מכשולי-מים ויעדים חיוניים אחרים. ייעודם של כוחות עוקפים אלה הוא גם למנוע מהאויב תגבור מערכי הקדמיים על-ידי כוחות עתודה (הצבת חסימות בעומק מערך האויב).

את הסיוע הארטילרי מאפיין פיזור השליטה. אגדי הארטילריה החטיבתיים (המשימתיים) יהיו גדולים מהרגיל ויורכבו מתותחי הוביצר ומרגמות כבדות. אגדי ארטילריה אלה ישאו, שלא כרגיל, גם בעול של ניהול אש נגד-סוללות (נ"ס). על התותחים להפעיל גם בהרחבה אש בכינון ישיר (בלי לשכוח את השינויים בנתוני הירי המתחייבים מתנאי השטח ההררי).

צריכת התחמושת בשטח הררי גדולה מהרגיל. לסיוע ההנדסי מוקנית משנה-חשיבות, בעיקר מבחינת ההבטחה של רציפות ההתקדמות ומבחינת סיוע לתמרוני הכוחות הלוחמים ולתנועת הכוחות המסייעים והמתחזקים. על כוחות חה"נ יהיה להכשיר דרכים, להבטיח

שלמסוקים מיועדים תפקידים נוספים — סיוע, סיוע ושליטה, סיוע אש קרוב, הספקה ופינוי.

קרב ההיתקלות בהרים מנוהל לפי העקרונות הרגילים, אך אין שוכחים את הקשיים המרובים הנובעים מתנאי השטח ומ"ערפל הקרב" הסמך יותר.

ההצלחה בקרב ההיתקלות מושגת על-ידי הצד המסוגל להעריך נכונה את המצב מהר יותר, ולהגיב מהר יותר על השינויים בו — הכל בתנאי, שקיימת גם היכרות טובה של האויב, של אפשרויותיו ושל כוונותיו.

ההתקפה בשטח הררי

הקו המנחה את הדוקטרינה הסובייטית, גם בלוחמת הרים, הוא השאיפה לשמור על התנופה ועל קצב התקדמות מהיר. קצב זה יושג על-ידי תכנון, היערכות והתארגנות כאלה, שיאפשרו להימנע מהסיכון של האטה או בלימת התנופה באמצעות מכשולים טבעיים ומלאכותיים. הדרישה היא להרכות בתמרוני האיגוף והעקיפה, תוך ניצולו לצורך זה גם של הממד השלישי והבטחת עצמאות טקטית ויוזמה למסגרות לוחמות קטנות יחסית.

הבקעת מערך הגנה סדירה תיעשה, עקרונתית, מתוך מגע. צירי ההבקעה יחפפו בדרך כלל את צירי התחבורה הקיימים בשטח ההרים, אך תמיד יופרשו כוחות אבטחה אגפית, שמשמיתם כיבוש והחזקה בשטחים השולטים מהאגפים על כל ציר נתון. משימות כאלו יש לבצע לרוב כבר בשלבה ההתחלית של ההתקפה.

ברמה הטקטית הנמוכה נדרשת הסתננות דרך הפרצות שבמערך האויב ותקיפה והשמדה של מוצבי האויב ומתחמיו מהאגף ומהעורף. יוזכר שוב שמשמיות כאלו תוטלנה גם, ולעתים קרובות, על כוחות מוטסים.

ההיערכות הכללית להתקפה בשטח הררי מתאפיינת בפיזור של צירי ההתקפה ושל כוחות המשימה המשולבים השונים, אולם הכרחית הדאגה לשגר פטרולים וכוחות סיוע רבים לכל הצדדים ולהחזיק בכוחות עתודה מכל הסוגים.

החטיבה הממוכנת (חרמ"ש) תוקפת לרוב בציר אחד או שניים. הטנקים התקניים שלה מפוצלים

מטל"רים בפעולה בשטח הררי

ההגנה בשטח הררי

עיקרי המאמצים בהגנה בשטח הררי יופנו לסגירת הגישות דרך מעברי-הרים ומצרים אחרים והיציאות מהם לשטחי-תמרון חופשיים שברמות ובעמקים שמאחורי רכסי ההרים.

ההגנה בשטח הררי נשענת על רשת מוצבי-הגנה היקפיים פלוגתיים ומחלקתיים (רצוי מסתייעים הדדית), הפרוסים לרוחב ולעומק.

בשטח הררי יהיו ממדי מוצבים אלה גדולים מהרגיל — מוצב פלוגתי ישתרע לרוחב של עד 2.5 ק"מ (בשטח רגיל — עד 1,000 מ').

חלק מהטנקים החטיבתיים קתגורים את המוצבים האלה, וחלקם נשמרים בעתודה לצרכי התקפות-נגד מקומיות.

תכנית האש הכוללת חייבת להימנע מלהשאיר אף חלקת-קרקע שלא תהיה מכוסה באש, רצוי לפחות משניים ויותר מקורות אש מסוגים שונים. לצורך זה יוצבו אמצעי-האש במדרונות קדמיים

את בטיחות התנועה בסיבובים חדים, בעליות ובמורדות תלולים, לסייע לצליחת מכשולי-המים ההרריים העמוקים ובעלי זרימת מים מהירה, לסלק ולפרוץ מכשולים מסוגים שונים, כולל מפולת סלעים שנדרדרו על נתיבי התנועה.

אמצעי ההגנה נ"מ יפוצלו בין כוחות המשימה השונים.

בהרים קיימת סבירות גדולה לתפעול חל"כ (חומרי לחימה כימיים), בעיקר במקומות מעבר הכרחיים ובגיאיות. מוכן שכל הכוחות יקפידו הקפדה יתרה על כוננות גבוהה להתגוננות אב"כ.

הפיקוד והשליטה ישתתפו עקרונית על חפ"קים ניידים, יבשתיים ומוטסים, ויהיה שימוש גדול מהרגיל בקשר-רצים.

מערך התחזוקה יקודם ככל האפשר אל הכוחות הלוחמים. שימוש רב יהיה להספקה ולפינוי בהיטס (בעיקר על-ידי מסוקים).

- הכשרה ואחזקה של דרכים, מקומות עקיפה במקצרים, עליות ומורדות תלולים.
- הכשרה של מנחתים למסוקים ושטחי-הצנחה של אפסניה.
- הכשרה של מעברים דרך מכשולי-מים, קניונים וכדומה.
- עבודות מכשול ומיקוש למניעת דרכי תנועה מהאויב (חבלה בגשרים ומעברים אחרים, הכנת מפולות סלעים, ועוד).
- ניהול קרב ההגנה מושתת על העיקרון שאסור לסגת משום מוצב, אפילו בתנאי-כיתור ו/או בידוד מלא.

הדרג השני של החטיבה ושל רמות גבוהות יותר ועבודותיהן השונות מופעלים להתקפות-נגד בהן מחפשים הכרעה, שמשמעותה הסבת אבידות גדולות לתוקף שתיאלצנה אותו להפסיק את ההתקפה; השאיפה תהיה להשלים את תבוסתו של התוקף בהתקפה נמרצת באזור שלפני הקמ"ק של מערך ההגנה ההררי.

מערך התחזוקה נפרס בקרבת צמתי-הדרכים ונתיבי-התנועה הקיימים או המוכשרים. נדרשת הזרמת אפסניה מוגברת כדי לאפשר לכוחות כושר עמידה אפילו בתנאי ניתוק ממושך ממקורות האספקה. דאגה רבה מוקדשת להבטחת מתקני התחזוקה בפני האויב היבשתי והאווירי, וזה המוטוס.

הדרכת נושא הלוחמה ההררית

כאמור, בצבא ברה"מ לא קיימים גייסות הרריים ייעודיים וההנחה היא, כי כל הסד"כ היבשתי חייב לקבל הכשרה בנושא זה, אשר מהווה גם אחד מפרקי תכניות-האימונים. גם בספרות המקצועית הסובייטית תופס נושא לוחמת ההרים מקום נכבד. בין נושאי ההכשרה ללוחמת הרים מוזכרים אלה:

- מעבר מסלול מכשולים אופייני לשטח הררי.
- טיפוס בהרים תוך הסתייעות במכשירים ואמצעים שונים (לחיילים המצטיינים בתחום זה מוענק תואר ואות של "מטפס-הרים מצטיין").

ובמדורנות אחוריים כאחת. כמו-כן, תהיה השאיפה להציב את אמצעי-האש בגבהים שונים, וזה יאפשר ניהול אש רב-מפלסית (כדומה לשטח בנוי). את הפרצות בין המוצבים יש לפטרל ורצוי להציב בהן מארבים.

בשטח הררי, ובעיקר זה המיוער, תינתן תשומת-לב רבה למנוע מהאויב אפשרות לבצע את תמרון האיגוף והעקיפה.

הגיאיות, העמקים הצרים והמקצרים למיניהם חייבים להיות מכוסים באש צולבת ועל הגישות למשטחים ולשטחים חיוניים מתוכננת אש-מגן של תותחים, מטל"רים ואש טנקים בכינון-ישר.

ברמה של חטיבה ומעלה מוחזקות עתודות שייעודן העיקרי התקפת-נגד על-מנת להחזיר את השליטה על השטחים החיוניים שנפלו בידי האויב, כדי לחסום דרך לכוחות אויב אוגפים ולהשמיד כוחות אויב מוצנחים או מוטסים במסוקים. לצורך זה מסיירים מראש ומסמנים את דרכי התנועה של העתודות, ומתכננים בקפידה את כל הקשור בתפעולן.

שימוש רב ייעשה במכשול דרכי-גישה אפשריות לאויב, במיוחד זה המשוריין. יונחו מוקשים, יבוצעו מפולות סלעים בדרכי המעבר והצפות מלאכותיות של אפיקי המים ההרריים. כתמיד יתוכננו הנחתות אש כדי למנוע מהאויב התגברות על המכשולים.

חלוקת משימות אש-מגן חושתת על העיקרון שהארטילריה תנחית את אשה על מטרות שניתן לצפות עליהן מהקרקע וחיל-האוויר על אלה המוסתרות מתצפית זו ועל שטחים מתים.

מערך ההגנה נ"מ יתרכז בעיקר בהבטחת הגייסות המגינים על מעברי-ההרים ועל שטחים בהם קלה יחסית התנועה המבצעית (למשל — העמקים), ועל עמדות-האש של הארטילריה. מידת פיזור השליטה על אמצעי הנ"מ תהיה גדולה מהרגיל.

חשיבות רבה במיוחד בשטח הררי נודעת לסימון כוחותינו ולזיהוי "עמית-טרף".

כמו בקרב התקפה, גם בהגנה רב חלקו של חיל-ההנדסה, שתפקידיו העיקריים הם אלה:

- הכשרה של מקלטים להסתרת הגייסות ולהחסנת האפסניה.

- כיווני-הירי בהתאם לתנאים המטאורר-לוגיים השוררים בהרים).
- קיימים קורסים מיוחדים לנהגי הרק"מ והרכב הרך לנסיעה בשטח הררי.

- צליחת מכשולי-מים הרריים.
- אש-קרב ואימון צלפים בתנאי הרים (כאשר המטרות נמצאות גבוה או נמוך יותר מעמדות-האש ויש צורך להסיט את

תרגילים טקטיים בלוחמת הרים

להלן תיאורם של שני תרגילים שנערכו בצבא הסובייטי, המדגימים את עקרונות הלוחמה בהרים המקובלים בצבא זה.

התקפה בהרים

(הדגמה של תרגיל טקטי ברמה של גדוד חרמ"ש סובייטי) (מעובד לפי מאמר מתוך Soviet Military Review מאפריל '80)

הרקע הטקטי (ראה מרשם)

תוך כדי התקפה בשטח הררי נתקלו ה"אדומים" בהגנה עיקשת של המגן על המעברים שעל הנחל "הרועש". נודע שהמגן מתארגן גם להגנה על מעברי-הרים שמצפון לנחל זה, ומקדם אליו עתודות מהעומק. בשעה 201215 קיבל מג"ד חרמ"ש מס' 1, שנע בדרג השני החטיבתי, פקודה באלחוט בוו הלשון:

"הגדוד, שיתוגבר במחלקת פלסים ויקבל בסיוע ישיר גדוד ארטילריה (בנוסף לסוללת המרגמות 120 מ"מ התקינת), יתקוף את האויב מקו התחלה: דיר-צאן — אחו מגודר, ובחלק מכוחותיו ישמיד בשת"פ (בשיתוף-פעולה) עם השכן מימין את האויב המגן על הגישות לנחל 'הרועש', ובכוחותיו העיקריים ישלט מתוך תנועה על ההר עם ניג (נקודת-גובה) 1900 ועל מעבר ההרים שממזרח לו. בהמשך יתקדם בכיוון החווה. את ההסתערות תקדים הנחתת אש ארטילרית בת עשר דקות על מוצב האויב שעל המדרונות הצפון-מזרחיים של ההר 'הגדול'. חיל-האוויר יתקיף את עתודות האויב הנמצאות כארבעה ק"מ מצפון לחווה".

נוהל-הקרב המזורז

המג"ד הורה לרמ"ט (סמג"ד) שלו להטיל

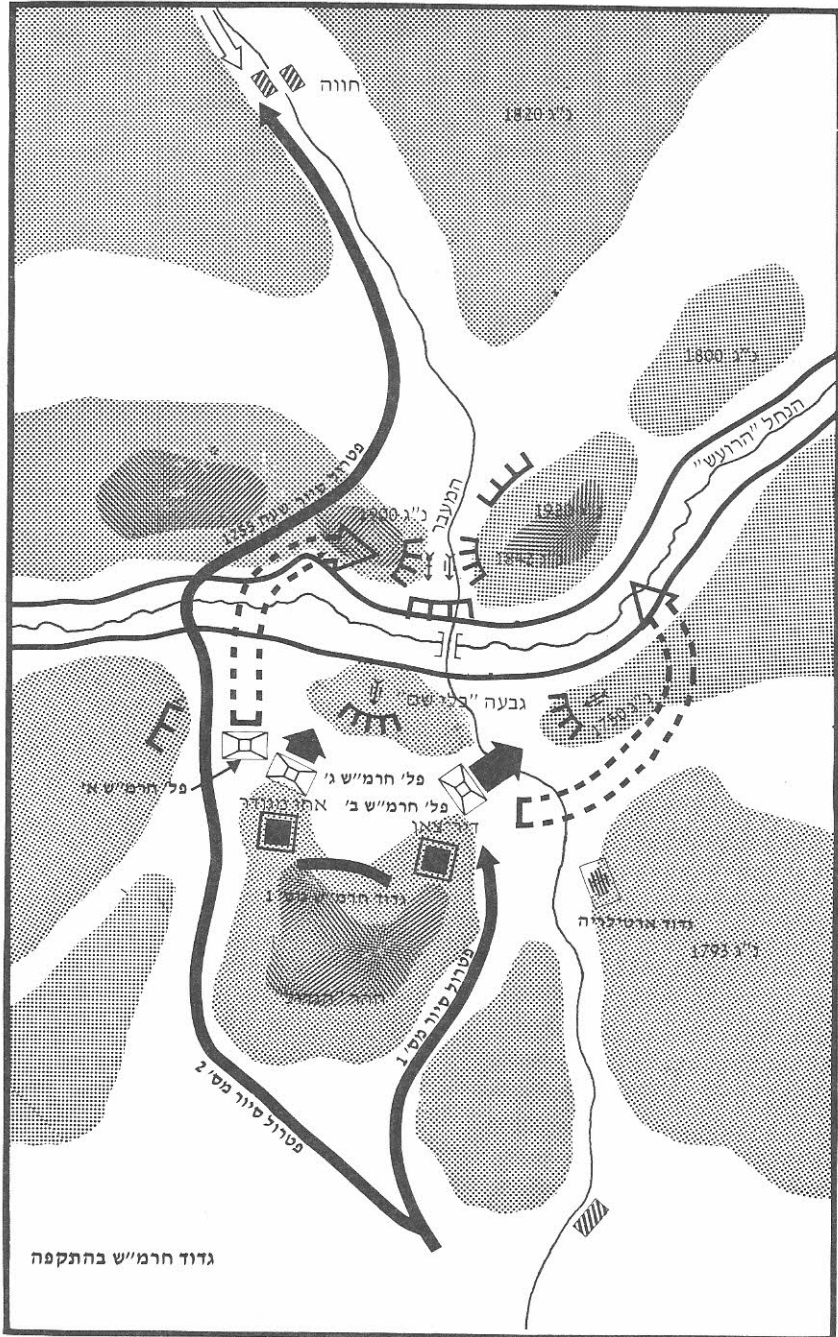
משימה מפורטת על פטרול סיור מס' 1, ובעצמו עסק בהערכת המצב לפי המפה, במיוחד מבחינת המכשולים שהגדוד יתקל בהם בדרכו, המדרונות התלולים והשטחים המתים. הוא נוכח לדעת שתנועה מוסתרת למגע אפשרית דרך הגיא הצר שבהר "הגדול" אך כדי להימנע ממארבים הוא ציווה לשגר לאורך הגיא פטרול סיור נוסף (מס' 2).

הקניין בו זורם הנחל "הרועש" הוא בעל מדרונות תלולים מאוד (יותר מ-20 מעלות) והדבר מחייב התקפה רגלית, שקצבה הצפוי יהיה 2.5-3 קמ"ש. ההתנגדות הקשה במיוחד של האויב צפויה במעברים דרך הנחל ובמעבר ההרים שמצפון לו. תנועת הנגמ"שים של הגדוד אפשרית עד למרגלות ההר "הגדול".

ציר הסיור שנקבע על-ידי רמ"ט הגדוד לפטרול מס' 1 היה המדרונות הצפון-מזרחיים של ההר "הגדול", גבעה "בלי-שם", מדרונות מזרחיים של ההר עם ניג 1900, ומשימת הפטרול לאפן את כוחות האויב ועמדות האש שלו שלפני הנחל ובמעברים דרכו, ובהמשך את עמדות האויב המגן על מעבר ההרים עם ניג 1842. המג"ד הטיל בקשר, תוך כדי תנועה, את המשימות על הפלוגות שלו ועל כוחות הסיוע. הגדוד נערך עם שתי פלוגות לפנים, והפלוגה השלישית מאחור.

מהלך הקרב (ראה מרשם)

הכנסתו המפתיעה לקרב של גדוד חרמ"ש מס' 1 הכריעה את האויב, שהגן על המדרונות הצפון-מזרחיים של ההר "הגדול". אולם כאשר התקרבה הפלוגה הימנית אל הדרך החוצה את

כיבוש מעבר הרים על ידי גדוד חי"ר מוצנח

(תיאור תרגיל טקטי, מעובד מגילון מאי 1979 של (Voyenniy Vestnik)

כללי

תיאור התרגיל שלהלן בא להדגים כיצד פועל כוח מוצנח בשטח הררי לשם כיבוש מעבר הרים עמוק בעורפו של האויב. משימה מסוג זה טיפוסית בצבא ברה"מ לכוחות המוצנחים.

המשימה ההתחלית של הכוח המוצנח (ראה מרשם)

גדוד חי"ר מוצנח מס' 2, המוסע על נגמ"שים מדגם ב.מ.ד. ומוגבר בסוללה של תומ"תים ס.י.ו. 85, במחלקת תותחים נ"מ ומחלקת פלסים (כל סוגי האמל"ת, כולל רק"מ, הם יבילי אוויר ומוצנחים) הוצנח, על צידו, בשטח מישורי שבקדמת רכס הרים. אחרי היערכות פשט הכוח על מערך טילי ק"ק של האויב שמוקם דרומית לחורבה "בִּתְיָה", והשמד אותו. אחרי ביצוע משימה זו התרכזו הגדוד המוצנח בשעה 20.30 בשטח כינוס שצפון-מזרחית לבאר בירקוט.

המשימה הנוספת (המתורגלת) של הגדוד המוצנח

בשטח הכינוס קיבל מפקד הגדוד המתורגל בקשר פקודת מבצע חדשה בזו הלשון: - "סיוור אוויר גילה שהאויב מקדם עתודותיו לעבר מעבר ההרים שממזרח להר אַקְפִי, המוחזק כעת על-ידי כוח של כפלוגת חי"ר. בקרבת הגשר שמעל הקניון שמדרום למעבר ההרים זוהו עמדות של סוללת תותחי נ"מ.

"משימת הגדוד להתקדם לבילה אל מעבר ההרים אַקְפִי, לכבושו עד שעה 0800 למחרת, ולהחזיק בו עד לחבירה עם כוח קדומני של כוחותינו, התוקפים מדרום לצפון.

"לגדוד מוקצות משעה 0600 גיחות של מסוקי-תקיפה, שיפעלו לפי דרישות המג"ד (ומן הטיסה של המסוקים אל יעדי התקיפה הצפויים — 35 דקות).

"תחילת התנועה לביצוע המשימה — שעה

הקניון של הנחל, היא נבלמה באש חזקה מההר עם נ"ג 1750. גם הפלוגה השמאלית נבלמה באש מהגבעה "בלי שם". הפלוגה השלישית התקדמה מאחור בשדרות מחלקתיות.

בשעה 1215 דיווח פטרול-סיוור מס' 2 בקשר, שקיימים מעברים דרך הקניון, אך מדרונוטיהם תלולים מאוד ונתיב התנועה היחיד הוא דרך גיא שנמצא 1,000 מ' ממערב להר 1900. המג"ד ציווה על הפלוגה השלישית לורו את התקדמותה ולמחלקת הפלסים להכשיר בשבילה שתי ירידות מתונות אל אפיק הנחל, דרכן התחילו לנוע, בלי שירגיש בהן האויב, שתי מחלקות הפלוגה השלישית. עמדות האויב שעל הגבעה "בלי שם" שותקו באש סוללת המרגמות ואלו שעל ההר 1750 — באש של גדוד הארטילריה. בחיפוייה של אש זו התקדמה הפלוגה השמאלית אל מעבר ההרים (נ"ג 1842) והפלוגה הימנית תקפה צפונה עם מחלקה אחת, כאשר שאר המחלקות שלה עוקפות את ההר 1750.

האויב שמדרום לנחל "הרועש" התחיל לסגת בחיפוייה של אש. בשעה 1410 השיגה הפלוגה השלישית את ההר 1900, הסתערה עליו מצד מערב והניסה את האויב שעל ההר, ובהמשך הסתערה על המוצב שעל ההר 1920 (שני הרים אלה שלטו על מעבר ההרים שביניהם). בעת ובעונה אחת צלחו שאר כוחות הגדוד את הנחל והתקדמו אל מעבר ההרים.

בשעה 1412 דיווח פטרול סיוור מס' 2 שמכיוון החווה מתקדמת שדרת האויב בעוצמה משוערת של פלוגה — כנראה היה זה חלוץ כוחות אויב העומדים לתקוף-נגד מצפון. הדבר תייב תגובה מהירה, כי רק היא עשויה הייתה להשיג הכרעה בקרב על ההחזקה במעבר ההרים, ולכן ציווה המג"ד לכבשו לאלתר, לאחר שתונחת מכת-אש ארטילרית בת שמונה דקות. כדי לחסום דרך לאויב המתקדם מצפון נשלחה קדימה מחלקת חרמ"ש מהפלוגה השלישית עם פלגת חול"רים ומחלקת מק"בים.

ההסתערות על המוצב שעל ההר 1920 נעשתה על-ידי שאר הפלוגה השלישית משני כיוונים, וכיבושה סימן ביצוע מוצלח של משימת הגדוד המתורגל.

22.00".
בפקודה זו נמסרו גם נתונים להתקשרות עם המסוקים ועם הכוח הקדומני.

נוהל הקרב

על הגדוד היה לעבור מרחק של כ-40 ק"מ, תחילה בשטח מישורי ואחרי-כך בהרים, ולכן ניתנה בור-מקום אתראה ליחידות המשנה להתכונן לתנועה הלילית, תוך שימת לב מיוחדת לבעיות ההסוואה.

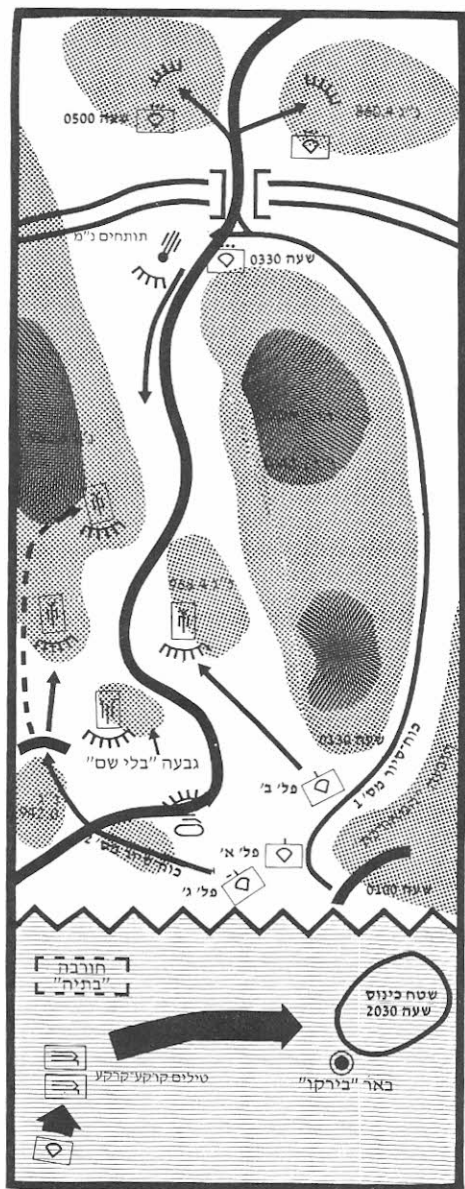
המג"ד הורה להיעזר ככל האפשר בציד הניווט וההתמצאות בשטח, שעמד לרשותו של הגדוד, וכן בציד איכון מטרות, וזאת בנוסף לכוונות הלילה ואמצעי ראיית-לילה.

בעזרתו של הרמ"ט, קבע המג"ד את נתיב התנועה של הגדוד, בהתחשבו בעיקר בצורך להבטיח רציפות תנועה של הנגמ"שים, ולמנוע מהאויב את גילוי שדרת הגדוד באמצעים אלקטרומגנטיים העומדים לרשותו (מכ"מים). ואכן, נתיב התנועה היה מפותל והוביל מחוץ לדרכים ושבילים הקיימים, תוך עקיפה של שטחים טובעניים, גיאיות ומכשולים אחרים.

על מפת המבצעים הובלטו בעפרונות צבעוניים פרטי-הנוף שיכלו לשמש נקודות-מוצא, נקבעו המרחקים והאזימוטים אליהן, וכן סומנו השטחים הבלתי-עבירים והדרכים לעקוף אותם. קצב ההתקדמות בשטח המישורי חייב היה להיות לפחות 25 קמ"ש, ובשטח ההררי — עד 15 קמ"ש.

בשעה 0100 היה על הגדוד להגיע בהסתר עד למדרונות הדרומיים של הגבעה "המאורכת" ומשם לשגר כוח עוקף בהרכב של פלוגה א' מוגברת אל הגשר שעל הקניון דרומית ממעבר ההרים "אקפיי", כשמישמתו לפשוט ממזרח על הגשר ולהשתלט עליו, ובעת ובעונה אחת להשתלט עד שחר, בהתקפה מהעורף, על מעבר ההרים עצמו. ההנחה הייתה שבזמן זה תהיה תנועת האויב קטנה ביותר.

לאור מיעוט הידיעות על האויב ועל הקרקע הורה המג"ד לרמ"ט לשגר בשעה 2100 שתי מחלקות במשימות סיור. כוח-סיור מס' 1 הורכב ממחלקת צנחנים (מפלוגה א' העוקפת)

חי"ר מוצנח בהתקפה

הגבעה "המאורכת", התקבל שדר-רדיו ממפקד כוח-הסיור מס' 1 בוז הלשון:

"הגעתי אל הקניון שמצפון-מזרח להר 'אקפי' וממשיך בתנועה אל הרמה שמצפון לקניון. בנתיב התנועה שלי השארתי חמרורים, ובשני המקומות המסוכנים במיוחד הוצבו מורי דרך. את מרבית הדרך עשינו ברגל".

התקבל גם דיווח ממפקד פטרול הסיור מס' 2, אשר גילה קְתַצְפִּית וגיטוש רגלי מוצב מחלקתי של האויב במדרון הדרומי של ההר נ"ג 968.4, עֲמֵדָה לכיתה למרגלות הגבעה "בלי שם" החוסמת את הכניסה למעבר ההרים, והבחין בנגמ"שים בודדים המפטרלים על הדרך. למרות שהידיעות על נתיב התנועה היו עדיין מועטות החליט המג"ד לשגר ב־0130 את הכוח העוקף (פלוגה א') בנתיב שעבר בו כוח-סיור מס' 1, שצריך היה להגיע לרמה שמצפון לקניון, להשתלט מצפון על הגשר ולהתארגן להגנה ממערב להר נ"ג 860.4 ובכך לחסום את הגישה מצפון אל מעבר ההרים. יש לציין שהמג"ד הקדים, בצדק, את יציאתו של הכוח העוקף בשעתיים לפני זמן תקיפת מעבר ההרים, וזאת בעיקר לאור תנאי התנועה הקשים הצפויים לכוח העוקף.

עכשיו ערך המג"ד במדרון הגבעה "בלי שם" קבוצת פקודות (בשטח), בה מסר נתונים על מוצבי האויב ומיקום כלי נשקו, הזכיר את משימת הכוחות העיקריים של הגדוד ושל הכוח העוקף ומסר בעל-פה את פקודת המבצע שלו בוז הלשון:

הכוונה — בהתקפת פתע לילית יתקפו שתי פלוגות צנחנים מתוך תנועה בציר הגבעה "המאורכת" נ"ג 982.6. הפלוגה הנתרת (פל' א') תשמיד בהתקפה מהעורף את כוחות האויב על הגבעות 968.4 ו־982.6 מצפון להר "אקפי", תשתלט עד שעה 04.30 על מעבר ההרים, ותחזיק בו בעקשנות עד חבירה עם הכוח הקדומני של כוחותינו, התוקפים מדרום. לחסום דרך לעתודות האויב העלולות להופיע מדרום ולהפריש לכך פלוגת חי"ר. המאמץ העיקרי בהגנה על מעבר ההרים יהיה על נ"ג 946.0, נ"ג 942.0 ו־968.4.

המתוגברת בכיתת פְלָסִים, ומשימתו היתה לסייר את נתיב התנועה העוקפת ולבחון את אפשרות התנועה של הרק"מ בשביל-הרים שממזרח להר "אקפי", ובהמשך לסייר את עמדות סוללת הנ"מ בקרבת הקניון ולגלות את עמדות האויב שמצפון לו. על כוח-סיור זה למנוע גם פיצוץ הגשר, ולגלות את השד"מים (שדות-המוקשים) של האויב.

מחלקת צנחנים אחת מפלוגה ג' נפרסה כפטרול-סיור מס' 2, כשמשימתה לגלות את עמדות האויב שמצפון לגבעה "המאורכת" ועל הגבעות החוסמות מבחינה טקטית את מעבר ההרים (גבעה "בלי שם", נ"ג 968.4, נ"ג 982.6).

כרגיל על כוחות הסיור לבדוק גם את אפשרויות התנועה במדרונות ההרים ועל הרכסים, לציין מהם קטעי השטח שניתן בהם להתפרס לתבנית-קרב, ועוד.

תכנית המבצע דיווחה לרמה הפוקדת בקשר ולאחר שאושרה נערכה בדיקה אם כל המפקדים מכירים את סימני הזיהוי, האזימוטים, נקודות הציון והמרחקים אליהן. מפקדי יחידות המשנה היו חייבים לוודא שנתונים אלה יהיו מוכרים גם לכל מפקדי הרק"מ ונהגיהם. לכולם הוזכרו כללי התנועה, מבחינת השמירה על המרחקים בין כלי-הרכב בתנועה, הסוואת האורות, האבטחה הקרובה וכן כוונות מתמדת להתפרסות ולהנחתת אש מתוך תנועה.

מהלך התרגיל

תנועתו המאובטחת של הגדוד אל מדרונותיה הדרומיים של הגבעה "המאורכת" התחילה בשעה 2000. בחוד נעה פלוגה א' עם מחלקת תומ"תים ס.י.ו. 85 והפלסים. בראש הגוף העיקרי נעה פלוגת צנחנים ג', מאחוריה מחלקת תותחים נ"מ, שאר סוללת התומ"תים ס.י.ו. 85 ופלוגת צנחנים ב'. פלוגה ג' הייתה אחראית לאבטחת השדרה משמאל, ופלוגה ב' — מימין ומהעורף (על-ידי שיגור פטרולים).

תוך ההתקדמות תורגל הגדוד בהדיפת מסוקי תקיפה של האויב ובהתגברות על שרפות שנגרמו מפגיעות פצצות הנפל"ם שהוטלו מהמסוקים. כאשר הגיע הגדוד בשעה 0100 למדרונות

חיילים סובייטיים באימון הסתערות ממסוקים

מחלקתיות, התפרסו מהר בקווי ההתחלה ובסיוע אש ארטילרית עברו מידית להסתערות רגלית, בה עיקר מאמץ הרגלים היה להשמיד באש נק"ל את העמדות נ"ט של המגינים. הנגמ"שים נעו מאחורי שורות הרגלים וירו בתותחים ומקלעים אל עמדות האש של האויב, שנמצאו במפלסים הגבוהים יותר. שיטה כזו של ירי בכמה מפלסים מקלה על השליטה בזמן הנחתת האש בלילה בשטח הרים.

לאחר שהמג"ד העריך מנקודת התצפית שלו שהאויב שותק על הגבעה "בלי שם", פקד על סוללת התומ"תים להעתיק את עמדותיה אל מצפון לגבעה זו.

תוך מהלך ההתקפה התעורר צורך להתגבר על שני תנ"טים ושלושה נגמ"שים של האויב שעל נ"ג 982.6, שלא נתגלו על-ידי הסיירים ובלמו את התקדמותה של פלוגה ג'. פלוגה זו הפרישה מחלקה אחת שעקפה עמדות אלו ותקפה אותן בהצלחה מהאגף.

גם יתר כוחות הגדוד פצעו בהצלחה את משימותיהם והתארגנו עד שעה 0500 להגנה על מעבר ההרים.

כוחות ומשימות

פלוגה ב' תסתער רגלית מקורהתחלה דרומית-מערבית ל-נ"ג 962.0 על מוצב מחלקתי של האויב שב-נ"ג 968.4 ותשמיד אותו. עד שעה 0500 תתארגן הפלוגה יחד עם מחלקת (פלגת) תומ"תים ס.י. 85 במוצב גבעה "מאורכת" (לא כולל), נ"ג 942.0, נ"ג 968.4 — כשמימתה למנוע מהאויב חדירה אל מעבר ההרים.

פלוגה ג' מוקטנת תסתער רגלית מקורהתחלה שמצפון ל-נ"ג 942.0 על מוצב מחלקתי ב-נ"ג 982.6 ותשמיד אותו, ובהמשך, יחד עם מחלקה שנייה של תומ"תים ס.י. 85 תיערך באיזור "בייליה" (במרשם איגנה — נמצאת שמונה ק"מ מדרום ל-נ"ג 946.0) ותחסום תנועת עתודות האויב הנעות מדרום אל מעבר ההרים. סוללת התומ"תים 85 מ"מ תתפרס לפני ההסתערות מצפון ל-נ"ג 946 ותשמיד את אמצעי האש של האויב, בעיקר אלה ה-נ"ט, שעל הגבעה "בלי שם" ולמרגלות נ"ג 968.4, ותסייע על-ידי כך להיערכות והסתערות של פלוגות ב' ו-ג'. אחרי-כן תפוצל הסוללה בין יחידות הגדוד, כנוכח לעיל.

המג"ד הטיל עוד משימות על מחלקת תותחי הנ"מ, על העתודה שלו (מחלקה אחת מפלוגה ג'), קבע את אותות השדה וסימני הזיהוי ובסוף את שעת ה-ש" (03.30).

בהמשך ארגן המג"ד את הש"פ, תוך הדגשת הצורך שהפלוגות תתפרסנה בעת ובעונה אחת בקו ההתחלה שלהן ושיקויים שילוב מושפל של התנועה והאש תוך כדי ההסתערות. הוא הורה שהנגמ"שים פ.מ.ד. ינועו קרוב ככל האפשר אל הרגלים, וינחיתו את אשם רק בפרצות בין תבניות הקרב. נוסף לזה ציווה המג"ד להפריש בכל פלוגה שני חיילים עם זיקוקי תאורה וכן לקבוע את המחלקה, שתהיה אחראית לניווט הפלוגה.

המג"ד בדק גם בקשר מה מצבה של פלוגה א', העוקפת, שנמצאה כבר מזמן בתנועה לביצוע משימתה. לאחר בדיקת הפוננות בכל יחידות המשנה ניתן בשעה 03.30 בקשר האות לתחילת התנועה המבצעית.

מהלך הקרב

הכוחות נעו אל קו ההתחלה בשרדות

ביוני 1980 הודיעו הרוסים על פינוי חלק מכוחותיהם מאפגניסטן. בפועל הסתבר שהוצאו בעיקר טנקים, משאיות כבדות, טילים קרקע-קרקע וארטילריה. במערב מוסברת הוצאת הציוד הכבד כהוכחה לכך שהרוסים נוכחו לדעת שכלי-נשק אלה אינם מתאימים ללחמת הרים. הצבא הסובייטי — כך אומרים במערב — בנה עצמו ללחמת יבשה מודרנית, בעיקר נגד שריון, ולכן מצא עצמו באפגניסטן עם יותר מדי שריון, ועם פחות מדי חי"ר. במחצית שנת 1980 החלו הסובייטים לארגן-מחדש את ניהול המלחמה באפגניסטן. במסגרת התארגנות זו חולקה הארץ לשבעה או שמונה מחוזות, במטרה להקל על ניהול הלחימה במורדים. במקום יחידות השריון שהוצאו, הוטסו לאפגניסטן יחידות חי"ר שאומנו וצוידו במיוחד עבור לוחמת גרילה. ציודן כלל רכב בעל יכולת עבירות בשטחים קשים, ומסוקים. יחידות אלה מסוגלות לפעול בקבוצות קטנות ועצמאיות, ולהילחם בשטחים ההרריים שעד כה נמצאו בשליטת המורדים.

המוג'אהדין נלחמים בסובייטים בטקטיקה הקלאסית של לוחמת הגרילה. הם פועלים בקבוצות קטנות, המונות בין עשרה לחמישים איש. לקבוצות אין הרכב קבוע, ולאחר לחימה משוחפת במשך כמה שבועות, מתפזרים האנשים חזרה לכפריהם, ואחרים באים במקומם. כוחם של המוג'אהדינים הוא בחולשתם — מאחר שאין הם פועלים בכוחות גדולים, אין הסובייטים יכולים לפתוח במתקפה מרוכזת נגדם.

כיום נושאת הלחימה אופי של התשה. הסובייטים מכתרים את אזורי ההרים, תוקפים במטוסים ובמסוקים, מטילים מוקשים מן האוויר, ומנסים, כנראה, להכניע את המורדים באמצעות שחיקה איטית והרעבה. המוג'אהדין, מצדם, סגלו לעצמם טקטיקות נגד המסוקים, והם מניחים להם לעבור על פניהם, ואז יורים בהם מאחור. לאחר שאיבדו מספר מסוקים, מגסים עתה הסובייטים לפתור את הבעיה בכך שהתקינו מקלעים בחלק האחורי של המסוקים.

למשקיף מן הצד נראה שהרוסים לא השכילו למצות באפגניסטן את עקרונות

לוחמת הרים באפגניסטן*

ב-29 בדצמבר 1979 פלשו כוחות סובייטיים לאפגניסטן, במטרה להשליט על ארץ זו משטר נוח להם. תוך זמן קצר הסתבר שכתות מוסלמיות — ה"מוג'אהדין" — מתנגדות לפולשים, ומנהלות נגדם לוחמת גרילה מתוך השטחים ההרריים המאפיינים חלקים גדולים של אפגניסטן. כבר מתחילת הקרבות נוצר מצב שבו שולטים הרוסים בערים הגדולות ובדרכים הראשיות, ואילו המורדים חולשים על ההרים, ומגיחים מהם לפעולות "פגע וברח" — פשיטות, מארבים, מיקושים וכו'.

הלחימה במוג'אהדינים הציבה בפני הצבא הרוסי אתגר מיוחד — לחימה בשטח הררי תוך הפעלת צבא ממוכן מודרני, אבל נגד יריב שאופיו שונה לחלוטין — כוח גרילה קל-חימוש. הצבא הרוסי הפולש מנה כשבע דיביזיות ממוכנות ועוד שתי דיביזיות מוטטות, וכן סיוע אווירי וארטילרי מאסיבי, ובסך-הכל — כ-100,000 איש.

יחידות הצבא הסובייטי נחלקו בסוג לחימה לקראתו לא היו מוכנות. משהסתבר שלוחמת הגרילה נגדם מתפשטת, עיבדו תכנית בת ארבעה שלבים לבלית המוג'אהדינים, ולדחיקתם לאזורי-השומה. בשלב הראשון הושם דגש על טיהור הערים הגדולות וסביבותיהן, בשלב השני — סולקו המורדים מהעמקים שלאורך הדרכים החשובות, בשלב השלישי — טוהר אזור הגבול עם פאקיסטן, דרכו עברו אספקה וציוד למורדים, והפך לשטח-הפקר. בשלב הרביעי, שבו נמצאת הלחימה עתה, כותרו האזורים ההרריים שבהם נמצאים המורדים.

* לפי בטאון הצבא האוסטרי O.M.Z., גיליונות 4, 5 ו-6, 1980, ובטאון הצבא האמריקני Military Review, אוגוסט 1980.

המסוקים; מנקודת־מבטם של המורדים, מעניין להצביע על העצמה הרבה שהוקנתה להם בשל אופי השטח. "בארץ שטוחה כמו בלגיה", אמר פעם מאו, "אי־אפשר לנהל מלחמת גרילה". אבל בארץ הררית כאפגניסטן, מסתבר, אפשר גם אפשר. ■

הלוחמה בהרים הכתובים בספרי־ההזכרה שלהם. אופי השטח כפה עליהם להתאים עצמם לתנאים שהוכתבו בידי יריביהם; ולמרות עדיפותם הכמותית והחומרית העצומה, עדיין נמשכים הקרבות גם בעת כתיבת שורות אלה. מנקודת־מבט סובייטית, חשוב להדגיש את ההיבט של הפעלת

המשך מעמוד 26

— הוא פלוגת משחיתי הטנקים (17 משחיתי טנקים מדגם 4-5 JP₂ החמושים בתותח 90 מ"מ).

החטיבה תמנה 4 גדודי חי"ר הררי (טהור) שבכל אחד מהם 3 פלוגות ופלוגה מסייעת הכוללת מחלקת מרגמות 120 מ"מ, מחלקת תותחי נ"מ (6 תותחים 20 מ"מ) ומחלקת נ"ט (6 טמנ"טים מסוג "MILAN").

הארטילריה החטיבתית תמנה גדוד תותחים הרריים 105 מ"מ הנגררים ע"י רכב־משא מסוג "UNIMOG". תותחים אלה ניתנים גם לנשיאה ע"י פרדות, שאורגנו בפלוגת תובלה המונה 50 פרדות.

רכב ההובלה של הלוחמים, המשמש גם לגרירת המרגמות והתותחים נ"מ, הוא משאית 2 טון מסוג "UNIMOG".

סיכום: למעשה, מהווה עוצבת החי"ר ההררי עוצבה ממוכנת לכל דבר, שבה האיזון בין טנקים לחי"ר הושאר רק אלמנט ממוכן אחד

• מערך התחזוקה העוצבתי בנוי משלושה גדודים הספקה, חימוש ורפואה.

החטיבות הלוחמות:

• החטיבה הממוכנת (מס' 22) תכלול שני גדודי חרמ"ש (כ"א 35 נגמ"שי לחימה מסוג MARDER), גדוד הבנוי כצוות קרב בעדיפות חרמ"ש (13 טנקי "לאופרד I" ו־24 נגמ"שים MARDER), גדוד טנקים ובו 41 טנקי "לאופרד" וגדוד תומ"טים M109G (18 קנים).

• החטיבה המשורינית (מס' 24) — תמנה שני גדודי טנקים (כ"א 41 טנקים מסוג "לאופרד") צוות קרב גדודי בעדיפות טנקים (28 טנקים "לאופרד" ו־19 נגמ"שים "מרדר"), גדוד חרמ"ש (35 נגמ"שי "מרדר") וגדוד תומ"טים 155 מ"מ מסוג M109G (18 קנים).

• חטיבת החי"ר ההררי (מס' 23) — חטיבה זו תוכננה ונבנתה בהתאמה מלאה לצרכי לחימה בשטח ההררי של גרמניה. כל הרק"מ והרכב הזחלי הועברו לחטיבות הלוחמות בדיביזיה ולחטיבת החי"ר הושאר רק אלמנט ממוכן אחד

פרשיות קרב

הקרבות על דרך מין טהאן

גנרל דון סטארי

למעשה, ניתן למצות במידה רבה את בעיות הלחימה בשטח הררי כבעיה של תנועה בשטח שאין בו אפשרות לרדת מצירים. מבחינה זו, ניתן להשוות את הלחימה בשטח ההררי ללחימה בכל שטח שבו אי-אפשר להתפרס מעברי הציר, כשטח חולי או ג'ונגל. במאמר שלפנינו מתוארת הבעיה "הקלא-סית" בתנועה על ציר — חסימה ומארב, ומפורטת טכניקה להתגברות על ה"פקק" באמצעות שילוב בין שריון, חי"ר ומסוקים.

בקרבות שריון, יש והניידות וכוח-האש הכבד של הכוחות המשוריינים מְפָצִים על שגיאות טקטיות. כמה מהקרבות נערכו מטוח קצר, וגרמו לשינויים בנוהלי הקרב. אחד מקרבות אלה התרחש בגורת האחריות של קורפוס III ב-1966, כשדיביזיית החי"ר ה-1, שפילסה דרכה לתוך איזור הקרב C, הציתה שורה של היתקלויות לאורך דרך-עפר ששמה דרך מין טהאן.

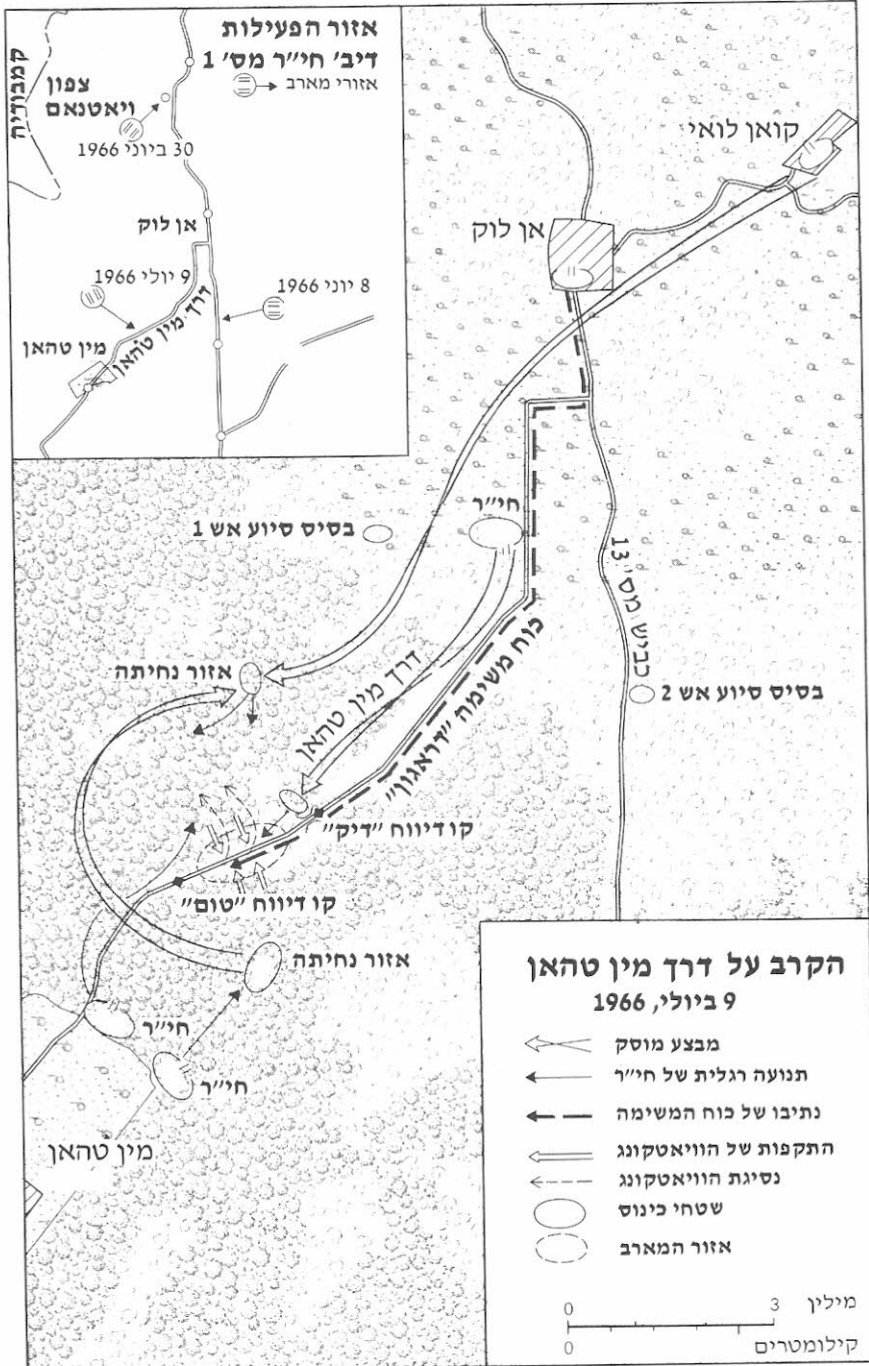
במשך יוני-יולי 1966 ביצעה דיביזיית החי"ר ה-1 האמריקנית שורת מבצעים במזרח איזור המלחמה C, בשיתוף-פעולה עם כוחות דרום-ויאטנמיים. המטרה הייתה לפתוח את כביש מס' 13 מסייגון ללוק נין, העובר בפרובינציית בין לונג, ולהשמיד אלמנטים של הדיביזיה מס' 9 של הוויאטקונג. היה ידוע שדיביזיה זו מרכוזת כוחות כדי לכבוש את בירת פרובינציית אן לוק, ובירותיהן של מספר מחוזות-משנה. עד סוף מבצע "אל-פאסו 2" בתחילת ספטמבר 1966, בוצעו חמש היתקלויות גדולות, וכל שלוש החטיבות של הדיביזיה ה-9 נסוגו למקומות מחסה עמוק באיזור המלחמה C לאורך הגבול הקמבודי, בהשארין מאחוריהן כ-850 הרוגים.

במהלך שלוש מתוך חמש היתקלויות, פותחו (מתוך ספרו של הגנרל סטארי על לוחמה משוריינת בוויאטנאם)

שיטות טקטיות יעילות מאוד ללחימה נגד מארבים, המתבססות על כוח-האש והניידות של הכוחות המשוריינים. קרבות אלה הוכיחו שכוחות סיור משוריינים המסתייעים בכוחות אוויריים וארטילריים יכולים לפעול בהצלחה נגד כוח בעל עדיפות מספרית, בהעניקם לחי"ר מוטס זמן לחבור אליהם, ולהביס מארבים של האויב.

ההיתקלות הראשונה מתוך השלוש בה השתתפו כוחות ארה"ב אירעה כאשר מחלקה א', מפלוגה 1 של רגימנט הפרשים (המשוריין) ה-4, הותקפה ממארב על-ידי כוחות של חטיבת הוויאטקונג ה-272 ב-8 ביוני 1966, צפונית לגשר אפ טאו או, שעל הכביש מס' 13 (ראה מפה מצורפת). לוחמי הוויאטקונג היו ערוכים לאורך רצועת-כביש של כחמישה ק"מ, כשעמדותיהם משתרעות הרבה מעבר לאורך הטור האמריקני. כשהופעל המארב, הצליחו מרבית החיילים האמריקנים להגיע לקרחת קטנה ליד ראש הטור, מקום בו הדפו במשך ארבע שעות של קרב מר, ובסיוע ארטילריה וחיל-אוויר, את התקפות הוויאטקונג. כשהסתיים הקרב, הסתכמו אבידות האויב ביותר מ-100 הרוגים ובארבעה שבויים, וכן 30 כלי נשק אישיים ו-12 כלי נשק צוותיים. למרות ההצלחה, אין ספק שכוח הסיור המשוריין ביצע מְשָגִים. מאחר שההערכות המוקדמות של עוצמת האויב היו נמוכות מדי, נעשה שימוש באש מסייעת בעיקר נגד כוחות הוויאטקונג שבעמדות-הקרב ליד הכוח האמריקני, ושאר כוחות האויב היו חופשיים לתמרן כרצונם. למרות שכוח-תגובה של חי"ר הופעל לקראת סוף הקרב, הוא לא הגיע בעוד מועד בכדי לשמש כגורם מכריע. לאחר שהמפקד ובעלי תפקידים נוספים ניתחו את מהלך הקרב, שונו נוהלי התקשורת של כוחות האוויר, ושיתוף-הפעולה עם כוחות האוויר והארטילריה שופר. פותחו תכניות לתגבור בעזרת חי"ר מוטס כדי להבטיח הגעה מהירה של כוחות-תגובה, שתכליתם להדוף את ההתקפה הראשית ולספק גייסות לחסימת צירי הנסיגה של האויב.

הלקחים שנלמדו ב-8 ביוני השתלמו ב-30 ביוני, כאשר חטיבת הוויאטקונג ה-271 תקפה את פלוגות B ו-C מהגודל ה-1, רגימנט הסיור

מהאוויר הונחתו מערבית לגשר שבקו דיווח דיק בכדי לרכך ריכחי אויב אפשריים. בעקבות המהלומות האוויריות, חצתה מחלקה 3 של פלוגה C את הגשר, בסיוע אש מחפה ובלוויית שני צוותי פלסים לפינוי מוקשים. נעשתה בדיקה מהירה לגילוי מטענים או מוקשים, אך לא התגלו שום סימנים לכך שהאויב ניסה לחבל בגשר. מאחר שהגייסות נמצאו עתה כ-1,500 מ' מהנקודה שצוינה מקודם כעמדה הסבירה ביותר למיקום המארב, הלך המתח וגבר. מפקד פלוגה C פקד על מחלקה 1 לחצות את הגשר, לעבור דרך מחלקה 3, ולהתקדם במורד הדרך למין טהאן.

בעוד מחלקה 1 חולפת דרך מחלקה 3, הונחתה מהלומה אווירית ליד קו דיווח טום. מסוק "צ'יינוק" (C-47), חמוש בארבעה מקלעים 0.5, מקלע-רימונים 40 מ"מ ושני מקלעים 7.62 מ"מ, ריכך את האיזור מערבית לקו דיווח טום. לא הושבה אש. בשעה 11, בהיות כוח-המשימה במחצית הדרך בין קו דיווח דיק לבין קו דיווח טום, זיהה צוותו של כלי-הרכב המוביל כעשרה חיילי ויאטקונג החוצים בריצה את הדרך. דקות ספורות לאחר-מכן, כשעשרה נוספים חצו את הכביש, ירה הטנק המוביל של מחלקה 1 לעברם בתחמושת קאניסטר (פגז "פלשט"). אש הטנק גרמה לפרץ כמעט לא-יאומן של אש אויב על כל הטור של מחלקה C. האויב בלע את הפיתיון.

בהתחלה, ספגה מחלקה 1 את עיקר נטל אש האויב: מפקד הטנק המוביל נהרג. בתוך דקות אחדות, דיווח מפקד המחלקה שכיתת הסיוור שלו יצאה מכלל פעולה, וזמן קצר לאחר-מכן נפצע גם הוא עצמו. משהחלה המחלקה לסגת תחת ההתקפה הכבדה, התקדם סמל המחלקה, שנטל פיקוד, לחזית הטור, כדי לאייש מחדש את הטנק המוביל, ולהחזירו לחימה. הוא הנחה את ה-M-132, להבירה, להטיל נוזל מתלקח לעבר עמדות האויב שמצפון לדרך. שניים מהנגמ"שים M-113 של מחלקה 1 נפגעו והתלקחו. עתה עמדו לרשות המחלקה שני טנקים וארבעה נגמ"שים, שירו לעבר האויב. מחלקה 2, מובלת בידי טנק M-48A3, התקרבה במהירות למחלקה 1,

המשורייני ה-4, צפונה יותר לאורך כביש 13 ליד סטרוק דונג. בפעם זו, כשהמארב פגע בפלוגה B, תימרנה פלוגה C בכדי לתגברה. תיאום סיוע-האש השתפר בהרבה לפני שיכלו לסגת, וכוחות המרדף הונחתו מאחורי האויב מערבית ליד הגבול הקמבדי, מקום בו אירעה היתקלות נוספת. אבידות האויב היו כבדות — 270 הרוגים, 7 פצועים; 23 כלי נשק צוותיים ו-40 כלי נשק אישיים נלקחו שלל.

בהיותו מעודד משתי הצלחותיו של גדוד 1 מרגימנט 4, פקד מייג'ור-ג'נרל ויליאם א' דופאי על הכנת תכנית למשוך את האויב לתקוף את הטור המשורייני האמריקני. קולונל סינדי ב. פרי, מפקד הבריגדה ה-1, הכין תכנית גמישה בת שני שלבים, שניתן היה להתאימה בקלות להתקפות על כביש 13 או על דרך מין טהאן. במהלך התכנון אותרו חמש נקודות אפשריות שבהן עלול האויב למקם מארב, וכפי שהסתבר בפועל, אכן הציב האויב מארב באותה נקודה שהוערכה כסבירה ביותר. כדי להגביר את הסיפויים שהאויב יתקוף, הופצו שמועות שנועדו להגיע לאוזני סוכני הוויאטקונג, ושעל-פיהן אמור ב-9 ביולי טור משורייני קטן ללוות דחפור וכמה כלי-רכב תובלתיים ממין טהאן לאן לוק. גודלו האמיתי של הכוח, שפונה כוח-משימה "דראגון", נשמר היטב בסוד; למעשה, הורכב מפלוגות C ו-B של גדוד 1, רגימנט 4, ומפלוגה B, הגדוד ה-1, חטיבת החי"ר ה-2.

השלב הראשון פלל הטעיה מוטסת, ועסק בהנעת כוחות הארטילריה והסיוע. על כוחות החי"ר, שנועדו לתקוף את אנפי המארב ולחסום את נתיבי הנסיגה, היה להימצא בעמדות-כוננות כדי לפעול במהירות אם אכן יתבצע המארב. החטיבה ה-1 החלה לפרוס כוחות אלה ב-7 ביולי, כשחי"ר וארטילריה מוצבים במין טהאן וחי"ר וארטילריה נוספים צפונית לדרך מין טהאן, וגדוד חי"ר ליד אן לוק (ראה מפה). המלפדות הוצבה. ב-9 ביולי 1966 שעה 0700 החל השלב השני, כשכוח-המשימה יצא מאן לוק ונע דרומה על כביש 13, ואז פנה דרום-מערבה על דרך מין טהאן, ובשעה 1025 הגיע ללא תקרית כלשהי לקו-דיווח דיק. הכנה ארטילרית ומהלומות אש

תנועה בשטח הררי ומיוער בוויאטנאם; שים לב לרכב ההנדסי המפלס דרך לפני הנגמ"ש

מפקד כוח־המשימה פקד על פלוגה B להתקדם בכדי להקל את לחץ האויב, וביקש סיוע ארטילרי ואווירי נוסף. תחילה נדמה היה שמאמץ ההתקפה העיקרי של האויב בא מדרום לכביש, אבל במהרה הסתבר שעיקר המאמץ נמצא מצפון לו. בעוד חיילי־הסיור לוחמים, הופעלה התכנית לתגבור הכוח בחי"ר. כשהגיעה פלוגה B לונב הטור של פלוגה C, התעצם הקרב. בתוך 45 דקות ירו הטנקים 50 אחוזים מתחמושת הקאניסטר שלהם, ובנגמ"שים M-113 כמעט שאולה תחמושת ה־0.5. כמה כלי רק"מ מפלוגה B התייצבו בפער שבין מחלקות 2 ו־3 של פלוגה C, ומחלקה אחת מפלוגה זו תְּבָרָה לכוח החוד של פלוגה C, והחלה לסייע לה. כשפלוגה B פרוסה היטב לאורך כל הטור של

התפרסה בתבנית של "שדרת הדג־מלוח", וריכוזה את אשה לעבר צפון הדרך. מחלקה 3, שהועסקה גם היא באש כבדה מיד עם הישמע הירות הראשונות, לא יכלה להתקדם לעבר מחלקה 1, ופער של 300 מ' נוצר בין מחלקות 1 ו־2 לבין מחלקה 3. מכל מקום, בגלל האש העזה, לא הצליחו חיילי הוויאטקונג לנצל את הפער. כלי הרק"מ לאורך כל הטור ירו במהירות מְרַבֵּית, המשיכו לתמרן כדי לתפוס עמדות וחמקו מאש הנ"ט של האויב, בעוד אש ארטילרית וסיוע אוויר הולמים בעמדות האויב.

* "שדרת הדג־מלוח" — תבנית בה כלי הרק"מ שבשדרה פונים לצדדים, לסירוגין — הראשון ימינה, השני שמאלה, השלישי ימינה, וכן הלאה — המערכת.

ניידות בשטח חריי — גייסות דרום-ויאטנאמיים לקראת עלייה למסוקים

נכשלה; הגדוד ה-1 פתח את כביש מס' 13, ערוץ תעבורה חיוני, לתנועה, וסייע בהבסת דיביזיית הוויאטקונג ה-9.

לקחים

שתי עובדות משמעותיות עולות מקרבות אלה. ראשית, כוחות השריון, בניגוד למסורת המקובלת, שימשו ככוח מְרַתֵק, בעוד חי"ר מוטס שימש ככוח-התמרון המאגף. שנית, לכוח השריון, המובל על-ידי טנקים, היה די כוח לחימה בכדי לבלום מארב מאסיבי, עד שכוחות מסייעים ארטילריים, אוויריים ורגלים הובאו בכדי להשמיד את האויב.

פלוגה C, פקד מפקד הגדוד על פלוגה C לנתק מגע ולסגת לעבר קו דיווח דיק בכדי להצטייד מחדש. באותה שעה, כבר תקפו כוחות חי"ר לאורך אגפו הצפון-מזרחי של המארב, וכוח אחר הוטס במסוקים אל מצפון למקום המארב בכדי לחסום את צירי הנסיגה.

הקרב נמשך עוד כמחצית השעה, ואז החל האויב לצאת ממחסותיו ולהימלט מהאש השוצפת של חיילי הסיור והאש המסייעת. בעוד חיילי האויב נמלטים, עסקו החי"ר, הארטילריה והמטוסים בחיטולם. סריקה שביצעו חיילי חי"ר ביום המחרת גילתה קבוצות קטנות של חיילי ויאטקונג שניסו עדיין להימלט מהמלכודת. הכוחות הסורקים מצאו 240 גוויות אויבים, לקחו שמונה שבויים, ולכדו 41 כלי נשק אישיים ו-13 כלי נשק צוותיים. ב-10 ביולי בשעה 1630 הושלם החיפוש, והגדוד ה-1 מרגימנט 4 חזר למין טהאן. תכניתו של האויב ללכוד את אן לוק

ומפקד בית-ההוצאה משך שנים רבות, שהתפרסם בגיליון "מערכות" צ"ג, יוני 1955. יש לזכור שבשטח זה פעלו כוחות צה"ל לא אחת, ושאלף אם כמה שמות מקומות השתנו מאז, הנה תוואי-השטח העיקריים עודם כשהיו.

הרקע המדיני

אחר נפילת צרפת ביוני 1940, נותרו תחת שלטון וישי שטחים רבים שמעבר-לים, וביניהם — סוריה ולבנון. ב-1 ביולי 1940 הגדירה הממשלה הבריטית, בת-בריתה לשעבר של צרפת במלחמה נגד גרמניה, את עמדתה לגבי שטחים אלה: בריטניה לא תתיר ששטחי סוריה או לבנון ישמשו כבסיסים לכוחות עוינים, שיאיימו בהתקפות על אותן ארצות, שבריטניה התחייבה להגן עליהן. בריטניה גם לא תשב בחיבוך-ידיים אם בסוריה ובלבנון יתחולל אי-סדר פנימי שייצור סכנה לארצות השכנות.

ככל ששיתוף-הפעולה בין ממשלת וישי בצרפת לבין הגרמנים הלך וגבר, כן החריפו יחסי-האיבה בין צרפת לבין בריטניה.

הגרמנים באו במגע עם ראשיד עלי, ראש ממשלת עיראק, שב-3 באפריל 1941 ביצע הפיכה, ולאחר-מכן החל הצבא העיראקי לתקוף את הכוחות הבריטיים שחנו בעיראק. ב-30 באפריל הובא במצור פוֹח בריטי שחנה כתבנייה. במקביל, החלו הגרמנים להגיש סיוע צבאי לעיראק, כמובטח; הם שיגרו מטוסים, שברכס מרדוס לעיראק, חנו בסוריה, בהרשאת ממשל וישי. יתר-על-כן, התכנית הגרמנית לסייע לעיראק כללה הנחייה לשלטונות וישי בסוריה להעביר ציוד צבאי לכוחות העיראקיים.

וכן, בתחילת מאי 1941, החלו כוחות גרמניים לעבור דרך סוריה; ואם כי מספרם היה קטן (כ-30 מטוסים מסוגים שונים), הנה עצם השימוש שעשו בסוריה כבקרקש-קפיצה למעורבות במזרח-התיכון היווה איום. מטוסי חיל-האוויר הבריטי הפציצו שדות-תעופה בסוריה, כדי להפריע למהלך הגרמני. עם חלוף המשבר העיראקי, ראו הבריטים בסוריה ולבנון איום על בסיסהם שבארץ-ישראל; ובהתאם לכך, נעשו

מבצע "אקספורטר"

(כיבוש סוריה ולבנון בידי הבריטים, יוני-יולי 1941)

מבוא

סוריה ולבנון שימשו, משך אלפי שנים, כזירת-קרב לאויבים שונים, שחצו ארצות אלו במהלך מסעות-כיבושים — לעתים מזרחיים מצפון, ולעתים מצפון לדרום. הצבאות הלוחמים, כלי-הנשק והטקטיקות השתנו; נתוני השטח נותרו בעינם. לכן, מאַלף הוא לחקור ולדרוש במסעי-מלחמה אלה, ולראות כיצד הכתיבו התנאים הגיאוגרפיים, לא אחת, מהלכים אופרטיביים.

יוני 1941 נערך מסע-מלחמה לכיבוש סוריה ולבנון, שיצא לדרך מארץ-ישראל. בתוך כחודש ימים (8 ביוני — 12 ביולי) הצליח הצבא הבריטי להביס בקרב את כוחות וישי, לכבוש את דמשק וביירות, ולהגיע לגבול סוריה-תורכיה.

במסגרת מבצע זה השתלב גם הישוב היהודי, תחילה בניסיון חבלה במתקני נפט, שבו אבדו כ"ג ירדני הסירה, ולאחר מכן, בערב הראשון לפלישה עצמה, הובילו אנשי פלמ"ח בחוד הכוחות הפולשים.

המאמר שלפנינו מתאר את מסע-המלחמה הזה, תוך שימת דגש על היבט בעיות הלוחמה בשטח הררי, והלקחים שאותם ניתן להפיק לגבי תפעול כוחות צבא מודרניים בשטח מעין זה. אין הוא מתיימר להגיש היסטוריה חובקת-כל של הפרשה; תיאור-המאורעות מתבסס על ההיסטוריה הצבאית הרשמית של הצבא האוסטרלי במלחמת-העולם השנייה.

חלקם של לוחמי הפלמ"ח הומעט בתיאורים הזרים; תרומתם זכתה לביטוי במקומות אחרים, ובמיוחד "יושב החשבון" עם המקורות הזרים במאמר "שני ספרים — ומעשה, עם יום השנה הי"ד לפלישה לסוריה" פרי עטו של אל"מ (מיל) אלעזר "לסיה" גלילי, ממייסדי בית "מערכות"

עקרונית ניתן לחלק את השטח הזה לחמישה תאי-שטח שכיוונם מצפון לדרום, ואלה הם, ממערב למזרח:

א. רצועת החוף — רצועה צרה בין ההרים לבין הים, שרק בשני מקומות — ביירות וטריפולי — מתרחבת כדי 10 ק"מ. במקומות אחרים, יש וההרים מגיעים עד חוף הים ממש.

ב. הר הלבנון — שלשלת הרים גדולה וגבוהה, שאורכה כ-140 ק"מ ורוחבה עד 40 ק"מ. גבולה הדרומי — נהר הליטאני. גבולה הצפוני — נחל אל-פביר. גובהה הממוצע של השלשלת בדרום מגיע לכ-1,500 מ', ושיאה — לכ-2,000 מ'. מדרונות הר הלבנון תלולים ביותר, למזרח ולמערב, ולכן יש בו אך מעברירוחב מועטים ביותר.

ג. הר מול-הלבנון — שלשלת הרים מקבילה לשלשלת הר הלבנון. עקרונית, דומה להר הלבנון, אם כי צחיחה יותר, וישובה דליל יותר. מדרום להר מול הלבנון משתרע רכס החרמון.

ד. הַבְּקָעָה — בין שתי שלשלות הרים אלו משתרעת בְּקָעָה שאורכה כ-100 ק"מ ורוחבה הממוצע 15 ק"מ. בְּקָעָה זו רמים שני נהרות גדולים — הליטאני, הנובע מסביבות בעל-בֶּקְ זורם דרומה עד למרג'עיון ומשם פונה מערבה, לים, ואל-עסי, הנובע בהר הלבנון וזורם צפונה, לסוריה.

תואי שטח אלה מכתבים יצירת רשת דרכים מוגבלת. בעיקרון, ישנם ארבעה צירי אורך עיקריים המובילים מארץ-ישראל לסוריה ולבנון, וכיוונם, כמובן, מדרום לצפון:

1. כביש החוף — ברצועת החוף.
2. כבישי הבקעה — לאורך הבקעה, על המדרונות המערביים של הר מול-הלבנון, ולאורך המורדות המזרחיים של הר הלבנון.
3. כביש קונייטרה — דמשק.
4. כביש אירביד — דרעא — דמשק.

אפשרויות התנועה ממזרח למערב, כלומר צירי רוחב, מוגבלות למעברים שבין ההרים. הציר החשוב ביותר הוא כביש דמשק — ביירות,

הכנות לכיבושן. למעשה, הגרמנים, לאחר פשלונם בעיראק, ניסו שלא לגרות את הבריטים לתקוף. בהתאם לתכניתיהם ניתן לקבוע שביוני 1941 לא היו מציני הגרמנים נתונים בסוריה ובלבנון דווקא; הקרבות בצפון-אפריקה, ומעל לכל "מבצע ברברוסה", שנועד להיפתח ב-22 ביוני, קדמו לכל דבר אחר.

וייול מצא עצמו בעימות ישיר עם הממשלה הבריטית. הוא התנגד לפלישה בכוח דל, התנגד לבצע "פעולת שיטור" פוליטית, ואף איים בהתפטרות. דעתו התקבלה, ופלישה חפזיה לסוריה נדחתה עד סיום פרשת עיראק, ועד שאפשר יהיה לצבור מספיק כוחות; אבל הנחיתו של צ'רצ'יל נותרה בעינה — אם הגרמנים יכולים להסתכן במשולח גייסות מעטים למבצעים שתכליתם פוליטית, גם הבריטים יכולים לעשות כן.

כך עוצב מבצע "אֶקְסְפּוֹרְטֵר" (Exporter) — כיבוש סוריה ולבנון — מנקודת-מוצא פוליטית, ואף הוגדר כ"פעולת שיטור". במהרה הסתבר, שהמבצע נועד ליהפך למסע-מלחמה של ממש.

הקרקע

המנדט הצרפתי, שהיה נתון עתה בידי וישי, הקיף את כל שטחי סוריה ולבנון — כ-500 ק"מ ממזרח למערב, וכ-500 ק"מ מצפון לדרום. מבחינה צבאית, האיזור החיוני ביותר הוא הפינה הדרום-מערבית, שניתן לתחמה בין הגבול עם ארץ-ישראל וירדן מדרום, הים במערב, כביש ביירות — דמשק בצפון, והלְגֵ'ה הגדולה שבקצה המדבר הסורי, במזרח. בשטח זה נמצאות שתיים משלוש הערים החשובות בסוריה ולבנון — דמשק וביירות (השלישית, חֶלֶב, נמצאת בצפון סוריה), וכמעט מחצית האוכלוסייה.

כוח צבאי הרוצה לפלוש מתחום ארץ-ישראל לסוריה חייב להתגבר על בעיות המוכתבות מהגיאוגרפיה הטיפוסית לפינה זו — קְרִי, על בעיות לוחמה בשטח הררי*.

* יש לזכור שהניתוח הקרקעי מתייחס ל-1941. ומאז פותחה רשת הדרכים במידה ניכרת, ובעיקר שופרו דרכי הרוחב ממזרח למערב.

במזרח.

במערב הוכנו שלושה קווי הגנה ראשיים:

- א. קו הנהר ליטאני, שבו הוכנה מערכת של עמדות בטון מבוצרות, שמוקמו בשטחים שולטים והוסוו היטב.
- ב. כ־25 ק"מ צפונית משם הוכן מערך ההגנה על צידו; בהרים שממזרח לעיר הוצבו קני-ארטילריה, שתפקידם היה לחלוש על כביש החוף ועל ציר-הרוחב המוביל למרג'־עיון.
- ג. כ־20 ק"מ נוספים צפונית משם — על קו הנהר דאמור — קו ההגנה האחרון. נהר זה צר ונושא פחות מים מהליטאני, אבל גדתו הצפונית תלוה וסלעית, ומספקת למגן יתרונות של תצפית ואש.

במרכז רופזו כוחות ניכרים, בפיקוד גנרל ורדילאק, באיזור אל-חיאם ומרג'־עיון.

במזרח היתה בעיית ההגנה קשה יותר, שכן למעשה אפשר היה להגיע לדמשק בשני צירים שונים, ובנתיבים לא סלולים רבים אחרים. עם זאת, בקרבתה המידית של דמשק, בפסיקה הנמצאת כ־12 ק"מ מדרום לה, ישנם מספר רכסים סלעיים הערוכים במעין קשת, והצופים בתלילות דרומה, כשהם חולשים על הדרך העולה מדרעא. שם נערך קו ההגנה על דמשק.

אם כן, כוחות וישי נערכו להגנה כשהם מנצלים את תוואי הקרקע. בהיבט האסטרטגי, הם היו גייסות קלוניאליים מבודדים מארץ-האם, כשתקוותם היחידה לסיוע מתבטאת באפשרות האוויר; והסיכוי שתקווה זו תתמש התבטל, למעשה, מרגע שנכשלה המעורבות הגרמנית ההססנית בעיראק, וגרמניה הפנתה את כל תשומת-לבה ל"ברברוסה". אבל, בהיבט הטקטי, נהנו כוחות וישי מסד"כ ניכר למדי, ומהיתרונות שמעניק השטח ההררי למגן.

הכוחות הבריטיים

וייוול העריך שלשם כיבוש סוריה דרושות שתי דיביזיות חי"ר ועוד בריגדה משורינית. לנוכח העובדה שבידיו היו כוחות קטנים מאלה, בעיקר בגלל הקרבות בצפון-אפריקה (מבצע "גרזן-

העובר בחלקו המזרחי דרך ערוץ הַקְּרָא, וחוצה את הר מול-הלבנון, הַקְּעָה, הר הלבנון, ומגיע לביירות. ניתן להתחבר לציר זה מדרום, בדרך המגיעה מצידו לאיזור זחלה. כביש רוחב אחר נמצא בדרום לבנון, והוא קושר את צידו עם מרג'־עיון, בניאס וקונייטרה. ציר רוחב אחר נמצא צפונית לאיזור דיונגו, והוא זה המקשר את טריפולי שבלבנון עם חומס שבסוריה. אם כן, מי שרוצה לפלוש לארץ-ישראל מסוריה, חייב לנוע דרך אחד הצירים הללו, או דרך כולם גם יחד. בכל מקרה, קשה לקיים תנועה בין שלושת הצירים. לאמור, אם מתקיימים שלושה מאמצים במקביל, יהיה להם קשה לסייע זה לזה; העברת הכוחות ממאמץ למאמץ תחייב השתלטות על ציר הרוחב העיקרי — כביש דמשק — ביירות.

האויב

אנשי "צרפת החופשית" היו משוכנעים שכוחות וישי ייכנעו ללא קרב, או אחרי התנגדות סמלית בלבד; זו כנראה היתה גם הערכת המטכ"ל הבריטי, שסבר שהמבצע לכיבוש סוריה ולבנון יהיה בגדר "פעולת שיטור". אבל, לא כך היה הדבר: כוחות וישי התעתדו להגן על סוריה ולבנון, ולמעשה נהנו הם משוויון איכותי וכמותי עם הכוחות הבריטיים, ובכמה פריטי ציוד — כטנקים — אף מעדיפות.

סך-כל כוחות וישי מנו כ־38,000 מתוכם כ־8,000 צרפתים. כוחות אלה אורגנו ב־18 גדודי חי"ר — לגיון הזרים, כוחות סנגאליים וכוחות קלוניאליים, 11 פלוגות מיוחדות (מגויסות מקרב סורים, לבנונים וצ'רקסים), 20 פלוגות פרשים, 120 קני ארטילריה, 90 טנקים ולמעלה מ־60 מטוסים. כוחות הצי כללו שתי משחתות גדולות ושלוש צוללות. כוחות האוויר מנו כ־100 מטוסים, מתוכם כ־60 מטוסי קרב.

ב־18 במאי מסרו מקורות המודיעין של כוחות צרפת החופשית שכוחות וישי מתפנים מסוריה, ועומדים להתרכז בלבנון. ב־21 במאי הסתבר שהמידע מטעם, ושלמעשה; וערכים עתה כוחות וישי בדרום-לבנון ובדרום-סוריה בקווי-ההגנה.

ההיערכות בהגנה פוונה בעיקר לשמירה על הציר — פיירות במערב, הַקְּעָה במרכז, ודמשק

כביש החוף לביירות

תוחחים נ"ט, גודד מקלעים וגייסות דיביזיוניים נוספים. הדיביזיה קיבלה תחת פיקודה רגימנט ממוכן מאולתר ("היאומנרי" וה"גרייס"), וכן פקדה על רגימנט פרשים.

• הבריגדה המוגברת ההודית ה-5 (בפיקוד הבריגדיר לויד), בהרכב של שלושה גדודים: 1 קלעים מלכותיים, 1/3 פונג'אב, 6/4 ראג'פוטנה. כן כללה הבריגדה גודד חת"מ.

• דיביזיית צרפת החופשית (בפיקוד גנרל לז'נטילהום), בהרכב שתי בריגדות ועוד כוחות נוספים. הבריגדות היו:

"בריגדת המזרח" — בהרכב שלושה גדודים (שני גדודים וגדוד לגיון הזרים).

בריגדה קולוניאלית — בהרכב שלושה גדודים שחייליהם גויסו בסנגאל.

כן נכללו בדיביזיה זו פלגת פרשים צ'רקסים

הקרב" עמד להתחיל ב-15 ביוני, והוא ריתק אליו כוחות בריטיים ניכרים), ביקש וייוול שהממשלה הבריטית תשכנע את תורכיה להשתתף בפלישה לסוריה; כוחות תורכיים יוכלו לכבוש את צפון-סוריה, ובכך יקלו על התקדמות הבריטים מדרום. אבל, ב-2 ביוני דחתה ממשלת תורכיה את ההצעה. על הבריטים היה לבצע את המבצע בכוחות עצמם.

הכוחות הבריטיים שהוקצו למבצע היו כדלהלן:

• הדיביזיה האוסטרלית ה-7 (בפיקוד גנרל לאווארק), בהרכב של שתי בריגדות:

בריגדה 21 (ובה שלושה גדודים — 2/14, 2/16, 2/27).

בריגדה 25 (ובה שלושה גדודים — 2/25, 2/31, 2/33).

כן היו לדיביזיה שלושה גדודי חת"מ, גודד

רחבה — בשלושה טורים, ובמקביל. למרות שהתכנון שם את הדגש על אגף שמאל, צפה הגנרל לאווארק, מפקד הדיביזיה האוסטרלית, שיש סיכויים טובים להתקדמות מהירה דווקא באגף ימין, באותו אגף העולה על דמשק. חלוקת הכוחות והמשימות היתה כמתואר בטבלה שבעמוד הבא.

לאחר שלב א' יושלם וכל היעדים יושגו, יאורגן הכוח תחת פיקודה של מפקדת הקורפוס האוסטרלי ה-1, לקראת המשך המבצע. הגנרל לאווארק יתמנה למפקד הקורפוס, וכמפקד הדיביזיה ה-7 יתמנה, במקומו, הבריגדיר אלן מהבריגדה האוסטרלית ה-16.

פירוט התכנית

באגף השמאלי ובאגף המרכזי, שנמצאו תחת פיקוד הדיביזיה האוסטרלית ה-7, נקבעו שלושה קווי דיווח: קו הדרך מרג'עיון — צידון, קו רשיה — משגרה — ג'זין — צידון, והקו הסופי ראיאק — פיירות. באגף השמאלי הכוונה היתה לפתוח את כביש החוף בלילה הראשון בדרך של החדרת כוחות להשתלטות על גשרים ומעברים חיוניים, ובמיוחד במקומות הניתנים לייקוש. הכוחות ינועו רגלית ליעדים הקרובים לגבול; יעד מרוחק יותר, גשר כביש החוף מעל הליטאני, ייכבש בידי גדוד קומנדו שיונחת מן הים. טור ממונע יתקדם לאורך הכביש, יחבור עם הכוחות שהשתלטו על המעברים, ויגיע לפיירות.

במרכז היה על הבריגדה ה-25 לנוע רגלית ולהשתלט על איזור מרג'עיון; לאחר-מכן יעברו דרכה טורים ניידים שינועו צפונה לראיאק.

באגף ימין היתה הבריגדה ההודית אמורה לפעול במאמץ עיקרי מאירפיד צפונה, ובמאמץ משני מעמק הירדן לפיק ולקוניטרה. המאמץ העיקרי ישתלט על דרעא, אורע, ושייח' מספין, ויארץ את אנפו השמאלי לחבירה עם כוח המאמץ המשני בקוניטרה. שילוב שני המאמצים ייצור ראש-גשר, שממנו יתקדמו כוחות צרפת החופשית צפונה, יפרצו את המערך הצרפתי בפיסקה, ויכבשו את דמשק.

כוח נוסף שיסייע לפלישה הוא כוח

(שמנתה כ-300 איש), פלגת נחתים, פלוגת טנקים, סוללת שדה ועוד כוחות עזר.

כוח נוסף שעמד לרשות המבצע היה גדוד קומנדו, שנועד לנחות מן הים כדי לסייע להתקדמות הכוחות שינועו לאורך ציר החוף. כן יש להזכיר את סיוע הישוב היהודי, שהתבטא במורי-דרך, נווטים וחבלנים שתפקידם היה להוביל את כוחות-החוד עם תחילת המבצע.

אם כן, כוחות הקרקע שהועמדו לרשות המבצע היו קטנים מהדרוש, על-פי הערכת וייוול. ואכן, בהמשך המבצע תוגברו הכוחות באלמנטים משתי דיביזיות נוספות.

כוחות הצי שהועמדו לרשות המבצע כללו שתי סירות ארבע משחתות, שתפקידן היה לאבטח את החוף מפני כוחות הצי של וישי וכן לסייע לכוחות היבשה בהפגזה מן הים. שייטת נוספת, בהרכב ספינת-נחיתה, סירת ושתי משחתות, נועדה להנחית את כוחות הקומנדו.

כוחות האוויר כללו שתי טייסות של מטוסי קרב, שמנו כ-70 מטוסים. לאלה יסייעו מטוסי זרוע הצי שימריאו מקפריסין, ומפציצים שימריאו משדות-התעופה שבדלתת הנילוס, במצרים.

התכנית

התכנית לכיבוש טוריה ולבנון, שכינויה, כאמור, היה מבצע "אקספורטר" (Exporter), הורכבה משני שלבים:

שלב א' — כיבוש דמשק, ביירות וראיאק — לאמור, השתלטות על כל הפינה הדרום-מערבית החיונית של שתי המדינות, ופתיחת כביש ביירות — דמשק.

שלב ב' — כיבוש טריפולי וחומס. כיעד עיקרי בשלב א' נקבעה פיירות; ההנחה היתה שאם המרכז השלטוני של וישי ייכבש, תתמוטט כל מערכת ההגנה של וישי, מה גם שהתכנונים הניחו שעם תחילת המבצע, ייטו כוחות וישי לסגת במהירות צפונה, ויקלו בכך על מלאכת הכיבוש. לפיכך, ה"כוונה", שצוינה בתכנית, היתה להשתלט על פיירות במהירות ובדרך הקצרה ביותר; אבל, מאחר שניתן לחסום בקלות את כביש החוף, הוחלט להתקדם בחזית

המשימה	הכוח	האגף
כיבוש ביירות	בריג' 21 מדיב' אוסטרלית 7	שמאל (כביש החוף)
כיבוש ראיאק	בריג' 25 מדיב' אוסטרלית 7	מרכז (הפקעה)
כיבוש דמשק	בריג' 5 מוגברת הודית ועוד כוחות צרפת החופשית	ימין (רמת הגולן)

בשלב זה הסתבר שכוחות וישי אינם נכנעים, ובפועל הצליחו בללום את הבריטים בציר החוף ובציר המרכזי.

שלב ב': 14-22 ביוני — התקפות-נגד צרפתיות שנכשלו, ובעקבותיהן — כיבוש דמשק וצידון; אבל ביירות טרם נפלה, ובציר המרכזי ביצעו כוחות וישי התקפות-נגד חזקות.

שלב ג': 23 ביוני-12 ביולי — כיבוש ביירות וכניעת שלטונות וישי.

להלן נסקור את המאורעות בכל אחד מהשלבים.

שלב א' — היממה הראשונה

הגזרה המערבית (גזרת החוף)

המבצע החל לביל 8/7 ביוני. נעשה כל מאמץ כדי ללכוד גשרים ומעברי-מים שעל כביש החוף, כדי למנוע את שיבושו. כן היתה כוונה לנתק קווי טלפון בעורף וישי כדי לזרוע מבוכה בגזרת הפעולה. בפעולות אלו השתתפו לחמיי פלמ"ח, שפעלו במסגרת 14 חוליות. שתי חוליות יצאו מחניתה והגיעו לנקודה צפונית לראש-הנקרה ולאיסקנדרון. הצרפתים הצליחו למקש את הכביש ולפוצצו, אבל החוליות הצליחו לחולל מהומות בעורף הצרפתי, ולהישאר בשטח עד שהכוחות שהתקדמו מדרום קברו עמן. חוליה נוספת שנועדה לנחות מצפון לצור ולנתק כבלי טלפון, נשבתה.

פעולת הקומנדו, שנועדה להשתלט על גשר הליטאני, נדחתה בשל תנאיים לא נוחים; היא בוצעה רק לביל המחרת, ללא אלמנט ההפתעה. בפועל הסתבר שגשר הליטאני פוצץ, וחלק מהיחידה נחת בטעות בחוף אחר מדרום לנהר; כל שהצליחה להשיג היה ריתוק כוחות צרפתיים, וזאת במחיר אבדות של כחצי גדוד.

"האפפורס", טור ממונע שינוע מעיראק לצפון-סוריה. כוח זה הורכב בארץ-ישראל בעת המרד העיראקי, ונשלח לעיראק כסיוע לדיכוי מרד ראשיד עלי. הוא כלל בריגדה אחת, גדוד ארטילריה, שלוש פלוגות מכוניות משורייונות מכוח חיל-הספר הירדני, וכוחות עזר נוספים. כוח-החוד של כוח זה נקרא "קינגקול" — שילוב המלים "טור" (באנגלית Column) ו-"קינג" על שמו של הבריגדיר קינגסטון, שפיקד עליו. אחרי סיום תפקידו בעיראק התרכז הכוח בצפונה של מדינה זו, והוטל עליו לכבוש את תדמור (פלמירה) ולנתק את קו התחבורה המקשר את דרום סוריה עם צפונה — כביש דמשק-ח'ומס.

אם כן, כסיכום לתכנית לכיבוש סוריה ולבנון, ניתן לראותה כפעולה המתקמת ארבעה מבצעים נפרדים, ושפל אחד מהם ברמה של בריגדה מוגברת. כל אחד מהם נע על צירים משלו, בשטחים קשים למעבר, כשישנה מעט מאוד אפשרות לקיים תנועה רוחבית ולהעתיק עתודות מציר לציר. כל הכוחות כללו בעיקר כוחות חי"ר, עם מעט מאוד ארטילריה, וללא טנקים. וכך, כשלצד המגן עומד שילוב של קשיי שטח, עדיפות כמותית מקומית (אם כי לא איכותית) בכוחות, שוויון צפוי באוויר וכמות נכבדה, יחסית, של טנקים (אם כי כולם מיושנים) — נועד מבצע "אקספורטר" להיות מערכה של ממש, ולא "פעולת שיטור" סמלית.

המבצע

כללי

מבצע "אקספורטר" התנהל בין ה-8 ביוני ל-12 ביולי. כללית, ניתן לחלק את מהלכו לשלושה שלבים:

שלב א': 8-13 ביוני — שלב מהלכי הפתיחה.

החוף בין נאקורה לאיסקנדרון; על-ידי פיצוץ קטע מצוק, נוצר מכתש שאורכו כ-30 מ', ועומקו — 10 מ'. נדרשה עבודת פְּלָסִים של לילה שלם בכדי להכשיר מחדש את הכביש, ורק ביום המחרת, 9 ביוני, שעה 0500, אפשר היה להתחיל להניע כוחות ממונעים על הכביש. מכל מקום, בערבו של ה-8 ביוני נכבשה צור. קטע כביש החוף שמדרום לליטאני טוהר, אמנם, אבל גשר הליטאני פוצץ (כזכור היה הקומנדו אמור לכבוש), ואי-אפשר היה להמשיך ולהתקדם. כל הגזרה המערבית של תא-השטח שמהליטאני ועד גבול ארץ-ישראל נמצאה בידי הבריטים, שנקטו בגישה-עוקפת בכך שחצו את האיזור ממזרח לצפון-מערב, וצור נכבשה לא מדרום, אלא ממזרח. ההתקדמות הבריטית הייתה טובה; אבל לא הייתה זו פעולת-שיטור.

הגזרה המרכזית (הבקעה)

התכנית להגיע ממטולה לראיאק התבססה על טיהור איזור הגבול — מרג'עיון, אל-חיאם, חירבה, חצביה ונבטיה א-תחתא, שבעקבותיו תפוצל הבריגדה האוסטרלית ה-25 לשני טורים שיפעלו במקביל לאורך שני צירים בבקעה, ויסייעו זה לזה אהדדי. התכנית לשלב הראשון חייבה ריכוז הכוח באיזור דפנה, ומשם, עם חשיכה, ינועו הכוחות ליעדיהם. הכוח המזרחי (בעוצמה גדודית — גדוד 2/33) ינתק את הדרך העוברת מקונייטרה דרך הבניאס למרג'עיון וישתלט על הכפרים שבעא, רשיה אל-פוחר וחבריה, ויחסום את הכביש היוצא ממרג'עיון, באיזור שממערב לאל-פרדיס. הכוח המערבי (בעוצמה גדודית — 2/31) ישתלט על הקו מרג'עיון — נבטיה א-תחתא. כוח נוסף של הבריגדה ה-25 נועד להתקדם דרומה דרך אל-עדיסה ובלידה, וליצור מגע עם אגפה הימני של הבריגדה ה-21 (שכזכור, פעלה ממלכיה לכיוון תַּבְּנִין).

באגף הימני של המבצעים הושגו היעדים. הגשר שלידי הבניאס פוצץ, והאגף הובטח מפני התקפת-נגד צרפתית אפשרית מקונייטרה. הכוחות שנועדו לבצע את החדירות העמוקות (עד אל-פרדיס — בעוצמה של כפלוגה) יצאו לדרכם,

ההתקדמות החלה ב-8 ביוני בשעה 0200. מחלקת חי"ר מגדוד 14/2 יצאה מבית המכס שבראש-הַנְּקָרָה ונעה רגלית לאורך הדרך היורדת לנאקורה. באיזור נאקורה נתקלה במוצב צרפתי שחלש על הדרך, ולאחר קרב קצר, בו נהרגו חמישה צרפתים, טוהרה הדרך. השעה הייתה 0500. בשעה 0630 לערך נשלח טור משוריין קטן, שכלל שישה טנקים קלים, שני תותחים נ"ט וחיילי הנדסה, כשתפקידו לבדוק את מצב הדרך. הטור נתקל בכוחות צרפתיים שחסמו את הדרך, והתפתח קרב.

במקביל להתקדמות לאורך כביש החוף, נכבשו מספר עמדות גבול של וישי לאורך כביש הדרום הלבנוני — לבונה ואלמה א-שעב בגזרה המערבית, עיטה א-שעב, עיטרון, פינת-ג'בל ועין-אבל בגזרה המזרחית. כל הכפרים הללו נכבשו בפעולה רגלית במהלך ליל ה-7/8 ביוני, ובערך בשעה 0400 החלו יחידות הנדסה להכשיר דרך שתחבר את מלפיה, ואח כביש גבול הצפון שבשטח ארץ-ישראל, עם כביש הדרום הלבנוני. הדרך הוכשרה במהירות ובשעה 0630 יצא טור משוריין, ובראשו 13 נושאי-ברך וחלילים ופלוגת חי"ר במשאיות, ממלכיה לעבר פינת-ג'בל ומשם צפונה, לתַּבְּנִין. כוח זה נועד להגיע לכביש החוף ליד צור, ואכן, לאחר שכבש כמעט ללא התנגדות את כל הכפרים שבדרכו (תַּבְּנִין אף התקבל בברכה על-ידי התושבים המקומיים), הגיע הטור לכביש החוף ליד צור בשעה 1400, 8 ביוני. כאן הוצבה חסימה כלפי דרום, וכוח סיור נשלח צפונה לעבר הליטאני; כוח זה נבלם במחסום דרכים במרחק קצר מהנהר, ומגדתו הצפונית של הנהר נורתה אש של כוחות וישי על הכוחות הבריטיים. הסתבר שיהיה צורך לבצע צליחה-בכוח מול התנגדות עזה.

סיכום היום הראשון

אם כן, לסיכום היום הראשון למבצע ניתן לקבוע שיעדים רבים הושגו, בעיקר במזרח. במערב נתקעו הכוחות הבריטיים דרומית לליטאני, ובמרכז גילו כוחות וישי התנגדות ניכרת.

במקביל התגלה שהצרפתים ייקשו את כביש

ייקוש בכביש החוף, ליד איסקנדרון; הכביש חסום למעבר.

העיקרי — יצאו מאיזור ארפידי. האחד — גדוד הראגי'פוטנה — חצה את הירמוך והגיע לדרעא מכיוון צפון-מערב; האחר, גדוד פונג'אב, הגיע לדרעא מדרום; המקום נכבש ב-0830. גדוד הראגי'פוטנה המשיך להתקדם, תפס עמדות ליד שיח' מסכין, וכבש את שיח' מסכין ואזרע למחרת, ה-9 בחודש; ב-9 ביוני שעה 1000 הושלמה משימתה של הבריגדה 'ההודית ה-5, וכוחות צרפת החופשית עברו דרך קוויה כדי להמשיך בהתקדמות לעבר דמשק.

המשך שלב א'

גזרת החוף

כאמור לעיל, בליל ה-8/9 בחודש הונחת הקומנדו. מחמת טעות, פוצלו כוחותיו מדרום לליטאני ומצפון לו; וממילא הסתבר שגשר הליטאני פוצץ. במשך כל יום ה-9 בחודש התנהל קרב עז באיזור שפך הליטאני, כשעמדות וישי שנחפרו מעל לנהר שולטות על איזור הגשר. חציית הנהר בוצעה בעזרת סירות, והסתייעה

ולמעשה לא היה ידוע עליהם דבר. אבל, באגף שמאל נחקלו הכוחות הבריטיים בהתנגדות צרפתית ניכרת, בעיקר ממצודת אל-חיאם ומהבופור. כוח קטן הצליח לחדור למצודת אל-חיאם, אבל נהדף, והתקפות נוספות נדחו ליום המחרת. מעמדותיהם שבבופור ובחירבה שלטו כוחות וישי על השטח, והסכו לאוסטרלים אבידות רבות, תוך שהם מרתקים אותם למקומם יום שלם.

הגזרה המזרחית (רמת הגולן)

בגזרה המזרחית פעלו ארבעה טורים: האחד יצא מראש-פינה, עבר ב-0415 דרך גשר בנות-יעקב, וב-0500 נמצא בכפר נפת. שם ירדו הכוחות מכלי-הרכב והחלו בהתקדמות לעבר קונייטרה. באותו יום כבשו את תל אבו-נידה. למחרת הסתבר שכוחות וישי נסוגו מקונייטרה ללא קרב.

טור אחר התקדם מצמח לפיק, וכבש את המקום אחרי שהתגבר על התנגדות קלה. שני טורים נוספים — שהיוו את המאמץ

השתלטו האוסטרלים (גדוד 2/31) על חירבה וקליעה. בשעה 1300 חודשה ההתקדמות לעבר מרג'עיון, והעיירה נפלה כמעט ללא קרב, אם כי היה על האוסטרלים לטהר את הדרך מקליעה למרג'עיון, שהייתה ממוקשת.

בעקבות הקרבות הקשים על כיבוש מרג'עיון, הגיע מפקד הדיביזיה האוסטרלית, הגנרל לאוואראק, למסקנה שאין טעם להמשיך ולהתקדם בציר הבקעה, בגלל היתרונות שמעניק השטח למגן נחושה-החלטה. לכן, החליט להסיט את הבריגדה ה-25, חוץ מגדוד אחד, לציר החוף. באיזור מרג'עיון יעברו כוחותיו למערך הגנתי; הבריגדה ה-25 תנוע לג'זין, וממנה תמשיך בדרך רוחבית לצידון. עם זאת, נשלחו טורים ממונעים צפונה כדי לבדוק את האפשרות שמא הצרפתים נסוגים. טורים אלה הותקפו מהאוויר ומהקרקע, ונבלמו; רק טור אחד המשיך צפונה, במגמת סיור, לאורך מערב הבקעה.

באותה עת הושלמה בניית גשר חדש על הליטאני, במקום הגשר שפוצץ בידי כוחות וישי, וכוחות הבריגדה ה-21 ובראשם גדוד 2/31 — החלו להתקדם לעבר ג'זין. היה זה מסע לילי מפרך, שבו נתקעו כלי-רכב והוטלו לתהום, ונתק הקשר בין הנווטים לבין השדרה עצמה. מכל מקום, ב-14 ביוני נכבשה ג'זין. גדוד 2/25 — גדוד שני מבריגדה 25 — בא בעקבות ה-2/31, אם כי בשל בעיות תנועה השתרך מאחורי הגדוד הראשון. במצב זה נמצאו כאשר החלה התקפת-הנגד של וישי.

הגזרה המזרחית

בגזרה זו התקדמו כוחות צרפת החופשית דרך קווי הבריגדה ההודית ה-5, ונעו צפונה. כאן נתקלו, לאורך הנהר עווג', בכוחות וישי. מבלי שיידעו זאת, ריכו הגנרל דה ורדילאק, מפקד כוחות וישי, שישה גדודי חי"ר דרומית לדמשק, וכן את מרבית הטנקים שעמדו לרשותו. שלושה גדודים נוספים נותרו באיזור ג'בל דרוז.

סיכום כללי של שלב א'

ב-13 ביוני הסתבר סופית שמבצע "אקספורטר" עתיד להיות מסע-מלחמה יקר

במתיחת כבל לרוחבו. כוח התוקף הוסבו אבידות ניפרות; מצבו השתפר רק עם הנחתת אש סיוע מדויקת מתותחנים 25 לישראל. לאחר חציית הנהר ושיהור השטח השולט עליו הסתבר שכוחות וישי ערוכים גם לאורך השלוחות החולשות על כביש החוף, לאורך כק"מ וחצי צפונית לנהר; ולפיכך נערכו התקפות נוספות, בסיוע כוחות הקומנדו שנחתו בלילה הקודם. בליל ה-10/9 ביוני נבנה גשר על הנהר, ועם שחר ה-10 בחודש החלו כוחות ממונעים של הבריגדה ה-27 לחצות את הנהר, ולנוע צפונה. בהמשך הסתבר שכוחות וישי ערוכים ברכסים שלאורך כביש-החוף. שילוב של אש ארטילרית ואש מתותחי הצי סייע לדחוק את הצרפתים צפונה; אבל הם לא נשברו, והמשיכו לשלוט באש על הכביש. ב-11-12 בחודש נערך קרב באיזור אדלון; הצרפתים הדפו את התקפות האוסטרלים לאורך כביש החוף, אבל נסוגו לאחר שכוח מהאגף נשלח לאורך שלוחות ההרים. בכל מקרה, כוחות וישי ניהלו קרב-נסיגה מסודר ועיקש.

גזרת המרכז

בגזרת המרכז, בה תוואי השטח קשים ביותר, ולכן גם נוחים ביותר להגנה, לא הצליחו הבריטים להשלים את משימותיהם. מצודת אל-חיאם נכבשה, שכן הצרפתים פינו אותה; אבל חירבה ומצודת הבופור נותרו בידי הצרפתים. גשר הליטאני שלמרגלות הבופור נכבש בידי פטרול בריטי, אבל נכבש-מחדש בידי כוחות וישי, שפוצצוהו. באגף הימני, אותו כוח שנשלח לאל-פרדיס הצליח להגיע למקומו ולהציב את החסימה על הכביש, אם כי בזמן רב מהמתוכנן; כוח זה — פלוגה — היה מנותק ממפקדת הגדוד במשך ארבעה ימים, ולאחר שניהל מספר קרבות הגנה, נאלץ לסגת.

ב-10 בחודש חודשה ההתקפה לכיוון מרג'עיון. כלקח מהכשלונות הקודמים, הוחלט עתה לבצע התקפת לילה ולהפעיל סיוע ארטילרי מאסיבי. רוכזו 40 קני ארטילריה, שסיפקו מסך-אש מתגלגל לכוחות החי"ר, אשר הונחת במרחק קצר ביותר לפני הכוחות המסתערים. ההתקפה החלה בשעה 0230, ובשעה 0500 כבר

הגזרה המזרחית (רמת-הגולן) והמרכזית (הבקעה)

ב־14 בחודש עדיין המשיכו הכוחות הבריטיים לתקוף, בהמשך לתכנית המקורית. כוח אחד יצא מקונייטרה, התקדם צפונה לאורך כביש קונייטרה — דמשק, והגיע למרחק של כשישה ק"מ מסאסא. כוחות אחרים החלו בפיצוץ קו ההגנה על דמשק, לאורך כביש דרעא — דמשק. כאן היו שישה גדודים של כוחות וישי ערוכים צפונית לנהר עווג', בעיקר על שלושה תילים: תל פיסנה, ג'בל כלב וג'בל אבו אטריז. הכוחות הבריטיים, שמנו כאן את הבריגדה ההודית ה־5, את הבריגדה של הצרפתים החופשיים ואת כוח הפרשים של קולט, תקפו לאורך כל הקו. באגפם השמאלי (המערבי), הצליחו ההודים לכבוש את כפר פיסנה ואת תל פיסנה. הצרפתים החופשיים כבשו את ג'בל כלב; אבל ג'בל אבו אטריז נותר בידי כוחות וישי, וממנו הם שלטו באש על הכביש לדמשק.

ואז, דווקא כאשר נדמה היה שהקרב על דמשק עתיד להיות מוכרע בפיסנה, ולטובת הבריטים, החלה התקפת-נגד של כוחות וישי.

התקפת-הנגד הלמה בבריטים בארבע גזרות:

- א. בדרום, הגיחו שתי פלוגות של וישי מג'בל דרוז, והשתלטו על אזרע.
- ב. בגזרת דמשק, תקף כוח של כשני גדודים לאורך ציר דמשק — קונייטרה, והשתלט על קונייטרה.
- ג. בגזרת המרכז — הבקעה — כוח של כשלושה גדודים ומספר טנקים תקף לכיוון מרג'עיון.
- ד. בגזרת המערב — כוח של כגדוד תקף את ג'זין.

בתוך יממה אחת, הצליחו כוחות וישי להפוך על-פיה את תמונת המצב. כיבוש אזרע איים על עורפו של הכוח הבריטי שמדרום לדמשק; כיבוש קונייטרה יצר איום אפשרי על עורף הכוחות הבריטיים שבגזרת מטולה — מרג'עיון; וכו-בזמן נכבשה מרג'עיון, ולמעשה לא עמדה לרשות הבריטים שום עתודה מיידית בגזרת מרג'עיון. גם התקפת-הנגד על ג'זין ריתקה אליה כוחות ותשומת-לב.

ומסוכן. עמדתו של וייוול, שיש לבצע את המהלך בכוחות מספיקים, הוצדקה. אבידות הבריטים הגיעו לכ־500, כוחות וישי לא נשברו, והסתבר שרמתם טובה; ובשתי גזרות (המערבית והמרכזית) נתקעה ההתקדמות. לכן, הורה וייוול לדיבזיית החי"ר ה־6 לעלות ממצרים לאזור רמת-הגולן, ולקבל פיקוד על הגזרה, לקראת המשך המבצעים.

שלב ב' (14-22 ביוני)

התקפת-הנגד הצרפתית

בעוד הכוחות הבריטיים מתקדמים היטב באגף ימין ונבלמים במרכז ובשמאל, החלו כוחות וישי להנחית התקפות-נגד בכל הגזרות. התקפות-נגד אלו היוו את פתיחת השלב השני של המערכה, וכמעט שהוציאו את הבריטים משיווי-משקלם.

האגף המערבי (גזרת החוף)

במשך ה־13 וה־14 ביוני התנהלו קרבות עזים באזור צידון. מפקד הבריגדה האוסטרלית ה־21 לא רצה לפגוע בעיר עצמה, שהכילה באותה עת כ־12,000 תושבים; לכן ניסה לטהר את השטח מסביב לה, בלי להיכנס לעיר עצמה. מישור החוף באזור זה משתרע לרוחב של כקילומטר — קילומטר וחצי; שלוחות ההרים חולשות עליו ועל כביש החוף. הצרפתים התחפרו בשלוחות, ומתן שלטו באש על ציר ההתקדמות של האוסטרלים. הם גם הנחיתו מספר התקפות-נגד, שכללו טנקים חי"ר. בגלל העדר טנקים ותותחים נ"ט בצד הבריטי, נשברו התקפות-הנגד באש ארטילרית, שלעתים נורתה בכינון ישיר. בצהרי ה־15 ביוני הסתבר שהצרפתים פינו את צידון, והעיר נפלה ללא קרב.

בימים הבאים נמשכה ההתקדמות צפונה, אבל ב־18 בחודש הצטוותה הבריגדה ה־21 לעצור במקומה, שכן בגזרה המרכזית ערכו הצרפתים התקפת-נגד, שאיימה לשבש את מהלך כל המבצע. הכוחות הבריטיים הגיעו לנהר דאמור רק בתחילת יולי, ושם היה עתיד להיערך קרב חשוב ביותר — צליחת הדאמור.

סיכום התקפות-הנגד: ארגון-מחדש של הכוחות הבריטיים

מטרת התקפות-הנגד של הצרפתים היתה לשבש את המתקפה הבריטית, ואם אפשר — להדפה; כוונתו של הגנרל דה-הורדילאק היתה לייצב את המצב בדרום לבנון וסוריה, בכדי שיוכל להסיט כוחות אל מול כוח הפלישה הבריטי שעלה מעיראק — כוח "האבפורס". היעדים שנקבעו לכוחות וישי היו, לפיכך, מוגבלים לתחום סוריה; הכוונה היתה להגיע, לכל היותר, לגשר בנות-יעקב במזרח ולא-חיאם בצפון, ולצונמין בדרום, ולא לפלוש לארץ-ישראל. בכל מקרה, למרות שהבריגדיר לויד הצליח לייצב את המצב, הגיע עתה מבצע "אקספורטר" לנקודת-ההכרעה. במשך עשרה ימי קרבות — מה-8 ביוני ועד ה-18 בו — לא הושג אפילו קרה-דיווח הראשון — כביש דמשק-ביירות. כדי לשפר את השליטה במערכה, הוחלט להקדים את מועד כניסתה של מפקדת הקורפוס האוסטרלי ה-1 לקרב. ב-18 בחודש בבוקר קיבל הגנרל לאוואראק לידו פיקוד על כל הכוחות הבריטיים בסוריה, חוץ מ"האבפורס". הוא העביר את הפיקוד על הדיביזיה האוסטרלית ה-7 לדי הבריגדיר אלן, והשלים את מצבתה בבריגדה של הדיביזיה ה-6, לקראת ההסתערות על ביירות, שעדיין נחשבה כיעד העיקרי. הפיקוד על הגזרה המרכזית נמסר למפקד הדיביזיה ה-6, גנרל אוטס. בגזרה המזרחית — דמשק — נשאר הפיקוד בידי הבריגדיר לויד, שכוחותיו מנו את כוחות צרפת החופשית והבריגדה ההודית ה-5 (תוך זמן קצר תקבל הדיביזיה ה-6 פיקוד על כוחות אלה). המשך המבצע נעשה, אם כן, כמבצע קורפוסי, שגופי-התמרון שלו כללו כשלוש דיביזיות; לעומת תחילת המבצע, שבו היו גופי התמרון כשלוש בריגדות.

הקרב על דמשק

ב-18 ביוני שידר הגנרל וילסון, המפקד הבריטי העליון בארץ-ישראל — לגנרל דנץ, המפקד העליון של כוחות וישי, וקרא לו להכריז על דמשק כעל עיר פרוזת, ולסגת ממנה; דנץ לא השיב.

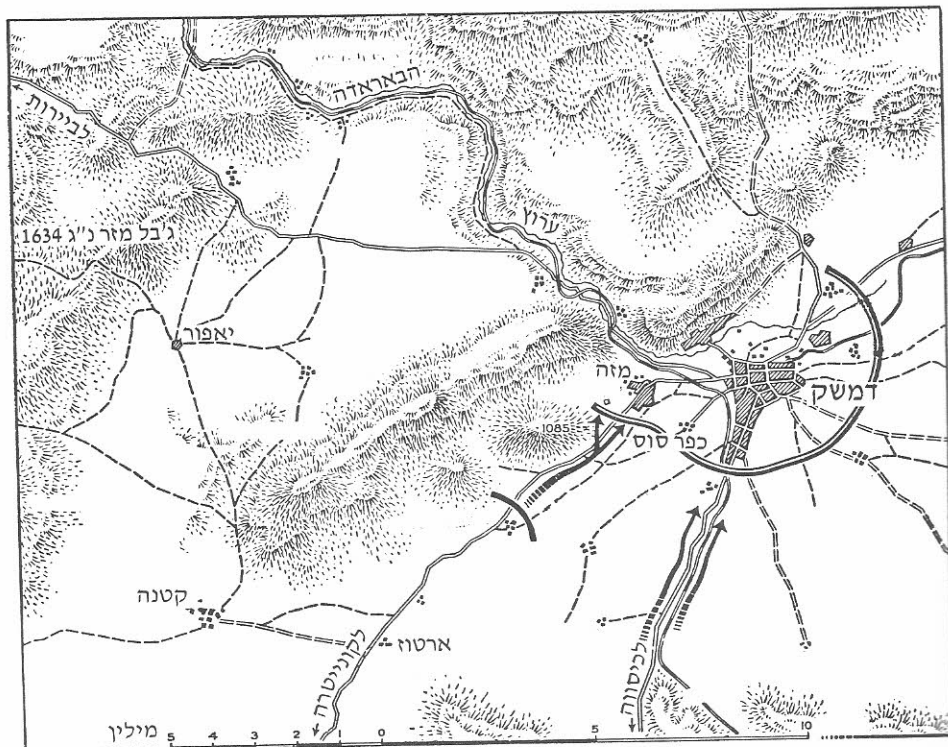
במיוחד היה חמור המצב בגזרת מרג'עיון — מטולה; מנקודת-מבטם של הבריטים היתה ארץ-ישראל חשופה עתה לפלישה נגדית מצד הצרפתים.

המצב החמור נמשך ביממה שבין ה-15 ל-16 בחודש; הפתרון היה בהתקפות-נגד בריטיות נגד התקפות-הנגד של וישי, והמצב שנוצר בעקבות התקפות אלו היה נפתל ביותר.

הבעיה באזרע נפתרה בכך שנשלח טור דרומה, מפסיקה; כוח זה תקף את אזרע מצפון, וכבשה-מחדש ב-17 בחודש. בג'זין נהדפה ההתקפה הצרפתית בקלות יחסית. בגזרת מטולה — מרג'עיון קובץ במהירות כוח מאולתר, כשחלק מחייליו נלקח מעתודות קטנות ומכוח שהוחזר מג'זין. כוח זה תקף-נגד, ואם כי לא הצליח לכבוש מחדש את מרג'עיון, הנה לפחות גרם לכך שכוחות וישי לא ימשיכו לנוע לכיוון דרום.

גם בגזרת דמשק התבטא הפתרון בהתקפת-נגד; והמהלך בו נקט הבריגדיר לויד — מפקד הבריגדה ההודית ה-5, שהחליף את גנרל לז'נטילהום מכוחות צרפת החופשית, שנפצע, כמפקד כל הכוחות בגזרה זו — היה מפתיע, ומסופך. הוא המשיך להתקדם לעבר דמשק, והורה לבריגדה ההודית ולכוחות צרפת-החופשית לנוע לכיוון כביש דמשק — קונייטרה. כוחות צרפת-החופשית החזיקו בכל מכלול התילים שלאורך קו העוג' — כולל ג'בל מאדאני — ואילו גדוד הדי כבש ב-16 בחודש את ארטו, כשמונה קילומטרים דרומית לדמשק. כך נוצר מצב שבו הכוחות הצרפתיים בקונייטרה — שלכדו את הכוח הבריטי שנמצא בעיר וחיסלוהו — נותקו עתה מבסיסם.

במקביל, החלו להגיע מארץ-ישראל היחידות הראשונות של דיביזיית החי"ר הבריטית ה-6 — אותו כוח נוסף שהוחלט להטילו למערכה, לנוכח המצב שנוצר בסיום שלב א'. ב-17 בחודש כבשו שני גדודים מהבריגדה ה-16 של דיביזיה 6 את קונייטרה. עיירה זו, שעברה מיד ליד, סבלה נזקים חמורים.

הקרב על דמשק ועל כביש דמשק-ביירות

המבצע, שהחל בליל ה-19/18, אכן הציב את הכוחות ההודים באל-מזה — כק"מ דרומית לכביש דמשק-ביירות — אבל התוקפים מצאו עצמם לכודים באש כוחות צרפתיים עדיפים. התקפת כוחות צרפת החופשית מדרום נכשלה, וכוחות וישי, שהתרכזו באיזור אל-מזה, תקפו-נגד, בהפעלים טנקים. למעשה, בשני ימי הלחימה הבאים, השמידו לחלוטין את הכוחות ההודיים. ניסיון לחלץ את הכוחות ההודיים מאל-מזה, שבוצע בידי כוח מאולתר של הבריגדה היהודית ה-5 — כולל אותו כוח שהושאר מקודם כאבטחת-אגף — נכשל. שוב, בעוד שברמה האסטרטגית היו כוחות וישי במצב ביש — הנה ברמה הטקטית הצליחו הם להפוך את הקערה על-פיה. הדרך היחידה לכבוש את דמשק הייתה בהורמת כוחות נוספים. וזאת, למרות שכוונת הדרג הפוקד הייתה לרכז מאמץ לכיוון ביירות. וכך,

באותו לילה החל המבצע לכיבוש דמשק. למרות שכוחותיו של הבריגדיר לויד היו מוחשיים, ותקנם חסר (גדוד שלם הושמד בקונייטרה בהתקפת-הנגד של וישי), החליט לויד להטיל את כולם לקרב על דמשק. כוח של כגדוד נותר כמשמר אגף בין ארטוו לזיבל מאדאני; הבריגדה היהודית ה-5 (כשני יודים מדולדלים) נעה לעבר כפר סוס ואל-מזה (שלידה נמצא שדה-התעופה של דמשק), כשמטרתה — להשתלט על אל-מזה שממערב לדמשק, ולנתק את ציר דמשק — ביירות. על כוחות צרפת החופשית הוטל לנוע לעיר מדרום, לאורך ציר ארביד — דמשק, ולכבוש את קדם התכנית הותירה לכוחות וישי רק ציר נסיגה אחד — צפונה, לכיוון חומס. הייתה זו תכנית נועזת, ביקר בהתחשב בעובדה שהכוחות המגנים עלו בספרם על הכוחות התוקפים. (שישה גדודים של וישי לעומת חמישה בריטיים).

שתדמור לא תיפול במהרה; ואכן, חיל-המצב של וישי, שמנה כגדוד, עמד במצור 12 יום. "האבפורס" אכן היווה איום על כוחות וישי, וכפי שראינו שימש כגורם בשיקולי וישי להתקפת-נגד, אבל הוא לא הצליח במשימתו העיקרית — ניתוק כביש דמשק — חומס.

סיכום שלב ב'

שלב ב' היה השלב המכריע לכיבוש סוריה ודמשק; אבל כוחות וישי סירבו להיכנע, ופפו על הבריטים לנהל עוד מספר קרבות מרים. בשלב זה נשברו התקפות-הנגד של וישי, ודמשק נכבשה; אבל דומה שרוח-הגייסות של וישי טרם נשברה לחלוטין. וכך הצליחו להחזיק מעמד בארבע גזרות; בתדמור — עיכבו את "האבפורס"; במרג'עיון — עדיין שלטו בעיירה, ולכן גם על נתיבי-התנועה המתוכנן דרך הפקעה; ובציר החוף — עדיין עיכבו את הבריטים, ואף הכינו מערך מבוצר בגדתו הצפונית של הדאמור.

שלב ג'

גזרת כביש דמשק — ביירות

בגזרה זו החל, ב-24 ביוני, הניסיון לפרוץ את כביש דמשק-ביירות, מתוך כוונה להגיע בכך לעורפם של כוחות וישי שבמרג'עיון, לכבוש את זחלה וראיאק, ולאיים על ביירות ממזרח. אבל, במהרה הסתבר שקשה לפרוץ את הכביש; למעשה, זו התגלתה כמשימה בלתי-אפשרית. כוחות וישי נערכו להגנה באיזור ג'בל מזר, המתנשא מדרום לכביש לגובה של כ-500 מ' מעליו (גובהו מעל לים כ-1,600 מ'). תחילה לא ידעו הבריטים אם ההר מוגן כלל ועיקר, ולכן שיגרו פלוגת-חי"ר ללכדו, ובמקביל הכינו טור ממונע שיחל להתקדם לעבר זחלה, לאחר שאיזור ההר יטוהר. עתה החלה מערכת משנה מקומית קטנה, שנמשכה בין ה-24 ל-27 בחודש; לאחר הפלוגה הראשונה, הטילו הבריטים פלוגה נוספת, ולבסוף — שני גדודים. למרות ששיא ההר נכבש, לא הצליחו הבריטים לטהר את סביבות ההר

הוחלט להעביר את הבריגדה הבריטית ה-16 מהרביבייה ה-6 — זו שנועדה לנוע לאיזור החוף — לגזרת דמשק. ב-20 בחודש הגיע הגדוד הראשון מבריגדה זו לאיזור אל-מזה. אז טרם היה ידוע שהכוחות ההודיים ששהו באל-מזה מזה יום וחצי כבר הוכנעו; ומכל מקום, הוחלט שבמקום להיכנס לאל-מזה, על גדוד זה (האוסטרלי ה-2/3) להשתלט על הרכסים שמצפון-מערב לאל-מזה. ברכסים אלה בנו הצרפתים מצודות קטנות, ששלטו בתצפית ובאש על אל-מזה ועל כביש דמשק — ביירות.

בליל ה-21/20 בחודש נערך הקרב על הרכסים; שוב תקפו כוחות וישי התקפת-נגד, ואף לכדו את מפקד הגדוד האוסטרלי. אבל, הקרב הוכרע. למעשה, אותה עת כבר נמצאה חסימה על כביש ביירות — דמשק. פלוגת חי"ר אוסטרלית, שהשתתפה לילה קודם-לכן בניסיון לחלץ את הכוחות ההודיים שבמזרח, הגיעה לכביש וחסמה אותו. בלילה שלאחר-מכן, בליל ה-21/20, הותיר המ"פ מחלקה (למעשה הייתה זו כיתה) על כביש ביירות — דמשק, ובראש שאר הפלוגה תקף את הרכסים ממזרח למערב — ובכך סייע, שלא בידועין, להתקפת הגדוד ה-2/3 על המצודות.

ב-21 ביוני בצהריים נכנעה דמשק. לא נערכו קרבות רחוב; חסימת כביש ביירות — דמשק היא שהניעה את מפקד כוחות וישי שבעיר להורות לכוחותיו להסתגן דרך ההרים ולהתרכז באיזור ערוץ הברדא, לאורך כביש ביירות — דמשק. הוא גם הורה להשאיר חסימות בדומר שבפתחת הכביש, ובקטנה שמדרום לו, כדי למנוע את המשך התנועה של הכוחות הבריטיים מדמשק לביירות. רק עתה הושג, אם כן, קו-הדיווח הראשון — וגם הוא, רק בקצהו המזרחי.

עתה היה על הכוחות הבריטיים לנצל הצלחה ולנוע מערבה, לעבר הפקעה וביירות; אבל הם היו מוקשים לחלוטין. ההתקדמות חודשה רק ב-24 בחודש; ולמועד זה כבר היה כביש דמשק — ביירות, מוגן היטב בידי כוחות וישי באיזור ג'בל מזר.

ב-21 בחודש החל "האבפורס" — הכוח שעלה מעיראק — בהתקפתו על תדמור. לאחר שהוא-עצמו הופצץ מהאוויר ממטוסי וישי, הסתבר

ב-29 בחודש החליפה הבריגדה הבריטית ה-23 (מדיביזיה 6) את גייסות הדיביזיה האוסטרלית ה-7.

בעקבות ההצלחות של וישי בכביש ביירות — דמשק, במרג'־עיון ובחדמור, הוחלט לרכז עתה את המאמץ העיקרי בגזרה אחת בלבד — גזרת החוף. בין ה-20 ביוני לתחילת יולי התנהלו קרבות בגזרת ג'יז'ן תוך כדי כך שהכוחות שלאורך החוף מתקדמים צפונה לעבר הדאמור. הכוחות הבריטיים התארגנו מחדש. הדיביזיה האוסטרלית ה-7 רוכזה במישור החוף, בהרכב של שלוש בריגדות. הדיביזיה הבריטית ה-6 קיבלה פיקוד על גזרות מרג'־עיון ודמשק, וכוחות צרפת החופשית נותרו בדמשק. כדי שלא תהיה שום הסחת־כוחות שהיא מהיעד העיקרי — ביירות — פקד לאוואראק על מפקדי המשנה שלו שלא לנהל כל פעילות הִתְקַפִּית שהיא; כל המאמצים רוכזו בהתקפה על הנהר דאמור, שנועדה לפרוץ את הדרך לביירות.

הקרב על הנהר דאמור

הקרקע שמצפון לנהר דאמור מבוותרת, וכוללת מצוקים וואדיות עמוקים המשתרעים — כללית — ממזרח למערב. יש מקומות שבהם הגדה הצפונית ממש אנכית, מה שמקשה על חציית הנהר או גישורו. בין ההרים במזרח לים במערב משתרעת רצועת חוף שטוחה וצרה, כ־750 מ' רוחבה — ובה מטעי בננות ותמרים. עמדות ההגנה העיקריות הוצבו על המצוק, שעליו נמצא הכפר אל־חמרה. מזרחה משם, עמוק יותר לתוך היבשת, הסתמכו הצרפתים על קשיי הקרקע, ונראה שִקְבְּרוּ שאין צורך בהוספת מכשולים למכשולים הטבעיים הקיימים. כקילומטר מזרחה לאל־חמרה נמצא הכפר אל בואום (כיום — אל־משרף) ומעליו מתרוממת הקרקע לנקודת גובה 565, שהיא הנקודה הגבוהה ביותר באזור, וחולשת על הכפר הקטן אר־רומנה.

תכנית הפעולה קבעה התקפה בשתי בריגדות, כשבריגדה שלישית תנצל הצלחה. במערב הוטל על הבריגדה ה-21 לצלוח את הדאמור בארבעה גדדי ח"ר, כשאחד יתקוף חזיתית את אל־חמרה,

מכוחות וישי, שריכוזו מצפון־מערב לו כוחות ח"ר, טנקים ולפחות שלוש סוללות ארטילריה. אופיו ההררי של השטח גם איפשר לכוחות של וישי לטווח את הארטילריה שלהם על הכוחות הבריטיים, שרבים מהם נמצאו באיזור יאפר שמדרום־מזרח להר מזר (ממערב לכביש דמשק — ביירות). שלושה ימים רצופים התנהל הקרב על ההר, אבל כוחות וישי לא נכנעו. יתר־על־כן — הם אף הנחיתו התקפות־נגד, במטרה לכבוש־מחדש את שיאו של ההר. הפלוגה האוסטרלית שכבשה את השיא נותרה, למעשה, מבודדת בתנאי מזג־אוויר קשים, וללא אפשרות לתְסַפֶּקָה. לכן נאלצו אנשיה (שרידיה, ליתר דיוק) לסגת. לדעתם, אילו היה עומד לרשותם קת"ק, יכלו להפוך את ג'בל מזר למנוף לפיצוח המחסום של כוחות וישי על כביש דמשק — ביירות, שכן ממקום צפו בכל מהלכי כוחות וישי; אבל הקת"ק שנשלח אליהם לא הצליח ליצור קשר עם הארטילריה (מכשירו התקלקל) ועזב אותם; שיא ההר פונה וההתקפה לאורך כביש דמשק — ביירות לא חודשה אלא כעבור עשרה ימים.

הגזרה המרכזית (מרג'־עיון)

משך כל העת, מאז התקפת־הנגד הצרפתית, התנהלו קרבות קשים בגזרת מרג'־עיון. כוחות וישי שלטו במרג'־עיון, באל־חיאם ובאבל א־סאקי. לאחר שכמה התקפות לעבר מרג'־עיון ממערב נכשלו, החליט הבריגדיר ברימן, שפיקד על הכוחות הבריטיים בגזרה (עתה, ארבע מסגרות גדודיות), לתקוף ממערב ולהשתלט על אבל א־סאקי, ובכך לנתק את הכוחות שבמרג'־עיון; הדרך האחרת המובילה למרג'־עיון מצפון נמצאה בשליטת אש הבריגדה ה-25 מהרכסים שמדרום לג'יז'ן, ולכן היו כוחות וישי תלויים באספקה שתבוא דרך כביש הנקעה המזרחי, העובר ליד אבל א־סאקי.

ב-24 בחודש נכבשה מרג'־עיון; אבל כל התקדמות צפונה נבלמה. הצרפתים, שריכוזו באיזור כחמישה גדודים, נערכו להגנה באיזור שבין חצביה לבין רכס קול שמצפון לאבל א־סאקי (רכס זה ידוע כיום כנקר א־שרקי), וממקום זה הדפו את כל ההתקפות הנוספות.

המבצעים באגף המזרחי

בינתיים, באגף המזרחי, שבפיקוד הדיביזיה ה-6, נראו סימנים לדילול כוחות וישי. במטרה לרתק אותם למקומם, ולמנוע שליחתם כתגבורות לחזית הראשית (שבציר החוף), פקד מפקד הדיביזיה לתקוף שוב לאורך כביש דמשק — ביירות, והפעם במאמץ של בריגדה שתפעיל שני גדודים — מצפון לכביש ומדרום לו. שוב ניטש קרב עז ביותר, ובעיקר במאמץ הדרומי, על הר מזר. בקרבות שנמשכו יומיים לא הושגה הבקעה; הבריגדה ה-16 הבריטית הותשה לחלוטין, וגם לכוחות וישי הוסבו אבידות.

במקביל לקרב על דאמור, הושגה התקדמות גם באגף הצפון-מזרחי, בו פעלו הכוחות שהגיעו מעיראק. "האבפורס" הצליח לכבוש את תדמור ב-3 ביולי; כוחות-חלוץ מהדיביזיה היהודית ה-10 נכנסו מעיראק לסוריה בשני צירים — בריגדה 20 ממוצול, ובריגדה 21 מאבו כמאל, לעבר ציר אד-זור. שני כוחות אלה נעו לאורך צפונה של סוריה, ונועדו להגיע לחלב. "האבפורס" התקדם מתדמור לחומס, וב-12 ביולי חבר עם כוחות צרפת החופשית שעלו מכיוון דמשק. ב-9-10 בחודש נסוגו כוחות וישי גם בגורת מרג'עיון, וב-11 בחודש החלו כוחות הבריגדה ה-23 לנוע לאורך הבקעה צפונה.

סיכום שלב ג'

ב-11 בחודש היה מצבם של כוחות וישי נואש. הקרב על ביירות הסתיים בכישלונם, והעיר נותרה ללא מגן מפני הכוחות שהתקדמו לאורך ציר החוף. ציר הבקעה פונה על-ידם. סוריה פותרה על-ידי הכוחות שעלו מעיראק. רק בציר דמשק — ביירות הצליחו להחזיק מעמד, אבל גם הותשו כוחותיהם בקרבות הקשים. בשלב זה נהנו הבריטים מעליונות אווירית וימית מוחלטת (ראה להלן). אי-אפשר היה לצפות לשום עתודות שהן; וב-11 בחודש בערב שירד הגנרל דני ברדיו וביקש שביתת-נשק שתיכנס לתוקפה בחצות של אותו יום. למחרת החל משא-ומתן על הכניעה; כוחות וישי נכנעו ללא-תנאי, וניתנה להם האפשרות להצטרף לכוחות צרפת החופשית, או לשוב לצרפת.

ושלושה אחרים — יצלחו באיזור אל-בואום, ויעקפו את דאמור מימין.

מזרחה משם, במרחק של כ-15 ק"מ דרומית-מזרחית לדאמור, תחקוף הבריגדה ה-25 ממקומה שבג'זין כלפי צפון, ותכבוש את הכפר ק'ית אד-דין, המהווה צומת-דרכים חשוב.

הבריגדה השלישית — ה-17 — תנצל הצלחה ותעבור דרך קומי הבריגדה ה-21 לאחר הצליחה. הפעולה עצמה החלה בחצות ליל 6/5 ביולי. גדוד 2/14 תקף את אל מוע'ירה שבמזרח ג'ורת-ההתקפה, ובכך חסם את הדרך המובילה מק'ית אד-דין לאיזור דאמור. באיזור אל-חמרה החל הקרב בשעה 0120 בהרעשה ארטילרית של 60 קנים. בחיפוי אש זו חצה גדוד 2/16 את הנהר, ונערך על הגדה המרוחקת.

ב-0440 חדלה האש הארטילרית, וההתקפה החלה. האש הארטילרית המשיכה להיות מונחתת לפני הכוחות המתקדמים, במסך-אש מתגלגל שקודם מדי חמש דקות ב-100 מטרים.

מבין שלושת ראשי-הגשר, הושגה התקדמות רק באמצעי, במאמץ שכיוון לעבר אל-בואום. באגף השמאלי — מול אל-חמרה — ספג גדוד 2/16 אבידות כבדות, ונותר מרותק לאיזור הצליחה.

בתום יום הלחימה הראשון לאורך הדאמור המשיך הכוח המרכזי להתקדם צפונה, כשאנשיו נעים לאורך שבילי-עיוזים, ויוצרים איום על דאמור ממזרח.

התקפות-נגד של כוחות וישי שהונחתו ב-8 בחודש מכיוון רכס אפי שממזרח נהדפו. ב-8 בחודש נעשה ניסיון לפרוץ לאורך ג'ורת החוף לכיוון דאמור, והניסיון נבלם בידי כוחות וישי. עם זאת, החדירה לעורף המערך של וישי הציבה את הכוחות הבריטיים באיזור דאמור, ולכוחות וישי שבאיזור אל-חמרה לא נותרה ברירה אלא לסגת. ב-9 בחודש נפלה דאמור ללא קרב. עתה, משדאמור נפלה, הופצו שמועות ששלטונות וישי מנסים לגשש אחרי הפסקת-אש. אבל, ב-10 בחודש עדיין היתה התנגדות עיקשת בח'אלדה, כשמונה ק"מ דרומית לביירות; התנגדות זו פוצחה בסיוע אש ארטילרית חזקה. באותה עת נמשכה עדיין הלחימה צפונית לג'זין.

פעולות כוחות האוויר והים

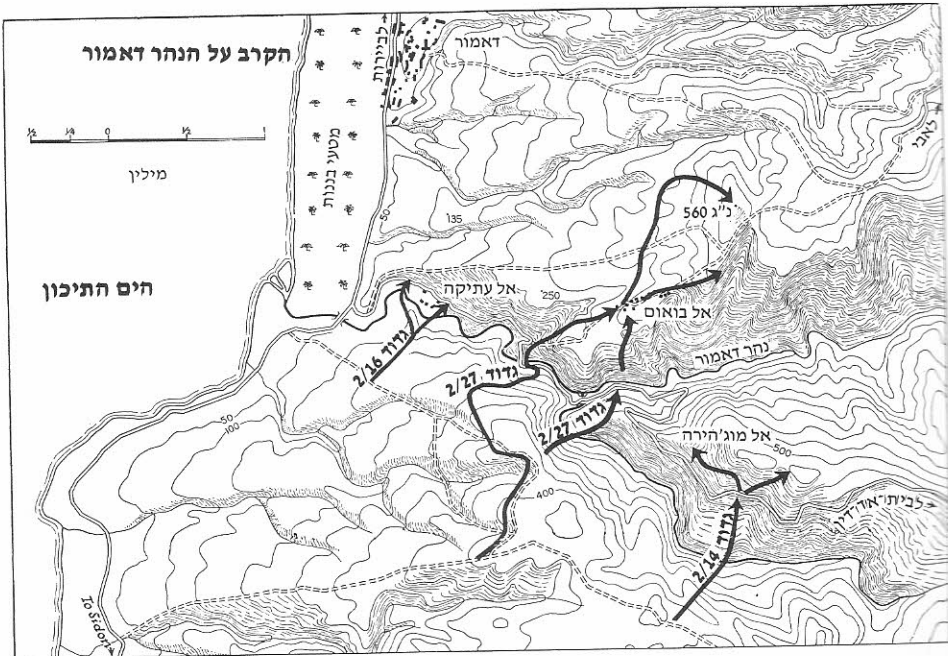
בתחילת המבצע היו כוחות האוויר הבריטיים מוגבלים מאוד, כמותית. אם כי ניסו להפעילם בתקיפת שדות-תעופה ובהשגת עליונות אווירית מעל שדה-הקרב הקרקעי, הסתבר במהרה שיש בהם צורך להגנה על כוחות הצי הבריטיים. הספינות הבריטיות — ובמיוחד המשחתות והסיירות — יכלו לספק סיוע באש לכוחות הקרקע שבציר החוף, בעיקר הודות למבנה הוואדיות והרכסים המשתפלים ממזרח למערב. אבל, לשם כך היה עליהן להתקרב לחוף, והן הותקפו בידי מטוסים של וישי, מספר מטוסים גרמניים (שנותרו מאז כשלון מרד ראשיד עלי), וספינות של וישי. וכך, במשך שני השלבים הראשונים למערכה, כוחות היבשה כמעט שלא זכו בסיוע אווירי. יתר-על-כן, הם הותקפו לא אחת בידי מטוסי וישי, שבמקרים אחדים הסבו להם אבידות ניכרות (כמו ל"האבפורס" ליד

פאלמירה, ולבריגדה ה-25 בג'זין).

אבל, הזמן פעל לטובת הבריטים ולרעת כוחות וישי. בשלב השלישי למערכה נוצרה עליונות אווירית כמעט מוחלטת של הבריטים, שהפציצו שדות-תעופה, נמלים ומטרות-קרקע. הם גם החלו להפעיל מפציצים בינוניים מאיזור התעלה. עד ה-11 ביולי אבדו לכוחות וישי 55 מטוסים (מתוך כ-70). חיל-האוויר הבריטי איבד רק כ-27 מטוסים; הקרב באוויר הוכרע לאו דווקא מחמת מערכה אווירית מרוכזת ומתואמת, אלא בתהליך של התשה. כוחות הים סייעו לכוחות היבשה; כוחות האוויר כמעט שלא פעלו בשדה-הקרב עצמו, ותורמתם היתה עקיפה יותר.

סיכום

הגנרל וייול לא רצה להיכנס למערכה שבה — לדעתו — לא יעמוד לרשותו כוח מספיק למילוי המשימה, אם יחליטו כוחות וישי להתנגד. כוחות

הנחה שתקיפותה הוכחה במערכה שתיארנו לעיל. בקרב על דאמור הושגה ההכרעה הודות לחדירה עמוקה לעורף האויב, שבוצעה לאורך שבילי-עיוזים; ולאורך ציר-לא-ציר זה נעו ארבעה גדודי חי"ר! בשטח ההררי, כבשטח המישורי, עדיפה הגישה העקיפה על פני הישירה; ויש לזכור שבשטח זה מוגברים החסרונות של הגישה הישירה, ומוכפלים היתרונות של הגישה העקיפה.

ג. **הסיוע באש כמרכיב חיוני** — הלחימה במערכה על סוריה ולבנון הפגינה את הערך הרב הטמון בעוצמת-האש. הקרב על דאמור, הקרב השני על חירפה — בקרבות אלה נעשה שימוש מושפל באש ארטילרית מרוכזת, שפעלה כמסך-אש מתגלגל לפני הכוחות המסתערים.

האש הארטילרית מגיעה לכל מקום; והיכן שהופעלה, ובריכוז מספיק, היה בה כדי להקל ביותר על מלאכת הכוחות התוקפים וזאת, גם אם נתחשב בעובדה שבהרים קיימת בעיה של מסלולי-ירי. באותם מקרים בהם ניתן היה להעניק סיוע-אש מהאוויר ומהים, הוא היה רב-תועלת.

ד. **עצמאות לכוחות הפועלים בצירים נפרדים** — בשל השטח ההררי מתרבים קשיי השליטה, ופוחתת היכולת להעביר כוחות מציר לציר. כתוצאה מכך, ניתנת עצמאות רבה למפקדי הכוחות הפועלים בצירים נפרדים. במערכה לכיבוש סוריה ולבנון נקטו מפקדי-המשנה בגישה תוקפנית, שהיא בריאה מיסודה — אבל משתבכו, אי-אפשר היה לסייע להם.

ה. **פיקוד ושליטה** — בשטח ההררי מסתבכות בעיות הפיקוד והשליטה הן בגלל בעיות קשר ברורות, והן בגלל אותה עצמאות ובעיות בתיאום שהוזכרו לעיל. במערכה שתיארנו פעל תחילה המפקד העליון — וילסון — ממקומו שבירושלים. רק עם הפעלת מפקדת הקורפוס האוסטרלי שופר התיאום בין הכוחות השונים.

ו. **תשישות הכוחות** — השטח ההררי מחייב את החייל הבודד למאמצים גופניים ניכרים. במספר מקרים הגיעו כוחות לכדי תשישות גמורה, כמו, לדוגמה בפרשת הקרב על ג'בל מזר. כוחות הלוחמים בשטח הררי חייבים להיות מוכנים, מנטאלית, למאמצי-היתר הנדרשים מהם בשטח זה.

וישי אכן התנגדו, וכתוצאה מכך היה צורך לתגבר את הכוחות הבריטיים. במקום "פעולת שיטור" בהיקף של פחות משתי דיביזיות, הופעלו לבסוף למעלה מארבע דיביזיות. אבידות הבריטים היו כ-3,300, ועוד כ-1,300 מכוחות צרפת החופשית. אבידות וישי היו כ-6,000. ההיסטוריה הרשמית הבריטית אומרת על המערכה הזו: "היו אלו אבידות גדולות מדי לגבי מערכה מרירה זו, שיש להצטער על עצם קיומה".

לקחים מהמערכה

המערכה לכיבוש סוריה ולבנון התבצעה בשטח הררי, ולכן דרשה מהכוחות המבצעים אותה מאמצים ניכרים ביותר.

המבצע הבליט כמה לקחים, המופרים גם ממערכות הרריות אחרות:

א. **השטח כמכפיל עוצמת המגן** — השטח ההררי תיעל מראש את ההתקדמות לצירים מוגדרים, וכתוצאה מכך יכלו הצרפתים לַמְקֵם קווי הגנה לאורך צירים אלה, ותוך שימוש נכון בתוואי הקרקע — לחסום את ההתקדמות הבריטית. עצם היכולת לרכז כוחות בנקודות נבחרות, תוך הסתמכות על קרקע לא עבירה כחלק ממערך ההגנה, איפשרה להם להגיע לעדיפות כוחות מול התוקף. פרשת ההגנה על כביש דמשק — פיירות מהווה דוגמה לעוצמה שיכול השטח להעניק למגן. המעניין בדבר הוא, שגם הסורים בפלישתם ללבנון ב-1976 נתקלו בקשיים ניכרים לאורך ציר זה, אם כי הם הותקלו לא באיזור ג'בל מזר — שנמצא בתחום סוריה — אלא בקטע הכביש החוצה את הר הלבנון עצמו, באיזור צופר*.

ב. **השטח כיוצר אפשרויות לתוקף** — לקח זה הנו המשלים ללקח הראשון שלעיל. אמת, שטח הררי הוא שטח קשה למעבר, וייתכן שישנם שטחים "בלתי אפשריים למעבר", אבל, נכונה אמרתו של דה-סאקס: "ככל שההרים עשויים להשרות אימה ופחד, הרי בכל זאת, אם מיטיבים לחפש, תמיד ניתן למצוא מעברים נוחים". כנקודת-מוצא, זו

* ראה מאמרו של סא"ל דני, "הפלישה הסורית ללבנון — מהלכים צבאיים כמכשיר מדיני", "מערכות" 256, יוני

הערת המערכת

תמצית מאמר זה אינה משקפת דוקטרינת לחימה מגובשת, אלא מהווה אוסף של נקודות למחשבה. מעניין לציין שאין במאמרו של התא"ל הסורי כל אזכור להפעלת רק"מ בשטח הררי, וזאת בניגוד לתורה הסובייטית, ובניגוד למבצעי הצבא הסורי בעת הפלישה ללבנון. ייתכן שהמאמר מתאר את הלוחמה ההררית בהרים גבוהים, ולכן יש התייחסות לבהמות-משא — אך לא לטנקים. מעניין גם לציין שאין במאמר התייחסות להפעלת מסוקים למשימות תקיפה. אנו מפנים את הקוראים לשלושה מאמרים העוסקים בלחימה הסורית בלבנון:

- סא"ל דני, הפלישה הסורית ללבנון — מהלכים צבאיים כמכשיר מדיני, "מערכות" 256, יוני 1977.
- רס"נ ראובן אבירן, המעורבות הסורית במשבר הלבנוני, "מערכות" 251 - 252, אוקטובר 1976.
- סא"ל ראובן אבירן, העימות האלים בין סוריה למיליציות הנוצריות בלבנון, "מערכות" 267, ינואר 1979.

ISSN

0334 - 470X

הוצאת "מערכות"
צבא ההגנה לישראל

משרד הביטחון-ההוצאה לאור